

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

POROČILO O IZVAJANJU NALOG DPM V LETU 2024

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM PO
OPCIJSKEM PROTOKOLU H KONVENCIJI OZN
PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM,
NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM
KAZNIM ALI RAVNANJU

2024

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

**POROČILO VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC
REPUBLIKE SLOVENIJE O IZVAJANJU
NALOG DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA
MEHANIZMA PO OPCIJSKEM PROTOKOLU
H KONVENCIJI OZN PROTI MUČENJU IN
DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI
PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU ZA
LETO 2024**

Ljubljana, junij 2025

KAZALO

1. IZVAJANJE NALOG IN POBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2024	5
1.1 SPLOŠNO	6
1.2 SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	8
1.3 OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	9
1.3.1 Obiski v letu 2024	9
1.4 URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM	12
1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2024	14
1.5 MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM	16
1.6 FINANCE	18
1.7 SKLEP	19
2. OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	23
2.1 OBISKI KRIZNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	24
2.2 OBISKI STROKOVNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI IN MOTNJAMI	28
2.3 OBISKI DOMOV STAREJŠIH	34
2.4 OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV	39
2.5 OBISKI CENTRA ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO	44
2.6 OBISKI VARSTVENO-DELOVNIH CENTROV	51
2.7 OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC	53
2.8 OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ	61
2.9 OBISK CENTRA ZA MLADOLETNIKE BREZ SPRENTVA	65
2.10 OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	67
3. PRILOGE	73
3.1 DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) - PREGLED OBISKOV V LETU 2024	74
3.2 PREGLED NEKATERIH DRUGIH DEJAVNOSTI DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA (DPM) V LETU 2024	82
3.3 DRUGE PRILOGE	91

Legenda:

pohvale Varuha

opozorila Varuha

1. IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2024

1.1 SPLOŠNO

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh) v tem dokumentu poroča o izvajanju nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma (DPM) v letu 2024 po **Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja** (Opcijski protokol), ki ga je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov sprejela na 57. zasedanju 18. 12. 2002, za podpisovanje in ratifikacijo pa je na voljo od 4. 2. 2003.¹ **Opcijski protokol vzpostavlja sistem rednih (preventivnih) obiskov neodvisnih mednarodnih in državnih organov na krajih, kjer je ljudem odvzeta prostost,² da bi preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.³** Na mednarodni ravni je bil z Opcijskim protokolom ustanovljen Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja Odbora proti mučenju (SPT), vsaka država pogodbenica tega protokola pa je zavezana, da **na državni ravni ustanovi, določi in vzdržuje organ ali več organov za obiskovanje krajev, kjer je ljudem odvzeta prostost zaradi preprečevanja mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (DPM).**⁴

Naloga vsakega DPM je, da obiskuje vse kraje odvzema prostosti v državi in preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM ustreznim organom priporoča, kako naj izboljšajo razmere in ravnanje z osebami ter preprečijo mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V zvezi s tem lahko poda predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom.⁵

Varuhu so bile leta 2006 z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM) zaupane pomembne (dodatne) naloge in pooblastila DPM.⁶ Varuh je prepričan, da sta bila razloga za to (1) poudarjena Varuhova pozornost, ki jo (je) ves čas namenja(l) obravnavi pobud oseb, ki jim je

1 Za Slovenijo je Opcijski protokol začel veljati 22. 2. 2007 – gl. Uradni list RS, št. 17/07, MP št. 3/07.

2 Opcijski protokol določa kraj odvzema prostosti v 4. členu.

3 Gl. 1. člen Opcijskega protokola.

4 V 17. členu Opcijski protokol določa: »Vsaka država pogodbenica najpozneje leto po začetku veljavnosti tega protokola, njegovi ratifikaciji ali pristopu k njemu, vzpostavi, določi ali ustanovi enega ali več neodvisnih državnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja. Mehanizmi, ki so jih vzpostavile decentralizirane enote, se lahko za namene tega protokola določijo za državne preventivne mehanizme, če so v skladu z njegovimi določbami.«

5 Gl. 19. člen Opcijskega protokola.

6 Uradni list RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06.

odvzeta prostost, ter (2) njegova preventivna vloga na tem področju z ustaljenim in izoblikovanim načinom delovanja pri obiskovanju krajev, kjer so osebe, ki jim je bila odvzeta prostost. Poleg tega je bila pri tem gotovo pomembna tudi njegova neodvisnost (funkcionalna, osebna in finančna), ki je zagotovljena z Ustavo RS in Zakonom o varuhu človekovih pravic (ZVarCP).

Varuh je s tem, ko so mu (bile) zaupane tudi naloge in pooblastila DPM, postal sestavni del splošno veljavnega sistema pod okriljem Organizacije združenih narodov, ki na mednarodni in državni ravni uveljavlja (dodatni) mehanizem za preprečevanje mučenja in drugih oblik grdega ravnanja z ljudmi, ki jim je bila odvzeta prostost. **Ta temelji predvsem na rednih obiskih krajev odvzema prostosti.** Namen teh preventivnih obiskov je preprečiti mučenje ali drugo grdo ravnanje, še preden se zgodi.

Od leta 2015 v okviru Varuha deluje posebna enota DPM, ki ne obravnava individualnih pobud, temveč obiskuje le kraje odvzema prostosti in opravlja druge naloge DPM. Tako je Varuh zagotovil ločitev obeh svojih dejavnosti, to je preventivne, ki jo opravlja DPM, in odzivne, kar pomeni obravnavanje prejetih pobud. Potrebo po taki ločitvi izrecno poudarja 32. točka Smernic o državnih preventivnih mehanizmih SPT,⁷ sprejetih na dvanajstem zasedanju v Ženevi od 15. do 19. 11. 2010. Ta določa, da se morajo, kadar organ, pristojen za DPM, poleg nalog v skladu z Opcijskim protokolom opravlja tudi druge naloge, naloge DPM opravljati v okviru ločene enote ali oddelka, ki ima svoje osebje in ločen proračun. Izvajanje nalog in pooblastil DPM je tako precej bolj organizirano in s tem učinkovitejše. Boljša organiziranost dela omogoča tudi boljšo pripravo na posamezni obisk, njegovo izvedbo in izdelavo poročila o obisku. Delovanje posebne notranje organizacijske enote Varuha, ki izvaja le naloge in pooblastila DPM, je leta 2017 določil tudi Zakon o dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP-B)⁸ v 50.c členu, ki določa tudi, da DPM vodi namestnik varuha človekovih pravic, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.

V enoti DPM so v letu 2024, poleg namestnika varuha človekovih pravic in vodje DPM Ivana Šeliha, še naprej delovali svetovalci Varuha: Robert Gačnik, dipl. varstvoslovec, specialist kriminalističnega preiskovanja (odgovoren za obiske zaporov, policijskih postaj, centra za tujce in azilnega doma), mag. Jure Markič, univ. dipl. pravnik (odgovoren za obiske domov za starejše in posebnih socialnovarstvenih zavodov), Ana Polutnik, univ. dipl. pravnica (odgovorna za obiske strokovnih centrov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami/motnjami in drugih krajev odvzema prostosti otrok ter psihiatričnih bolnišnic), in Sonja Božič Testen, univ. dipl. pravnica (odgovorna za obiske zavodov za usposabljanje in varstveno delovnih centrov).

⁷ Dosegljivo na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/NationalPreventiveMechanisms.aspx>.

⁸ Uradni list RS, št. 54/17.

1.2

SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

MOPPM v 5. členu določa, da naloge in pooblastila DPM izvaja Varuh. Ob tem lahko pri opravljanju nadzora na krajih odvzema prostosti in preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, z njim sodelujejo tudi nevladne organizacije (NVO), registrirane v Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Sloveniji in se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, zlasti s področja preprečevanja mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Varuh te organizacije, ki skupaj z njim opravljajo obiske, izbere na podlagi javnega razpisa. Sodelovanje z izbranimi nevladnimi organizacijami pa podrobneje uredi s pogodbami.

MOPPM določa še, da morajo osebe iz izbranih organizacij, ki bodo sodelovale pri izvajanju nalog in pooblastil DPM, predhodno pisno izjaviti, da bodo pri opravljanju teh nalog in pooblastil delovale po Varuhovih navodilih in predpisih o varovanju osebnih in tajnih podatkov, enako kakor to velja za Varuha, njegove namestnike in uslužbenke.

MOPPM določa tudi, da sredstva za stroške in nagrade osebam iz organizacij, ki skupaj z Varuhom opravljajo naloge oziroma izvajajo pooblastila DPM, izplača Varuh iz svojih proračunskih postavk po pravilniku, ki ga izda po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za finance.⁹

Na podlagi javnega razpisa, objavljenega na spletni strani Varuha 25. 11. 2022 in v Uradnem listu RS št. 148/2022 30. 11. 2022, je Varuh v začetku leta 2023 za sodelovanje za obdobje do 31. 12. 2026 izbral naslednje nevladne organizacije: Novi paradoks – Slovensko društvo za kakovost življenja (Novi paradoks), Društvo Pravo za vse (Pravo za vse), SKUP – Skupnost privatnih zavodov (SKUP), PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, Ljubljana (PIC), Zavod Mirovni inštitut Ljubljana (Mirovni inštitut), Zvezo društev upokojencev Slovenije (ZDUS), Spominčico – Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci (Spominčica), Slovensko fundacijo za UNICEF, ustanova (UNICEF), Zvezo prijateljev Mladine Slovenije (ZPMS) in Zvezo Sožitje – Zvezo društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije (Sožitje). S temi izbranimi organizacijami (z izjemo Spominčice) je Varuh pri opravljanju nalog in pooblastil DPM sodeloval tudi v letu 2024.

Izbrane NVO naloge in pooblastila pri obiskih opravljajo s svojimi predstavniki, usposobljenimi za posamezna področja nadzora, ti pa sodelujejo kot člani skupine, ki jo Varuh določi za vsak posamezni obisk posebej. Vsako skupino, ki opravlja nadzor, tako sestavljajo predstavniki Varuha in izbranih organizacij, pri čemer se upošteva program obiskov, ki ga v ta namen sprejme Varuh, po potrebi pa se upoštevajo tudi druge okoliščine, zaradi katerih bi bil potreben takojšnji obisk.

⁹ Zdaj veljavni pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/17.

1.3

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

Varuh v vlogi DPM obiskuje (ob upoštevanju vsakoletnega programa obiskov) vse kraje odvzema prostosti v Sloveniji in tako preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM pristojnim organom daje priporočila, da bi ti izboljšali razmere in ravnanje z osebami ter preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V zvezi s tem podaja tudi predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom, tako kot to določa Opcijski protokol.

Kraji odvzema prostosti v Sloveniji so zlasti:

- zavodi za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) z vsemi svojimi oddelki in Prevezgojni dom Radeče,
- strokovni centri za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami (SC),
- krizni centri za otroke in mladostnike (KC),
- nekateri socialnovarstveni zavodi (SVZ) – domovi starejših, posebni SVZ (PSVZ), zavodi za usposabljanje (CUDV) in varstveno delovni centri (VDC),
- psihiatrične bolnišnice (PB),
- prostori za policijsko pridržanje oziroma zadržanje na policijskih postajah (PP) in Center za pridržanje Ljubljana,
- Center za tujce v Postojni (CT) in Azilni dom v Ljubljani z izpostavami (zlasti sprejemni prostori),
- prostori za pridržanje v Slovenski vojski in
- vsi drugi kraji po 4. členu Opcijskega protokola (na primer policijska intervencijska vozila in podobno).

1.3.1 Obiski v letu 2024

Leta 2024 je **DPM obiskal 72 krajev odvzema prostosti, in sicer 13 različnih lokacij domov starejših, 13 lokacij CUDV, 11 PP, osem skupin v okviru SC, sedem PB, šest ZPKZ, pet lokacij VDC, pet PSVZ, dva KC in eno lokacijo AD.** DPM je poleg teh obiskov opravil tudi obisk Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije Soča (URI Soča), in sicer oddelka, na katerem so bili v okviru humanitarnega projekta *Rehabilitacija otrok žrtev vojne v Gazi* na rehabilitaciji otroci in mladostniki iz Gaze, skupaj z njimi pa so bili na oddelku nastanjeni tudi njihovi spremljevalci (družinski člani). DPM pri tem obisku ni ugotovil okoliščin, ki bi nedvomno kazale, da je bila navedenim osebam odvzeta prostost oziroma da bi lahko bil obiskani oddenek v URI Soča nedvom-

no kraj odvzema prostosti v smislu 4. člena Opcijskega protokola. Vsi obiski razen štirih so bili **opravljeni brez predhodne najave**, devet je bilo kontrolnih (ob katerih je DPM zlasti preverjal uresničitev priporočil s preteklih obiskov).

Podrobnejši podatki o obiskih v letu 2024 so prikazani v naslednji preglednici.

	POLICIJSKE POSTAJE	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	AZILNI DOM IN CENTER ZA MBS	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	CUDV	VDC	DRUGO	SKUPNO
ŠTEVILO OBISKOV	11	6	1	7	5	13	8	2	13	5	1	72
NAJAVLJENI OBISKI	1 ¹⁰	3 ¹¹										4
NENAJAVLJENI OBISKI	10	3	1	7	5	13	8	2	13	5	1	68
REDNI OBISK	11	3	1	1		4	8	2	13	5		48
KONTROLNI OBISK				1		8						9
TEMATSKI OBISK		3		5	5	1						14
IZREDNI OBISK											1	1
DOPOLDAN	10	6	1	7	5	13		2	6	1		51
POPOLDAN	1						8		7	4	1	21

V izvajanje nalog in pooblastil DPM Varuh vključuje strokovnjake s čim širšimi priporočenimi posebnimi znanji. Ker izbrane NVO ne morejo zagotoviti nekaterih drugih ustreznih strokovnjakov, prav tako pa tudi Varuh med svojimi zaposlenimi nima osebe z znanjem s področja zdravstvenega varstva, je moral nekatere manjkajoče strokovnjake izbrati med zunanjimi osebami. Na podlagi javne objave obvestila o zbiranju ponudb za uvrstitev na seznam zdravnikov izvedencev – ki bodo s potrebnim strokovnim znanjem, ki ga Varuh nima, pomagali ugotoviti, razjasniti ali presoditi dejstva, ki bi kazala na primere mučenja in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, oziroma ga podpreti pri njegovih obiskih krajev, kjer je osebam odvzeta prostost – je Varuh v letu 2023 izbral pet zdravnikov izvedencev (specialistko urgentne medicine, dve specialistki psihiatrije, specialista splošne kirurgije in specialista ortopedije). Te je DPM tudi vključil v nekatere svoje obiske v letu 2024.

10 Najavljen je bil obisk PP Piran, ker so (v okviru študijskega obiska pri Varuhu) kot opazovalci sodelovali predstavniki mongolskega DPM in tolmačka. Najavljeni so bili tudi trije tematski obiski v ZPKZ.

11 Pri tematskem obisku ZPM ZKZ Celje je kot opazovalec sodeloval predstavnik avstrijskega DPM.

DPM o vsakem obisku pripravi izčrpno (končno) poročilo o ugotovitvah glede obiskane ustanove.¹² To poročilo vsebuje tudi predloge ter priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti in izboljšanje stanja, vključno z ukrepi za zmanjšanje možnosti nepravilnega ravnanja v prihodnje. Pri pripravi poročila o opravljenem obisku sodelujejo Varuhovi predstavniki in predstavniki izbranih NVO. Vsak sodelujoči pri obisku, torej tudi predstavnik NVO, mora pripraviti kratko poročilo o lastnih ugotovitvah z obiska skupaj s priporočili, ki so del poročila o opravljenem nadzoru. Poročilo se pošlje obiskani ustanovi in pristojnemu organu, tj. nadrejenemu organu obiskane ustanove, s predlogom, da se ta v postavljenem roku opredeli do navedb ali priporočil v poročilu in to sporoči Varuhu. Za izdelavo poročila o obisku je praviloma pristojen predstavnik Varuha, lahko pa tudi predstavnik izbrane NVO.

Sodelovanje predstavnikov izbranih NVO pri obiskih in končnih poročilih v letu 2024 je prikazano v naslednji preglednici.

	POLICIJSKE POSTAJE	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	AZILNI DOM	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	STROKOVNI CENTRIZI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	KRIZNI CENTRIZI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	CUDV	VDC	DRUGO	SKUPNO
MIROVNI INŠTITUT	2	3										5
KONČNO POROČILO	2	1										3
PIC	2	1				2			5	1		11
KONČNO POROČILO	2	1										3
SKUP	4	2						1				6
KONČNO POROČILO	4	1										5
UNICEF			1					1	2			4
DRUŠTVO PRAVO ZA VSE	2				2	5	8			2		19
KONČNO POROČILO	2					1						3
ZDUS						1			2	2		5
NOVI PARADOKS				7	2	2						11
ZPMS					2	4						6
ZVEZA SOŽITJE									4			4

¹² V večini primerov se pripravi tudi predhodno poročilo o obisku.

1.4

URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM

Uresničevanje priporočil DPM je zaveza države pogodbenice Opcijskega protokola. Po 22. členu Opcijskega protokola morajo namreč pristojni organi države pogodbenice obravnavati priporočila DPM in z njim vzpostaviti dialog o mogočih ukrepih za izvedbo priporočil. **Vsa priporočila z obiskov in odzive pristojnih nanje DPM objavlja v posebnih preglednicah po obiskanih institucijah, dostopne pa so na spletišču Varuha.**¹³ Te vključujejo ključne besede, ki jih DPM uporablja za oznako posameznega priporočila, in sicer je teh trinajst: **(1) splošno, (2) bivalne razmere, (3) obravnava, oblike dela, (4) zdravstvena oskrba, (5) dejavnosti, (6) osebje, (7) stiki z zunanjim svetom, (8) prehrana, (9) obravnava nezaželenega vedenja, kršitev pravil bivanja, (10) evidenca, dokumentacija, (11) pravno varstvo, pritožbene poti, (12) premestitev, odpust in (13) drugo.** Iz preglednic je za vsako priporočilo razvidno, na katerem obisku ga je DPM podal in v zvezi s katerim krajem odvzema prostosti, dalje pa še, za kakšno vrsto obiska je šlo, katera nevladna organizacija je sodelovala in ali je pri obisku sodeloval tudi izvedenec. V preglednici so navedeni celotno priporočilo, kratko pojasnilo priporočila (če je treba), vrsta priporočila **(sistemsko, splošno ali posamično)**, prej omenjena ključna beseda, odziv na priporočilo in komentar odziva, če je potreben, ugotovitve s kontrolnega obiska in odziv na te ugotovitve. V preglednico DPM vnaša tudi dobre prakse in pohvale, ki jih je podal pri svojem delu. Na podlagi prejetih odzivov (obiskane institucije oziroma nadrejenega organa) na svoja priporočila DPM ugotavlja, ali sta obiskana ustanova ali/in nadrejeno ministrstvo priporočilo DPM sprejela in uresničila ali ga ni sprejela. Uresničitev priporočil DPM tudi redno preverja ob naslednjih (rednih) obiskih v posameznih ustanovah in po potrebi tudi s kontrolnimi obiski. **DPM z zadovoljstvom ugotavlja, da je bila večina njegovih priporočil z obiskov v letu 2024 (teh je bilo 294) sprejetih, od tega jih je bilo 100 sprejetih in že uresničenih, 140 pa sprejetih in še v postopku uresničevanja.**¹⁴ Podrobnejši pregled uresničevanja priporočil DPM iz leta 2024 je razviden iz naslednje preglednice.

¹³ Gl. <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/drzavni-preventivni-mehanizem>.

¹⁴ Upoštevano je stanje v sredini januarja 2025, podrobneje o tem pa v nadaljevanju poročila DPM za leto 2024.

Priporočila glede na odziv:

	NESPREJETO	NI ODZIVA	SPREJETO NEURESNIČENO	SPREJETO URESNIČENO	ČAKAMO ODGOVOR	SKUPAJ
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO	3		29	15	2 ¹⁵	49
DOMOVI ZA STAREJŠE			7	10	4 ¹⁶	58
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	1		24	4	3 ¹⁷	32
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI			17	10		27
VARSTVENO DELOVNI CENTRI	1		6	2	1 ¹⁸	10
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE			7	2		9
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE			6			6
CENTER ZA MLADOLETNIKE BREZ SPREMSTVA			2	2		4
ZAPORI (ZPKZ in Oddelki)			21	19		40
POLICIJSKE POSTAJE	2		21	36		59
SKUPAJ	7		140	100	44	294

15 Priporočili sta bili naslovljeni na MSP, ki kljub izteku roka in dodatnemu pozivu za odgovor še ni podalo odziva.

16 Priporočila so bila naslovljena na Dom starejših občanov Ilirska Bistrica, Dom Danijela Halasa Velika Polana in Dom Janeza Krstnika Trnovo, rok za odgovor pri nobenem še ni potekel.

17 Gre za priporočilo, naslovljeno na MSP, ki je bilo dano v skupnem poročilu o treh tematskih obiskih. MSP do zaključka priprave letnega poročila odziva kljub poteku roka še ni podalo.

18 Priporočilo je bilo naslovljeno na VDC Tončke Hočevnar in rok za odgovor še ni potekel.

1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2024¹⁹

DPM je ob obiskih v letu 2024 pripravil 294 priporočil, in sicer 267 splošnih, 25 sistemskih in dve posamični. V naslednjih preglednicah DPM predstavlja priporočila glede na vrsto po posameznih obiskanih ustanovah in glede na ključne besede.

Priporočila glede na vrsto:

	POSAMIČNO	SISTEMSKO	SPLOŠNO	SKUPAJ
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO	2	7	40	49
DOMOVI ZA STAREJŠE		1	57	58
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE		4 ²⁰	28	32
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI		8 ²¹	19	27
VARSTVENO DELOVNI CENTRI		2	8	10
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		2	7	9
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		1	5 ²²	6
CENTER ZA MLADOLETNIKE BREZ SPREMSTVA			4	4
ZAPORI (ZPKZ in Oddelki)			40	40
POLICIJSKE POSTAJE			59	59
SKUPAJ	2	25	267	294

¹⁹ Preglednice priporočil na spletnih straneh Varuha se sproti posodablajo, statistični podatki preglednic, ki jih DPM objavlja v tem poročilu, pa zajemajo stanje v sredini januarja 2025.

²⁰ Vsa štiri sistemska priporočila so po vsebini smiselno enaka, naslovljena so bila na MSP. Ob tematskih obiskih treh PB je bilo dano po vsebini enako priporočilo MSP v skupnem poročilu o tematskih obiskih, smiselno podobno priporočilo pa je bilo dano tudi ob rednem obisku ene izmed PB.

²¹ Gre za dvoje smiselno enakih sistemskih priporočil, ki sta se ponovili pri obiskih vseh štirih obiskanih PSVZ.

²² Eno izmed splošnih priporočil je bilo naslovljeno na dve ministrstvi hkrati.

Priporočila glede na ključne besede:

	AKTIVNOSTI	BIVALNI POGOJI	DRUGO	EVIDENCA, DOKUMENTACIJA	OBRAVNAVA NEŽELENEGA VEDENJA	OBRAVNAVA, OBLIKE DELA	OSEBJE	PRAVNO VARSTVO, PRITOŽBENE POTI	PREHRANA	PREMESTITEV, ODPUST	SPLOŠNO	STIKI Z ZUNANJIM SVETOM	ZDRAVSTVENA OSKRBA	SKUPAJ
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO		24	4		1	6	8	2				3	1	49
DOMOVI ZA STAREJŠE	6	15		1	2	2	6	22	3				1	58
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	1	6	2	2	10	1		9				1		32
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI		5		5	14			3						27
VARSTVENO DELOVNI CENTRI		4	1				4	1						10
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		1			1		3	1			2		1	9
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	1	2					1				2			6
CENTER ZA MLADOLETNIKE BREZ SPREMSTVA		2				2								4
ZAPORI (ZPKZ in oddelki)	1	24	1			6	4		1			1	2	40
POLICIJSKE POSTAJE		23		15		13	1	6	1					59
SKUPAJ	9	106	8	23	28	30	27	44	5		4	5	5	294

1.5 MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM

DPM poleg obiskov krajev odvzema prostosti opravlja tudi številne druge naloge oziroma dejavnosti. Med te spada **priprava predlogov in pripomb k veljavnim ali predlaganim zakonom**. Varuh je tako v letu 2024 aktivno sodeloval v **delovni skupini Ministrstva za zdravje za pripravo novega Zakona o duševnem zdravju**. S pripombami je sodeloval v postopku sprejema **novele ZKP-P**, s katero se odpravljajo nekatere ugotovljene neskladnosti ZKP z ustavo s strani ustavnega sodišča ter nepopolni prenos dveh evropskih direktiv. Med drugim je pozdravil predlog za ureditev zagotovitve smiselno enakih pravic osebam, ki so zadržane s strani policije zaradi potreb kazenskega postopka, kot jih ima pridržana oseba, saj se tudi te dejansko (*de facto*) nahajajo v položaju, ki pomeni odvzem prostosti. Upoštevajoč, da pomeni odvzem prostosti najhujši poseg v pravico do osebne svobode, je Varuh pripomnil, da mora takšen način odvzema prostosti v vsakem primeru trajati res najkrajši potrebni čas, delo vseh deležnikov (vključno s sodiščem) v kazenskem postopku pa bi moralo biti organizirano tako, da ne bi prihajalo do nepotrebnega podaljševanja odvzema prostosti. Prav tako je Varuh pozdravil predlog za bolj jasno pravno ureditev opravljanja del pripornikov in možnost zagotavljanja (sicer zelo ohlapno) nočnih obiskov, saj je na pomanjkljivosti obstoječe zakonske ureditve v tem delu že opozoril.

S pripombami je sodeloval tudi pri pripravi **Internega navodila Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij o ravnanju in postopanju v primeru gladovnih stavk zaprtih oseb v zavodih za prestajanje kazni zapora in Prezgojnem domu**. Prav tako je posredoval pripombe k prvemu **poročilu naše države o uresničevanju Mednarodne konvencije o zaščiti vseh oseb pred prisilnim izginotjem** in tudi na **Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o nošenju, hrambi in vzdrževanju orožja, o vrstah in nošenju uniforme pravosodnih policistov in njihovih položajnih oznakah ter o uporabi, označitvi in opremi vozil**, ki ga je pripravilo Ministrstvo za pravosodje.

Nadalje so člani DPM v letu 2024 pripravljali odgovore na vprašanja različnih mrež oziroma drugih DPM in organov, udeležili so se tudi različnih izobraževanj, usposabljanj in drugih srečanj, na katerih so predstavljali svoje delo. Med te spada tudi sodelovanje pri rednem obisku CPT v naši državi. V okviru izdelave **usmeritev in obveznih navodil za pripravo načrta dela Policije in načrtovanje nadzora nad Policijo** so se člani DPM tudi v obravnavanem letu (kakor je to običajno) sestali z Direktoratom za policijo in druge varnostne naloge MNZ.

V času od 4. do 7. 3. 2024 so člani DPM v okviru študijskega obiska članom DPM Mongolije predstavili svoje delo, gostje pa so neposredno na terenu sodelovali tudi pri praktičnem poteku obiskov DPM. V koprskem zaporu so se seznanili s tamkajšnjimi razmerami in se učili o izvajanju nadzora na kraju samem. Kako slovenski kolegi izvajajo nadzor nad delom policistov na policijski postaji, so se gostje iz Mongolije seznanili na Policijski postaji Piran. Obiskali so tudi Dom Lukavci in se med drugim

poučili o problematiki nameščanja oseb s sodnimi odločbami in težavah posebnih socialnovarstvenih zavodov s prezasedenostjo, na kar DPM opozarja že mnoga leta, prav tako so spoznali tudi Strokovni center Veržej. Zadnji dan študijskega obiska je namestnik varuha in vodja DPM gostom iz Mongolije predstavil tudi prizadevanja slovenske institucije pri spodbujanju pravice do življenja brez mučenja in drugega nehumanega ravnanja, posebno pozornost pa je namenil tudi širjenju znanja o pre-
venciji pred mučenjem med širšo javnostjo in pri delu javnih organov.

V marcu 2024 se je namestnik varuha in vodja DPM v Strasbourgu v Franciji udeležil konference z naslovom *Of Unsound Mind': Convention-compliant approaches to the execution of judgments concerning involuntary detention and treatment on mental health grounds*. Dogodek je bil organiziran v okviru predsedovanja Lihtenštajna Odboru ministrov Sveta Evrope v sodelovanju z Oddelkom Sveta Evrope za izvrševanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP). Tema konference je bila sodna praksa ESČP in sicer na temo 5. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki (med drugim) določa pravico do svobode in varnosti osebam, ki so zadržane zaradi svojih duševnih motenj.

Namestnik varuha in vodja DPM je 7. 5. 2024 opravil pogovor s predstavnico SPT, gospo Mario Luiso Romero. Na povabilo Sveta Evrope se je udeležil tudi dveh sestankov delovne skupine za pripravo praktičnega vodnika za državne preventive mehanizme za spremljanje in poročanje o izvajanju Priporočila o procesnih pravicah osumljencev in obdolžencev, ki jim je bil odrejen preiskovalni pripor, ter materialnih pogojev pripora z 8. 12. 2022 (C(2022) 8987 final). V septembru pa se je v palači Sveta Evrope v Strasbourgu udeležil še mednarodne konference, na kateri so govorili o skrbi za zdravje oseb z motnjami zaradi uživanja psihoaktivnih snovi, ki jim je bila odvzeta prostost.

Člani DPM so bili v letu 2024 tudi na **treh študijskih obiskih pri kolegi v tujini**. V začetku oktobra so bili na študijskem obisku DPM Severne Makedonije. Poleg izmenjave izkušenj z makedonskimi kolegi so z njimi obiskali Psihiatrično bolnišnico Negorci in Prevzgojni dom za mladoletnike Tetovo. Konec oktobra so bili na študijskem obisku pri DPM Hrvaške. V okviru tega obiska so poleg izmenjave izkušenj s hrvaškimi kolegi obiskali tudi Nevropsihiatrično bolnišnico dr. Ivan Barbot Popovača in oddelek za psihiatrijo v Splošni bolnišnici Bjelovar. V novembru pa so v Gradcu skupaj s predstavnikom DPM Avstrije obiskali več stanovanjskih skupin družbe Miteinander leben, namenjenih poforenzični namestitvi in obravnavi oseb.

Prav tako je bil DPM še naprej aktiven v mreži South-East Europe (SEE) NPM Network,²³ katere namen je vzpostaviti boljše sodelovanje, izmenjavo izkušenj in opravljanje številnih skupnih dejavnosti za učinkovitejše izvajanje nalog in pooblastil DPM za območje jugovzhodne Evrope, ki izhajajo iz Opcijskega protokola. Vodja DPM se je tako v novembru 2024 udeležil srečanja mreže SEE NPM Network na Dunaju, ki ga je organiziral avstrijski ombudsman ob finančni podpori Sveta Evrope. Tema srečanja so bile razmere za pripornike.

Te in druge dejavnosti DPM v letu 2024 so razvidne tudi iz pregleda drugih dejavnosti DPM v letu 2024, ki je priloga k temu poročilu.

²³ Gl. <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/south-east-europe-npm-network/>.

1.6 FINANCE

ZVarCP v drugem odstavku 5. člena določa, da znesek sredstev za delo Varuha določi državni zbor v državnem proračunu. V okviru proračuna Varuha za leto 2024 so bila v podprogramu 010206 - Izvajanje opcijskega sporazuma načrtovana sredstva za delo DPM v višini 212.510 EUR.

Za izplačilo plač in drugih izdatkov zaposlenih pri Varuhu za opravljanje del in nalog DPM je Varuh leta 2024 porabil 155.536 EUR – od tega so plače in dodatki znašali 122.500 EUR, regres za letni dopust 3.135 EUR, povračila in nadomestila 3.488 EUR, sredstva za delovno uspešnost 4.138 EUR, drugi izdatki zaposlenim 534 EUR, prispevki delodajalcev za socialno varnost 20.388 EUR, za premije kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja na podlagi Zakona o dodatnem pokojninskem zavarovanju javnih uslužbencev pa je porabil 1.353 EUR.

Za materialne stroške v sklopu izvajanja nalog in pooblastil DPM je Varuh leta 2024 porabil 16.080 EUR – od tega za pisarniški in splošni material ter storitve 8.091 EUR, za komunikacijske storitve 407 EUR, za izdatke za službena potovanja 6.883 EUR, za druge operativne odhodke pa 699 EUR.

Od sredstev, namenjenih sodelovanju z nevladnimi organizacijami, je Varuh leta 2024 porabil 8.496 EUR, od tega za druge operativne odhodke 2.393 EUR, za tekoče transferje neprofitnim organizacijam in ustanovam pa 6.102 EUR.

	SPREJETI PRORAČUN (SP) V EUR	VELJAVNI PRORAČUN (VP) V EUR	PORABLJENA SREDSTVA V EUR	PREOSTANEK SREDSTEV GLEDE NA VP V EUR
IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DPM	212.510	181.020	180.111	909
PLAČE	148.510	156.110	155.536	574
MATERIALNI STROŠKI	52.000	16.414	16.080	335
SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	12.000	8.496	8.496	0

1.7

SKLEP

Poleg najpomembnejšega preventivnega učinka obiskov, katerih namen je preprečiti mučenje ali drugo slabo ravnanje še preden se zgodi, DPM ugotavlja, da so se **v številnih obiskanih ustanovah tudi v letu 2024 prav zaradi priporočil DPM bivalne razmere in ravnanje z osebami, ki jim je odvzeta prostost, izboljšali**. Tudi z odzivi pristojnih organov (zlasti obiskanih ustanov) na ugotovitve in priporočila DPM za izboljšanje stanja je DPM ponovno lahko večinoma zadovoljen, saj se nanje redno odzivajo in kažejo pripravljenost za sodelovanje. Poudarja pa, da je za izboljšanje položaja oseb, ki jim je na tak ali drugačen način odvzeta prostost, treba še **boljšega in bolj poglobljenega sodelovanja pristojnih ministrstev, zlasti na področjih, na katerih so potrebne sistemske spremembe**.

O opravljenih obiskih v letu 2024 sicer DPM podrobneje poroča dalje v drugem delu tega poročila, na tem mestu izpostavlja le nekatere bistvene ugotovitve.

Najprej mora DPM izpostaviti **kritične razmere v zavodih za prestajanje kazni zapora, ki so posledica prezasedenosti**. Gre za resne in skrb vzbujajoče razmere, ki močno vplivajo na človekovo dostojanstvo in integriteto zaprtih oseb. Razmere, v katerih so bile v času obiskov DPM v obiskanih ZPKZ nameščene zaprte osebe (predvsem priporniki), so po ugotovitvah DPM zaskrbljujoče, saj so bile **številne zaprte osebe nameščene v bivalne prostore, katerih površina je bila na posamezno osebo pod temi standardi in tudi znatno pod mejo, ki jo ESČP opredeljuje kot mejo, ki lahko pomeni preseganje neizogibne ravni trpljenja, povezanega z odvzemom prostosti**. Zaradi naraščajoče prezasedenosti zavodov za zaprte osebe očitno ni več mogoče zadostiti spoštovanja domačih in mednarodnih bivalnih standardov, slabše bivalne pogoje je tudi vse težje omiliti z dodatnimi ukrepi (kot je odpiranje sob, podaljšanje bivanja na prostem, dodatne aktivnosti ipd.). Nastalo situacijo pa še pogloblja vse večje pomanjkanje pravosodnih policistov (poleg ostalega zavodskega osebja), kar pomembno vpliva tudi na dolžino trajanja kazenskih postopkov (na primer zaradi odpovedi spremstev) in s tem na trajanje (zasedenosti) pripora ter posledično tudi na bivalne razmere obsojencev. Vse to kaže na kršitve prepovedi mučenja oziroma nečloveškega ali ponižujočega ravnanja.

DPM je leta 2024 ob obiskih **kriznih centrov za otroke in mladostnike** znova ugotavljal, da prihaja zaradi trajanja postopkov na centrih za socialno delo oziroma sodiščih, pa tudi zaradi zasedenosti drugih institucij, namenjenim namestitvam otrok in mladostnikov, **do dolgotrajnih namestitev v kriznih centrih**, ki niso v korist otrokom in mladostnikom. V kriznih centrih v zadnjih letih obravnavajo tudi vedno več otrok in mladostnikov s kompleksnimi težavami, otrok in mladostnikov, ki se samopoškodujejo, imajo motnje hranjenja,

težje čustvene in vedenjske težave, težave v duševnem zdravju, soočajo se z nedovoljenimi izhodi, krajami, z verbalnim nasiljem. DPM je MDDSZ opozoril, da imajo v kriznih centrih podobne težave kot v strokovnih centrih, pri čemer imajo strokovni delavci v strokovnih centrih za ravnanje v številnih situacijah, ko je treba zavarovati tako pravice otroka in mladostnika oziroma opredeliti njihove dolžnosti in nedovoljeno ravnanje na eni strani, hkrati pa opredeliti tudi dopustno (in potrebno) ravnanje zaposlenih na drugi strani, pravno podlago v ZOOMTVI in *Vzgojnem programu za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami* (Vzgojni program). MDDSZ je zato priporočil, da preuči potrebo po podrobnejši ureditvi delovanja kriznih centrov za otroke in mladostnike v ustreznem predpisu. MDDSZ je v zvezi s konceptom delovanja kriznih centrov in težavami, s katerimi se soočajo v teh institucijah, pojasnilo, da je Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo naročilo izdelavo naloge, na podlagi katere naj bi se pripravile rešitve za različne oblike nameščanja otrok in mladostnikov, tudi za njihovo nameščanje v krizne centre.

DPM se je ob obisku **strokovnega centra za otroke in mladostnike** v letu 2024 ponovno seznanil (podobno kot že ob obiskih strokovnih centrov v preteklih letih), da so se razmere v teh institucijah precej spremenile, da je delo z otroki in mladostniki postalo bolj zahtevno, da se v strokovnih centrih soočajo z vedno več kriznimi dogodki (različne oblike nasilja, samopoškodbeno vedenje, zloraba prepovedanih psihoaktivnih snovi, nedovoljeni izhodi) in posledično porušeno dinamiko v skupinah, da družinski model dela z otroki in mladostniki pogosto ni več ustrezen oziroma ne zadostuje, da se v strokovne centre namešča otroke in mladostnike, ki bi po mnenju sogovornikov v strokovnih centrih potrebovali drugačno namestitev in obravnavo. DPM je ob tem poudaril, da se zaveda, da je problematika kompleksna in da je za sprejem in izvedbo ustreznih (sistemskih) rešitev ter ukrepov potrebno sodelovanje več resorjev in samih strokovnih centrov. Glede na to, da so omenjene težave prisotne že nekaj časa in da sogovorniki v strokovnih centrih večinoma opozarjajo, da se situacija ne izboljšuje, je DPM ponovno opozoril, da bi morale biti rešitve in ukrepi (tako sistemski kot tudi drugi) sprejeti, predvsem pa izvedeni čim prej. Ob obiskih se je DPM seznanil tudi z veliko fluktuacijo strokovnih delavcev (vzgojiteljev), ki naj bi bila posledica predvsem zahtevnosti dela in dela v izmenah, ter s težavami pri zaposlovanju novih strokovnih delavcev oziroma pomanjkanjem navedenega kadra na trgu dela.

DPM je leta 2024 opravil več tematskih obiskov **psihiatričnih bolnišnic**. V treh je posvetil posebno pozornost problematiki čakanja oseb na oddelkih pod posebnim nadzorom v psihiatričnih bolnišnicah, ki že imajo sklepe sodišč o sprejemu na varovane oddelke (posebnih) socialnovarstvenih zavodov, ki pa jih zaradi (pre)zasedenosti varovanih oddelkov ne morejo takoj sprejeti. Ob obiskih je ugotovil, da **osebe pogosto čakajo na sprejem v varovani oddelek več mesecev, tudi več let**, čeprav ne potrebujejo (več) bolnišničnega zdravljenja, ampak obravnavo v socialnovarstvenem zavodu. Ker psihiatrične bolnišnice oseb, ki nujno potrebujejo zdravljenje in pomoč, praviloma ne zavračajo, prihaja na oddelkih pod posebnim nadzorom tudi do prezasedenosti, kar ima

za posledico slabše pogoje za zdravljenje oziroma obravnavo vseh pacientov na teh oddelkih in slabše delovne pogoje zaposlenih. DPM je ob navedenih tematskih obiskih ponovil že večkrat dano priporočilo MSP glede nujnosti sprejema in izvedbe učinkovitih ukrepov za rešitev problematike (pre)zasedenosti varovanih oddelkov. V dveh psihiatričnih bolnišnicah je DPM v letu 2024 opravil tematska obiska, pri katerih je posebno skrb posvetil predvsem preverjanju okoliščin v zvezi z izvedbo posebnih varovalnih ukrepov (PVU). Na spoštovanje predpisov in človekovih pravic pri izvedbi PVU je bil seveda pozoren tudi ob drugih (rednem in kontrolnem) obiskih psihiatričnih bolnišnic. Ob podaji priporočil v zvezi s PVU je DPM poleg zakonske ureditve tega ukrepa v ZDZdr pogosto upošteval oziroma se skliceval tudi na *Standarde Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT) glede uporabe PVU v psihiatričnih institucijah za odrasle (Means of restraint in psychiatric establishments for adults)*. V zvezi z zakonsko ureditvijo telesnega oviranja s pasovi je DPM leta 2024 ponovno opozoril MZ na potrebo po čimprejšnjih spremembah in dopolnitvah te ureditve, zlasti določb o trajanju oziroma časovni omejitvi tega PVU, pa tudi na potrebo po ureditvi učinkovitega pritožbenega mehanizma oziroma sodnega varstva v zvezi z izvedbo PVU. DPM je MZ opozoril še na potrebo po analizi vzrokov za dolgotrajna oviranja in sprejemu ukrepov, ki bodo odpravili oziroma čim bolj omejili dolgotrajne izvedbe PVU na oddelkih pod posebnim nadzorom. Glede na to, da DPM ob obiskih pogosto ponavlja priporočila, ki jih je podal psihiatričnim bolnišnicam ob prejšnjih obiskih, je leta 2024 pozdravil napoved MZ, »da bo (ministrstvo) predstavnike ustanovitelja v svetih javnih zdravstvenih zavodov, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija, pozvalo, da svet zavoda zahteva pretekla poročila DPM in se seznaniti s časovnim načrtom uresničitve priporočil, ki jih je posamezni javni zdravstveni zavod sprejel, ter da se svet zavoda redno obvešča tudi o obiskih DPM.«

DPM je ob obiskih **domov starejših in drugih socialnovarstvenih zavodov** (tudi) v letu 2024 ugotavljal **vedno hujšo stisko zaradi pomanjkanja kadra**, ki se v domovih starejših še stopnjuje zaradi vedno več stanovalcev, ki potrebujejo celodnevno negovalno in zdravstveno oskrbo, ali pa vsaj pomoč pri oblačenju, prehrani in vzdrževanju higiene. Domovi predvsem za kader zdravstvene nege in oskrbe ponavljajo razpise za zapolnitev prostih mest, vendar velikokrat neuspešno. V letu 2024 je bil sicer sprejet Zakon o začasnih ukrepih za izboljšanje kadrovske in delovne pogojev ter zmogljivosti pri izvajalcih socialnovarstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe. Ali so zakonske rešitve morebiti korak v pravo smer, se bo pokazalo v naslednjih letih. DPM je ob rednih obiskih domov starejših v letu 2024 podal zgolj splošna priporočila, kar pa **nikakor ne pomeni, da so bile sistemske težave, na katere je opozarjal v preteklih letih, že rešene**. Predvsem je ugotavljal, da v domovih starejših, ki koncept varovanja stanovalcev z demenco opredeljujejo kot osebno spremljanje, zaposleni stanovalcem *de facto* omejujejo njihovo osebno svobodo brez pravne podlage za takšno ravnanje na oddelkih, ki niso verificirani kot varovani oddelki.

DPM je ob obiskih **posebnih socialnovarstvenih zavodov**, pa tudi enega od domov starejših, znova ugotovil **prezasedenost varovanih oddelkov**, tudi šte-

vilo čakajočih na sprejem je bilo znatno, nekateri so na sprejem čakali že dve leti in več. DPM je ob tem, tudi upoštevajoč odzive pristojnega ministrstva, lahko zgolj ugotovil, da še ni prišlo do bistvenega napredka pri urejanju tovrstnih težav, kar je vsekakor nesprejemljivo. DPM je ob preverjanju izvajanja PVU v socialnovarstvenih zavodih ugotovil **pomanjkljivosti pri izvajanju 99. člena ZDZdr**, in sicer bi morale MSP socialnovarstvenim zavodom posredovati enotni obrazec za poročanje, na podlagi prejetih podatkov vseh zavodov, ki tovrstne ukrepe izvajajo, pa opraviti analizo izvedenih ukrepov in z njenimi rezultati in predlogi ukrepov za zmanjšanje števila PVU seznaniti zavode, ki tovrstne ukrepe izvajajo.

Ob **obiskih CUDV in VDC** je DPM ugotavljal, da so v manjših enotah zagotovljeni boljši pogoji bivanja, storitev pa v večji meri prilagojena individualnim potrebam uporabnikov. Tudi v letu 2024 je DPM ugotovil, da ima **večina uporabnikov omejeno osebno svobodo in enot institucionalnega varstva ne more samostojno zapuščati, nihče od njih pa ni bil v CUDV in VDC nameščen v skladu z določbami ZDZdr, ki je trenutno edina zakonska podlaga za omejevanje osebne svobode v socialnovarstvenih zavodih**²⁴. Zato je tudi v tem letu MSP podal priporočilo za ureditev ustrezne pravne podlage za omejevanje osebne svobode uporabnikom v vseh CUDV in VDC v Sloveniji. **MSP kljub priporočilom v preteklih letih in tudi v letu 2024 tega priporočila še vedno ni uresničilo. Prav tako MSP ni uresničilo priporočil glede ureditve kadrovskega normativa** za izvajanje institucionalnega varstva odraslih oseb z motnjo v razvoju in se zato v CUDV in VDC v enotah institucionalnega varstva še vedno **soočajo s kadrovsko stisko**. Ta je še posebej pereča v enotah, v katerih prevladujejo starejši uporabniki, ki zaradi upada kognitivnih sposobnosti potrebujejo več pomoči pri vsakdanjih opravilih, večje število zaposlenih pa bi potrebovali tudi za zagotavljanje ustrezne strokovne obravnave otrok in mladostnikov z najtežjimi čustvenimi in vedenjskimi težavami.

Tudi ob obiskih **policijskih postaj (PP)** v letu 2024 je DPM ugotovil, da **PP oziroma MNZ uresničujejo priporočila DPM**, saj je bilo od skupaj 59 podanih priporočil sprejetih in uresničenih 36 priporočil, kar je praktično polovica vseh. Žal pa je bilo tudi tokrat ugotovljeno, da se je veliko priporočil, ki so sicer bila uresničena, **ponovno nanašalo na ugotovljene pomanjkljivosti pri vodenju dokumentacije, potrebne za izvajanje pridržanj**, ki jih DPM praktično ugotavlja oziroma ponavlja iz leta v leto.

DPM je v letu 2024 opravil tudi nenapovedan obisk **Centra za mladoletnike brez spremstva v Postojni**, ki sicer organizacijsko spada pod Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (UOIM). Ob obisku je podal skupaj štiri priporočila, od katerih sta bili dve priporočili **sprejeti in že uresničeni**, dve pa sta bili **sprejeti, vendar še ne v celoti uresničeni**.

²⁴ Za mladoletnike je lahko pravna podlaga podana tudi v Družinskem zakoniku ali Kazenskem zakoniku.

2.

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

2.1

OBISKI KRIZNIH CENTROV ZA
OTROKE IN MLADOSTNIKE

DPM je leta 2024 obiskal **Krizni center za mlade Ljubljana** (KCM Ljubljana) in **Krizni center za mlade Celje** (KCM Celje).²⁵ Oba obiska sta bila redna in nenapovedana. DPM je ob teh obiskih podal skupno šest priporočil, od tega eno priporočilo skupaj MDDSZ in MVI, eno priporočilo MDDSZ, štiri priporočila pa so bila naslovljena na obiskana krizna centra oziroma centra za socialno delo, katerih organizacijske enote so krizni centri za otroke in mladostnike. Priporočilo, podano MDDSZ, je bilo sistemsko, druga priporočila pa splošna. **Obe priporočili, podani MDDSZ oziroma MVI, sta bili sprejeti, v času odziva pristojnih organov sta še čakali na uresničitev. Tudi obiskana krizna centra sta priporočila sprejela, vendar v času njihovih odzivov še niso bila v celoti uresničena.**

DPM je, odkar obiskuje krizne centre za otroke in mladostnike²⁶, večinoma ob vseh obiskih teh institucij ugotovil, da se je koncept njihovega delovanja, katerega bistvena elementa sta bila kratkotrajnost in prostovoljnost namestitve, precej spremenil in da se je bivalna doba v vseh kriznih centrih začela daljšati. Daljše namestitve v kriznih centrih so po ugotovitvah DPM (predvsem) posledica trajanja postopkov na centrih za socialno delo oziroma sodiščih, pa tudi posledica zasedenosti drugih institucij, namenjenim namestitvam otrok in mladostnikov oziroma morda tudi posledica pomanjkanja institucij(e) s primernim programom, kamor bi lahko namestili otroka ali mladostnika. DPM je na problem dolgotrajnih namestitev v kriznih centrih za otroke in mladostnike oziroma na (škodljive) posledice takšnih namestitev opozoril že v številnih poročilih o obiskih, v katerih je MDDSZ podal tudi priporočila za izboljšanje stanja, prav tako je o problematiki poročal v več letnih poročilih DPM (za leta 2020, 2022 in 2023). DPM se je tudi ob obiskih obeh kriznih centrov za otroke in mladostnike v letu 2024 seznanil, da se še vedno soočata z dolgotrajnimi namestitvami, zato je **MDDSZ ponovno pozval, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi organi čim prej pripravi, sprejme in tudi uveljavi ustrezne ukrepe za delovanje kriznih centrov za otroke in mladostnike, da bo v skladu z namenom njihovega delovanja in v največjo korist nameščenih otrok in mladostnikov.**

Ob obiskih obeh kriznih centrov za otroke in mladostnike je DPM ugotovil tudi, da **otroci in mladostniki, ki so nameščeni v kriznem centru in že imajo sklep sodišča o namestitvi v strokovni center za otroke in mladostnike, pogosto ostajajo v kriznem centru še kar nekaj časa po izvršljivosti takšnega sklepa.** V obeh kriznih centrih se je DPM seznanil, da do tega prihaja še posebej v času poletnih počitnic. To naj bi bil tudi eden izmed razlogov za dolgotrajne

²⁵ KCM Ljubljana je DPM obiskal 17. 7. 2024, KCM Celje pa 31. 7. 2024.

²⁶ DPM je prvi obisk kriznega centra za otroke in mladostnike opravil avgusta 2020.

namestitve v kriznih centrih. Glede na to, da naj bi skladno z ZOOMTVI strokovni centri za otroke in mladostnike izvajali vzgojni program vse dni v letu, je DPM **MDDSZ in MVI priporočil, da ugotovita, koliko je bilo v zadnjih letih primerov, ko so otroci in mladostniki ostajali v kriznih centrih, čeprav so že razpolagali z izvršljivim sklepom o namestitvi v strokovni center za otroke in mladostnike, in kakšni so bili razlogi za »čakanje« otrok in mladostnikov v kriznih centrih, ter da nato tudi ustrezno ukrepata.**

MDDSZ je v odzivu na priporočilo pojasnilo, da je lahko namestitev v kriznem centru za otroke in mladostnike glede na obseg storitev, ki se v času namestitve izvajajo skladno z 49. členom ZSV, izključno kratkotrajna. Namestitev v kriznem centru ne omogoča vzgoje, izobraževanja, priprave za življenje, nadomeščanja funkcije doma, kar je sicer vsebina drugih oblik namestitve otrok in mladostnikov v institucionalno varstvo, zato daljše namestitve v kriznih centrih po stališču MDDSZ ne morejo biti v otrokovo korist. MDDSZ je pojasnilo tudi, da se zaveda pomena zagotavljanja zadostnih kapacitet za namestitev otrok v primeru izrečenega ukrepa za varstvo koristi otroka, ki terja namestitev.

V ta namen MDDSZ pripravlja prenovno sistema izvajanja rejniške dejavnosti.

MVI je v odzivu na priporočilo navedlo, da je od strokovnih centrov prejelo pojasnilo, da situacije, ko strokovni centri ne bi izvršili sklepa o namestitvi otroka ali mladostnika v strokovni center, niso pogoste, saj strokovni centri redno obveščajo centre za socialno delo in sodišča o razpoložljivih prostih mestih. Sodišča naj bi v primeru zasedenosti strokovnega centra običajno z izdajo sklepa o namestitvi počakala oziroma v izreku sklepa zapisala, da se namestitev izvede takoj, ko bo v strokovnem centru prosto mesto. MVI je pojasnilo tudi, da je septembra 2024 na MVI začela delovati medresorska delovna skupina, ki naj bi določila težave pri obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami. Ta skupina vključuje predstavnike MVI, MNZ, MP, MZ, MDDSZ, Vrhovnega sodišča RS, Skupnosti centrov za socialno delo ter strokovnih centrov za otroke in mladostnike, njen mandat traja do 30. 6. 2025.

Delovna skupina naj bi pripravila akcijski načrt s predvidenimi aktivnostmi, ukrepi in nalogami na področju obravnave in pomoči otrokom s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter njihovim družinam.

DPM je ob obiskih kriznih centrov za otroke in mladostnike v letu 2024 (podobno kot tudi ob obiskih teh institucij v preteklih letih) ugotovil tudi, **da v kriznih centrih obravnavajo vedno več otrok in mladostnikov s kompleksnimi težavami** (na primer otrok in mladostnikov, ki se samopoškodujejo, imajo motnje hranjenja, težje čustvene in vedenjske težave, težave v duševnem zdravju) oziroma da je obravnava otrok in mladostnikov, ki so nameščeni v krizni center, vedno bolj zahtevna. Soočajo se tudi s pobegi, krajami, verbalnim nasiljem. DPM je MDDSZ v preteklih letih že predlagal ustrezno ukrepanje oziroma upoštevanje te problematike pri prenovi pojasnil in strokovnih usmeritev za delovanje kriznih centrov.²⁷ MDDSZ je **že leta 2022 napovedalo, da bo**

²⁷ DPM je ob obiskih kriznih centrov za otroke in mladostnike že večkrat navedel, da so naloge kriznega centra določene (le) v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo oziroma Pojasnilih in strokovnih usmeritvah za delovanje kriznih centrov in interventne službe v okviru regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam (pojasnila in strokovne usmeritve), ki jih je izdalo MDDSZ leta 2010. DPM je že leta 2020 menil, da v pojasnilih in strokovnih usmeritvah delovanje kriznih centrov ni v celoti

ob spremembi pojasnil in strokovnih usmeritev pristopilo tudi k reševanju problematike, povezane z obravnavo otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju ter da bodo na srečanjih s predstavniki centrov za socialno delo obravnavali tudi področje delovanja kriznih centrov in skupaj pripravili pregled stanja oziroma po potrebi predloge za izboljšanje dela in morebitne sistemske rešitve.²⁸ V začetku leta 2024 je DPM zaprosil MDDSZ za pojasnilo, ali je že prišlo do izvedbe navedenih obljub, in prejel odgovor MDDSZ, da je ministristvo (med drugim) naročilo Inštitutu RS za socialno varstvo izdelavo naloge *Priprava podlag za poročilo Sveta RS za otroke in družino: otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami ter težavami na področju duševnega zdravja*, katere cilj je ugotoviti trenutno stanje na področju nameščanja otrok in mladostnikov v različne institucije, razloge za nameščanje, potrebe teh otrok in mladostnikov ter ponuditi tudi izboljšave. **MDDSZ je pojasnilo tudi, da bo na podlagi ugotovitev navedene naloge mogoče dolgoročno sistemsko načrtovati storitve v okviru različnih oblik namestitev otrok in mladostnikov, vključno z namestitvami v krizne centre.**²⁹

DPM je v zvezi z navedenim odzivom MDDSZ in ob upoštevanju ugotovitev na obiskih kriznih centrov v enem izmed poročil o obisku navedel, da vsekakor podpira iskanje rešitev in sprejem ukrepov, ki bodo dolgoročno zagotavljali boljše pogoje in večjo korist pri obravnavi otrok in mladostnikov v različnih institucijah, tudi kriznih centrih. Vseeno pa je **DPM opozoril, da je treba tudi v trenutnih okoliščinah zagotavljati otrokom in mladostnikom v kriznih centrih obravnavo, ki bo v njihovo največjo korist in bo varovala njihove koristi in pravice, in da bi bilo po mnenju DPM smiselno, da ministristvo preuči potrebo po pripravi navodil ali ustreznega (predloga) predpisa, ki bi urejal nekatere vsebine, s katerimi se trenutno srečujejo v kriznih centrih pri obravnavi otrok in mladostnikov.** DPM je ob obiskih kriznih centrov namreč ugotovil, da se v teh institucijah pogosto soočajo s podobno problematiko pri obravnavi otrok in mladostnikov s kompleksnimi težavami kot v strokovnih centrih za otroke in mladostnike, pri čemer imajo strokovni delavci v strokovnih centrih za ravnanje v številnih situacijah v zvezi z obravnavo otrok in mladostnikov pravno podlago v ZOOMTVI in Vzgojnem programu, ki je bil sprejet na podlagi ZOOMTVI. Navedeni zakon in Vzgojni program na primer urejata ravnanje strokovnega centra za otroke in mladostnike v primeru nedovoljenega izhoda otroka ali mladostnika, v primeru kriznih dogodkov, pri sumu, da otrok ali mla-

in jasno urejeno in da bi bilo smiselno preučiti, ali bi bilo treba delovanje kriznih centrov v predpisih bolj celovito urediti oziroma priporočil, da MDDSZ pojasnila (vsaj) ustrezno dopolni. Leta 2021 je DPM navedeno priporočilo dvakrat ponovil. MDDSZ je na ponovljeno priporočilo odgovorilo, da so se tudi pred uveljavitvijo DZ izvajale namestitve otrok in mladostnikov v krizne centre ter da naj bi ureditev v DZ, ki namestitve v krizni center ne predvideva v okviru ukrepov trajnejšega značaja, sledila naravi namestitev v krizne centre, ki je sistemsko opredeljena kot kratkotrajna. MDDSZ je odgovorilo tudi, da bo upoštevač spremembe, ki jih je uveljavil DZ, preučilo pojasnila in strokovne usmeritve v smislu, ali so naloge in koncepti namestitev v krizne centre za otroke in mladostnike še vedno ustrezno določeni (dopisa MDDSZ št. 070-61/2021/2 s 5. 8. 2021 in št. 070-99/2021/2 s 3. 1. 2022). Leta 2022 je DPM priporočil MDDSZ, da ob preučitvi in morebitni prenovi pojasnil in strokovnih usmeritev preuči tudi problematiko, povezano z obravnavo otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju, s katero se soočajo krizni centri za otroke in mladostnike, in jo upošteva pri prenovi navedenih pojasnil. Ministristvo je odgovorilo, da se s priporočilom strinja (dopis MDDSZ št. 070-35/2022 s 13. 6. 2022).

28 Dopis MDDSZ št. 070-79/2022/3 z 11. 11. 2022.

29 Dopis MDDSZ št. 070-23/2024-2611-2 z 12. 4. 2024.

dostnik pri sebi skriva prepovedane ali nevarne stvari, oziroma pri sumu, da je otrok ali mladostnik pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog. Gre torej za situacije, ko je treba zavarovati pravice otroka in mladostnika oziroma opredeliti njihove dolžnosti in nedovoljeno ravnanje na eni strani, hkrati pa opredeliti tudi dopustno (in potrebno) ravnanje zaposlenih na drugi strani (kako naj zaposleni v kriznem centru ravna v primeru, če sumi, da je mladostnik v krizni center prinesel nevarno stvar, kako naj ravna v primeru, ko bi bilo treba morda mladostnika, ki je nasilen, fizično ustaviti in podobno). **Krizni centri se soočajo s podobnimi situacijami, pri čemer njihovo ravnanje ni predpisano v zakonu ali kakšnem drugem predpisu.** Glede na navedeno je DPM **ponovno priporočil MDDSZ, da preuči potrebo po podrobnejši ureditvi delovanja kriznih centrov za otroke in mladostnike oziroma obravnave otrok in mladostnikov v kriznih centrih v ustreznem predpisu, oziroma da seznanil DPM, zakaj meni, da takšna ureditev ni potrebna.** MDDSZ je v odzivu na navedeno priporočilo ponovno pojasnilo, da je Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo naročilo izdelavo zgoraj navedene naloge, ki naj bi bila zaključena do konca leta 2024 in katere zaključki naj bi služili razmisleku o spremembah ureditve področja obravnave otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, **ni pa ministrstvo pojasnilo konkretnih ukrepov oziroma rešitev za situacije in težave, s katerimi se trenutno srečujejo v kriznih centrih pri obravnavi otrok in mladostnikov.**

KCM Ljubljana oziroma CSD Ljubljana, katerega organizacijska enota je krizni center, je DPM ob obisku podal dve priporočili. CSD Ljubljana (KCM Ljubljana) je **priporočil, naj omogoči otrokom in mladostnikom, skladno z možnostmi kriznega centra in željami oziroma potrebami otrok, čim več različnih dejavnosti**, saj je menil, da je kljub temu, da krizni centri niso namenjeni dolgotrajnemu bivanju in da programi, ki jih izvajajo te institucije, niso namenjeni nadomeščanju funkcije doma, vzgoji, izobraževanju in podobno, ravno zaradi dolgotrajnega bivanja in preprečevanja neželenih posledic takšnega bivanja, za otroke in mladostnike koristno, da se jim skladno z njihovimi željami in potrebami omogoči različne dejavnosti, tako v prostorih kriznega centra kot tudi zunaj teh prostorov. V zvezi z bivalnimi pogoji pa je DPM CSD Ljubljana (KCM Ljubljana) **priporočil, naj še naprej skrbi za ustrezno vzdrževanje opreme oziroma naprav in s tem zagotovi optimalne bivalne pogoje otrokom in mladostnikom ter delovne pogoje zaposlenim.**

Ob obisku **KCM Celje** je DPM ugotovil, da je ob upoštevanju potreb vsakega izmed otrok in mladostnikov, dinamike in narave skupine otrok kot celote in različnih okoliščin, s katerimi se vsakodnevno soočajo pri obravnavi otrok in mladostnikov, delo zaposlenega v izmeni lahko zelo zahtevno. Zato je CSD Celje (KCM Celje) **priporočil, naj ob upoštevanju vsakokratnih konkretnih okoliščin in potreb pri obravnavi otrok in mladostnikov (še naprej oziroma po potrebi) zagotavlja prisotnost več članov osebja v kriznem centru.** Tudi CSD Celje (KCM Celje) je v zvezi z bivalnimi pogoji in vzdrževanjem prostorov **priporočil, naj še naprej skrbi za ustrezno vzdrževanje opreme oziroma naprav in s tem zagotovi optimalne bivalne pogoje otrokom in mladostnikom ter delovne pogoje zaposlenim.**

2.2

OBISKI STROKOVNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI IN MOTNJAMI

DPM je v letu 2024 obiskal sedem stanovanjskih skupin in eno intenzivno vzgojno skupino v **Strokovnem centru Mladinski dom Maribor** (SC Mladinski dom Maribor).³⁰ Vsi obiski so bili redni in nenapovedani.³¹ DPM je ob obiskih podal devet priporočil, od tega šest strokovnemu centru in tri priporočila MVI. Dve priporočili, ki sta bili naslovljeni na MVI, sta bili sistemski, druga priporočila, naslovljena na strokovni center in MVI, so bila splošna. **Strokovni center je vsa poročila sprejel, ni pa v odzivu na poročilo o obisku posebej pojasnil, ali je priporočila morda tudi že uresničil oziroma kaj ga ovira pri uresničitvi posameznega priporočila. Tudi MVI je vsa priporočila sprejel in dve v času odziva tudi že uresničil, eno priporočilo pa je še čakalo na uresničitev.**

DPM se je ob obiskih strokovnih centrov v preteklih letih seznanil, da so se razmere v teh institucijah precej spremenile, da je delo z otroki in mladostniki postalo bolj zahtevno, da se v strokovnih centrih soočajo z vedno več kriznimi dogodki (različne oblike nasilja, samopoškodbeno vedenje, zloraba prepovedanih psihoaktivnih snovi, nedovoljeni izhodi) in posledično porušeno dinamiko v skupinah, da družinski model dela z otroki in mladostniki pogosto ni več ustrezen oziroma ne zadostuje, da se v strokovne centre namešča otroke in mladostnike, ki bi po mnenju sogovornikov v strokovnih centrih potrebovali drugačno namestitev in obravnavo (na primer otroke in mladostnike, ki dejansko nimajo čustvenih in vedenjskih težav, ampak bi zaradi neurejenih družinskih razmer potrebovali namestitev v rejniških družinah, otroke in mladostnike z zdravstvenimi težavami in omejitvami, ki jim zaposleni v strokovnem centru ne morejo nuditi ustrezne obravnave, otroke in mladostnike, ki so odvisni od prepovedanih psihoaktivnih snovi, otroke in mladostnike, ki nimajo zgolj čustvenih in vedenjskih motenj, ampak prevladujejo težave in motnje v duševnem zdravju oziroma otroke in mladostnike, ki so ogrožajoči zase ali za druge otroke in mladostnike oziroma zaposlene v strokovnem centru).

Tudi ob obiskih posameznih skupin SC Mladinski dom Maribor je DPM ugotovil, da se soočajo z navedeno problematiko. DPM je v preteklih letih v številnih poročilih o obiskih strokovnih centrov že opozoril na navedene težave in potrebo po spoštovanju koristi in varstvu pravic otrok in mladostnikov pri nameščanju in obravnavi v strokovnih centrih (pa tudi po spoštovanju pravic zaposlenih) ter

30 DPM je obiskal pet stanovanjskih skupin v Mariboru, eno stanovanjsko skupino v Staršah, eno stanovanjsko skupino v Celju in intenzivno vzgojno skupino v Vidmu pri Ptujju.

31 Obiski so bili opravljeni 15., 16., 27. in 29. 5. 2024.

podal priporočila tako strokovnim centrom, predvsem pa MVI. DPM v letu 2024 teh priporočil ni ponavljal. V poročilu o obisku SC Mladinski dom Maribor je DPM poudaril, da se zaveda, da je problematika kompleksna in da je za sprejem in izvedbo ustreznih (sistemskih) rešitev ter ukrepov potrebno sodelovanje več resorjev in samih strokovnih centrov, in glede na to, da so omenjene težave prisotne že nekaj časa in da sogovorniki v strokovnih centrih večinoma opozarjajo, da se situacija ne izboljšuje, ponovno opozoril, da bi morale biti rešitve in ukrepi (tako sistemski kot tudi drugi) sprejeti, predvsem pa izvedeni čim prej.³²

Ob obisku SC Mladinski dom Maribor je DPM ugotovil, da so bile **vse skupine polno zasedene**. Seznanil se je tudi z več sodnimi postopki za namestitvev, ko so sodišča nameščala otroke oziroma mladostnike v SC Mladinski dom Maribor kljub polni zasedenosti strokovnega centra. V enem primeru sodišče še ni odločilo o namestitvi in je pri strokovnem centru (le) preverjalo možnosti za namestitvev, v dveh primerih pa je že izdalo odločbo o namestitvi. **Strokovni center je v vseh primerih sodišče obvestil, da so polno zasedeni in otrok ne morejo namestiti, sodišče pa jih je (v primerih, ko je bila sodna odločba že izdana) opozorilo, da so sodno odločbo kljub temu dolžni izvršiti.** Sodišče je ob tem strokovni center napotilo tudi, »da se obrne na pristojno ministrstvo, ki je po presoji sodišča dolžno zagotoviti ustrezne pogoje za delovanje strokovnega centra, predstavniki ministrstva pa naj bi sodnikom že večkrat zagotovili, da bodo uredili potrebne pogoje za izvajanje dejavnosti strokovnega centra v obsegu, ki ga potrebuje«³³ oziroma napotilo, »naj predloge za namestitvev v konkretnih primerih, za katere strokovni center ocenjuje, da jih ne more zagotoviti, posreduje pristojnima ministrstvoma v odločanje in reševanje, saj si država zanikanja potreb po namestitvah ogroženih otrok ne sme privoščiti.«³⁴

32 V zvezi z navedeno problematiko sta na pobudo strokovnih centrov za otroke in mladostnike Združenje vodstvenih delavcev strokovnih centrov Slovenije za obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami/motnjami in Prevezgojnega doma Radeče (Združenje vodstvenih delavcev ČVM) ter Varuh v sodelovanju z Državnim svetom RS in MVI 11. 11. 2024 v Državnem svetu RS izvedla posvet o pomanjkljivosti v sistemu pomoči otrokom in mladostnikom v stiski. Na posvetu so predstavniki strokovnih centrov opozorili na težave, s katerimi se soočajo pri obravnavi otrok in mladostnikov. Združenje vodstvenih delavcev ČVM je na posvetu sprejelo naslednje zaključke s predlogi za izboljšanje stanja: »1. Institucija ne sme biti prvi odgovor. Potrebno je poskrbeti za pravočasno prepoznavo rizičnih skupin in učinkovitejšo obravnavo v skupnosti. 2. Institucija ne sme biti edini dom. Potrebno bi bilo zagotoviti več strokovne podpore družinam v njihovem okolju in zagotoviti več rejniških družin, saj jih trenutno primanjkuje. 3. Potrebno je vzpostaviti sistem, ki starše ali zakonite zastopnike zavezuje in obvezuje k sodelovanju pri skrbi za otroka, staršem in skrbnikom pa obenem zagotoviti raznolike in učinkovite načine podpore. 4. Za otroke in mladostnike s hudimi težavami na področju duševnega zdravja potrebujemo diagnostični oddelek za otroke in mladostnike, ki storijo hudo dejanje, kjer je zagotovljena bio psiho socialna ocena motnje kot tudi forenzični oddelek in sicer za mladostnike, povzročitelje kaznivih dejanj, ki imajo diagnosticirano duševno motnjo in na ta način lahko zagotovimo varnost vsem. 5. Mladostniki, ki so uživalci psihoaktivnih snovi (PAS), potrebujejo namestitev primerno težavam, s katerimi se soočajo. Predlagamo obvezno zdravljenje za vse mladoletne uživalce drog, ki za slednje sami niso motivirani. Pred namestitvijo v strokovni center (ali takoj ob namestitvi) mora mladostnik s težavami na področju PAS uspešno zaključiti program zdravljenja. 6. Dolžina vseh kazenskih postopkov za mladoletne mora biti skrajšana na najkrajši možni rok. Učinkovit ukrep mora biti čim hitrejši. 7. Ustrezno programsko, kadrovsko in arhitekturno je potrebno urediti delovanje intenzivnih skupin.« Tudi Varuh je na posvetu opozoril na svoje ugotovitve v zvezi s problematiko, ki jih ugotavlja ob obravnavi pobud in obiskih DPM v strokovnih centrih. Ob tem se je obvezal, da bo v okviru opravljanja svojih nalog spremljal uresničevanje zaključkov posveta.

33 Dopis Okrožnega sodišča v Murski Soboti št. IV N 106/2024-10 s 23. 5. 2024 in dopis Okrožnega sodišča v Murski Soboti št. IV N 88/2024-8 s 23. 5. 2024.

34 Dopis Okrožnega sodišča v Celju št. IV N 702/2021 s 22. 5. 2024.

Glede na to, da je država dolžna zagotoviti ustrezno število primernih kapacitet v strokovnih centrih, da se lahko sodne odločbe o namestitvah otrok in mladostnikov nemoteno izvršujejo oziroma da se lahko predpisi nemoteno izvajajo, je DPM zaprosil MVI za podatke o morebitni prezasedenosti strokovnih centrov in za pojasnilo, kako namerava ministrstvo glede tega ukrepati. Poleg tega je **MVI priporočil, naj preuči ustreznost razdelitve krajevne pristojnosti posameznih strokovnih centrov glede na njihovo kapaciteto in potrebo posameznih regij po namestitvah otrok in mladostnikov. MVI je DPM priporočil tudi, naj preuči potrebo po morebitnem odprtju še enega strokovnega centra, ki bi bil pristojen za koroško, savinjsko, podravsko in pomursko regijo oziroma po morebitnem odprtju še enega strokovnega centra na tem območju.**

MVI je v zvezi z navedenima priporočiloma pojasnilo, da je bila odločitev o razdelitvi strokovnih centrov po posameznih regijah usklajena s stroko, ki je ocenila, da je takšna regijska razdelitev najprimernejša in v največjo korist otrok in mladostnikov, saj omogoča bivanje v bližini doma, strokovni centri lahko tako vzpostavijo stik s starši in z njimi lažje sodelujejo. Ministrstvo je pojasnilo tudi, da odprtje še enega strokovnega centra, ki bi bil pristojen za koroško, savinjsko, podravsko in pomursko regijo zaenkrat ni predvideno, **saj se (že) obstoječi strokovni centri srečujejo z velikim pomanjkanjem strokovnega kadra.** SC Mladinski dom Maribor naj bi po navedbah ministrstva leta 2026 v last prejel dve stanovanjski enoti za potrebe namestitve dveh stanovanjskih skupin. **MVI je navedlo, da lahko strokovni centri kadarkoli med letom oblikujejo novo skupino, prav tako jim MVI omogoča sredstva za zaposlitev novega kadra, ob tem pa je ponovno opozorilo na pomanjkanje strokovnega kadra na trgu dela.**³⁵ S problematiko pomanjkanja ustreznega kadra (vzgojiteljev) na trgu dela se je DPM seznanil tudi ob obisku SC Mladinski dom Maribor. V intenzivni vzgojni skupini, v katero se namešča otroke in mladostnike s težjo problematiko, ki potrebujejo več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oziroma terapevtsko obravnavo, je bilo v času obiska DPM zaposlenih pet vzgojiteljev, čeprav bi jih za ustrezno obravnavo mladostnikov potrebovali osem. DPM je ugotovil tudi, da so zaradi zahtevnosti dela v štirih mesecih intenzivno skupino zapustili že trije vzgojitelji oziroma da na razpisih za zaposlitev ne dobijo kadra za delo z mladostniki v intenzivni skupini. Tudi ob obiskih drugih skupin v SC Mladinski dom Maribor je DPM ugotovil, da je fluktuacija med vzgojitelji, predvsem zaradi zahtevnosti dela in dela v izmenah, velika.

DPM se je ob obiskih strokovnih centrov, predvsem intenzivnih skupin, v preteklih letih že seznanil, da so zaposleni izpostavljeni različnim ogrožajočim situacijam, ki zahtevajo njihovo posebno usposobljenost, znanje in izkušnje.³⁶

³⁵ Po navedbah MVI so strokovni centri leta 2024 na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje objavili 359 razpisov za prosto delovno mesto vzgojitelja, na novo pa zaposlili zelo majhno število vzgojiteljev, saj se na razpise javlja malo kandidatov, velikokrat neustreznih. Po podatkih MVI je v strokovnih centrih sistemiziranih 437,5 delovnih mest za delo vzgojitelja, od tega je zasedenih 384,82 delovnih mest.

³⁶ Zaposlenim v strokovnih centrih naj bi bili pri obravnavi otrok in mladostnikov v pomoč standardi vedenja strokovnih delavcev ob kriznih dogodkih, določeni v Vzgojnem programu, ki je bil sprejet marca 2022 na podlagi ZOOMTVI. Vzgojni program določa standarde vedenja strokovnih delavcev v primerih heteroagresije (verbalno oziroma fizično nasilje, zlorabe, spletno nasilje), avtoagresije (samopoškodovalno vedenje, samomorilna ogroženost, poskus samomora, sum na zlorabo psihoaktivnih snovi) in v primeru nedovoljenega izhoda.

Leta 2023 je DPM resornemu ministrstvu že priporočil, da pri strokovnih centrih preuči potrebo po izobraževanju oziroma usposabljanju strokovnih delavcev za njihovo ravnanje ob kriznih dogodkih in takšno izobraževanje oziroma usposabljanje nato po potrebi tudi izvede oziroma izvaja.³⁷ MVI je pojasnilo, da program strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja delavcev v strokovnem centru določi ravnatelj in ne ministrstvo ter da s strani strokovnih centrov niso prejeli informacij o potrebah po tovrstnem izobraževanju.³⁸ Ob obisku SC Mladinski dom Maribor se je večina zaposlenih strinjala, da potrebujejo različna dodatna znanja za ukrepanje ob kriznih dogodkih. DPM je zato strokovnemu centru **priporočil, naj preuči potrebo po dodatnem usposabljanju in izobraževanju zaposlenih (za ravnanje ob kriznih dogodkih) in da z morebitnimi potrebami seznaní MVI oziroma zaposlenim takšno usposabljanje in izobraževanje tudi omogoči. SC Mladinski dom Maribor je DPM priporočil tudi, da pripravi podrobnejše protokole ravnanj za posamezne krizne dogodke in z njimi seznaní vse zaposlene.**³⁹

Ob obisku SC Mladinski dom Maribor je DPM ugotovil tudi, da **vedno več otrok in mladostnikov ostaja v strokovnem centru (skupinah) za konec tedna, ker iz različnih razlogov ne morejo oditi v domače okolje** (zaradi vzgojne nemoči staršev, odpovedi rejništva, neugodnih družinskih razmer in podobno). Sogovorniki so izpostavili tudi **težave pri odpustu otroka oziroma mladostnika iz strokovnega centra, predvsem v primerih, ko se otroci oziroma mladostniki (iz različnih razlogov) ne morejo vrniti v domače okolje.** SC Mladinski dom Maribor ima sicer za mladostnike, ki se po odpustu iz skupine ne morejo vrniti v domače okolje, dve mladinski stanovanji v Mariboru, ki sta večinoma ves čas polno zasedeni.⁴⁰ DPM ob tem ponovno dodaja, da se je s podobno problematiko že seznanil tudi ob obiskih drugih strokovnih centrov (pa tudi ob obiskih kriznih centrov za otroke in mladostnike).

DPM je v obiskanih skupinah SC Mladinski dom Maribor ugotovil, da so otrokom in mladostnikom zagotovljeni dobri bivalni pogoji, ob tem pa vseeno izpostavil, da bivalni pogoji v vseh skupinah niso primerljivi. Po mnenju DPM bi morali biti prostori strokovnih centrov oziroma posameznih skupin, še posebej

Med standardi vedenj strokovnih delavcev v primerih heteroagresije je na primer navedeno, da je dopustna tudi fizična zaustavitev oziroma izjemoma tudi fizična omejitev (pridrzanje za roke, noge) otroka oziroma mladostnika. DPM ob obiskih strokovnih centrov (še) ni ugotovil, da bi imeli zaposleni podrobnejša navodila, kako izvesti takšen ukrep oziroma da bi imeli s tem v zvezi kakršnakoli usposabljanja, čeprav je ustrezna usposobljenost za takšne prijeme, da se izvedejo na način, ki je varen tako za otroka oziroma mladostnika kot tudi za vzgojitelja, ki ukrep izvaja, po mnenju DPM nujna.

³⁷ Poročilo o obisku Mladinskega doma Malči Beličeve št. 12.2-5/2023-13, 12.2-6/2023-10, 12.2-7/2023-10, 12.2-8/2023-10 s 26. 4. 2023.

³⁸ Dopis MVI št. 0606-14/2023/2 z 22. 5. 2023.

³⁹ Vzgojni program določa, da strokovni center glede na specifike otrok in mladostnikov pripravi podrobnejše protokole ravnanj za posamezne krizne dogodke (točka 3.1).

⁴⁰ Skladno s tretjim odstavkom 27. člena ZOOMTVI pripravi strokovna skupina iz prvega odstavka 11. člena ZOOMTVI skupaj z mladostnikom in starši najpozneje v zadnjem mesecu trajanja ukrepa sodišča načrt za vključitev v samostojno življenje in delo, ki med drugim vsebuje načrt za dokončanje izobraževanja, iskanje zaposlitve, stanovanja, vključevanje v morebitne oblike podpor, pomoč mladostniku v domačem okolju. Če mladostnik nima možnosti vrnitve v domače okolje, se mu omogoči vključitev v mladinsko stanovanje.

intenzivnih skupin, kjer so nameščeni otroci in mladostniki z najtežjo problematiko, ustrezno prilagojeni obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, po možnosti tudi namensko grajeni za izvajanje programa namestitve otrok in mladostnikov v strokovne centre oziroma posamezne skupine. Prostori bi morali otrokom in mladostnikom (pa tudi zaposlenim) zagotavljati varno okolje (čim manj možnosti za samopoškodovanje, druge poškodbe, nedovoljene izhode) in dobro počutje. Zato je MVI **ponovno priporočil, naj čim prej pripravi oziroma sprejme standarde oziroma normative za gradnjo in opremo strokovnih centrov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami oziroma posameznih skupin, ki delujejo v okvirih strokovnih centrov.**⁴¹ MVI je glede priporočila navedlo, da se strinja, da so takšni standardi za gradnjo in opremo prostorov potrebni, predvsem za prostore intenzivnih skupin. Pojasnilo je tudi, da je bil podoben ukrep predlagan tudi v okviru *Delovne skupine o identifikaciji težav pri nameščanju otrok v strokovne centre za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami*, ki jo je imenovalo MVI. Skupina je predlagala pripravo smernic za novogradnje in prenove strokovnih centrov, ki so arhitekturno zasnovane po vzoru iz drugih držav. **MVI se je zavezalo, da bo leta 2025 pregledalo vse obstoječe stanovanjske enote strokovnih centrov, v katerih so intenzivne skupine, ter v sodelovanju z ravnatelji strokovnih centrov, ki so si ogledali že več podobnih stanovanjskih enot v tujini, opravilo popis inovativnih tujih praks gradnje in opreme za izvajanje skupin, kjer so vključeni otroci in mladostniki z najzahtevnejšo problematiko.** V letu 2026 naj bi ministrstvo (predvidoma) pripravilo predlog standardov za gradnjo in opremo prostorov intenzivnih skupin.

DPM je ob obisku **SC Mladinski dom Maribor** posebej **pohvalil trud strokovnega centra in predvsem vzgojiteljev v posameznih skupinah pri organizaciji in izvajanju številnih dejavnosti in projektov, ki nedvomno izboljšajo izkušnjo otrok in mladostnikov pri obravnavi v strokovnem centru in prispevajo k razvijanju njihovih spretnosti, pridobivanju življenjskih izkušenj, razvijanju interesov in oblikovanju ustrezne samopodobe.** Strokovnemu centru je **priporočil, da v intenzivni vzgojni skupini zagotovi ustrezno število vzgojiteljev**

⁴¹ Že leta 2018 je DPM ob tematskih obiskih nekaterih strokovnih centrov in centrov za usposabljanje, delo in varstvo oziroma skupin, ki delujejo v okviru strokovnih centrov, ko je pozornost posvetil predvsem preverjanju materialnih pogojev za učenje in delo otrok in mladostnikov, ugotovil, da se pogoji za delo in učenje otrok in mladostnikov po posameznih strokovnih centrih precej razlikujejo in MIZŠ priporočal, naj pripravi ustrezne standarde in normative za gradnjo in opremo zavodov, ki izvajajo vzgojne in izobraževalne programe, in zavodom, ki izvajajo vzgojne in izobraževalne programe zagotovi (finančna) sredstva v višini, ki bodo omogočila izpolnjevanje navedenih standardov in normativov (poročilo o tematskih obiskih Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora, Vzgojnega zavoda Kranj, Mladinskega doma Maribor in Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, št. 12.2-73/2018, 12.2-74/2018, 12.2-75/2018, 12.2-76/2018 s 7. 2. 2019). DPM je leta 2023 MVI ponovno priporočil, naj pripravi oziroma sprejme standarde oziroma normative za gradnjo in opremo strokovnih centrov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami oziroma posameznih skupin, ki delujejo v okvirih strokovnih centrov (poročilo o obisku Mladinskega doma Malči Beličeve s 26. 4. 2023). MVI je v odzivu na priporočilo navedlo, da bo po izdelavi standardov in normativov za prostor in opremo za dijaške domove in srednje šole, katere zaključek je predviden v letu 2025, pristopilo k izdelavi standardov in normativov za prostor in opremo strokovnih centrov oziroma posameznih skupin, ki delujejo v okviru strokovnih centrov (dopis MVI št. 0606-14/2023/2 z 22. 5. 2023).

oziroma drugih strokovnih delavcev. Ker DPM podpira redne supervizije (oziroma intervizije), v okviru katerih se lahko zaposleni razbremenijo, pogovorijo o soočanju s stresnimi situacijami pri opravljanju dela, poglobijo in širijo svoje znanje in izkušnje, je strokovnemu centru **priporočil tudi, naj zaposlenim še naprej omogoča udeležbo na superviziji oziroma da jo ponudi tudi zaposlenim v tistih skupinah, kjer supervizije (še) ne izvajajo. Priporočil je tudi, da SC Mladinski dom Maribor preuči potrebo po zaposlitvi dodatnega zdravstvenega osebja in nato zdravstveno osebje tudi zaposli, v primeru morebitnih težav pri zaposlovanju zdravstvenega osebja pa s tem seznanil DPM.**⁴² DPM se je ob obiskih stanovanjskih in intenzivne vzgojne skupine seznanil, da otroci in mladostniki podajajo pritožbe oziroma predloge praviloma ustno in da v času od uveljavitve ZOOMTVI še niso obravnavali nobene (ustne ali pisne) zahteve za varstvo pravic po 30. členu ZOOMTVI. DPM ob obisku ni ugotovil, da bi bili otroci in mladostniki seznanjeni s pravicami po 30. členu ZOOMTVI, zato je SC Mladinski dom Maribor **priporočil, naj otroke in mladostnike ter njihove starše oziroma skrbnike seznanil z njihovimi pravicami po 30. členu ZOOMTVI in pojasnila o varstvu pravic po navedenem členu ZOOMTVI objavi na spletnih straneh strokovnega centra oziroma na oglasnih deskah posameznih skupin.**

⁴² DPM se je ob obiskih strokovnih centrov že seznanil s potrebami teh institucij po zaposlitvi (več) zdravstvenega osebja (predvsem v intenzivnih skupinah). MVI je v zvezi s potrebo po zaposlovanju zdravstvenega osebja v strokovnih centrih pojasnilo, da je glavni pogajalec za strokovne centre Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji (SOUS), na katero strokovni centri posredujejo svoje predloge za zaposlitev zdravstvenega kadra. Nove zaposlitve so možne na podlagi pogajanj med SOUS in Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije, v nadaljevanju pa je potrebna še odobritev MZ in Vlade RS. Ministrstvo je navedlo, da se v ta proces vključuje v fazi medresorskega usklajevanja vladnih gradiv, v katerem prizadevanja SOUS vedno podpre in potrebe po zdravstvenem kadru tudi vsebinsko argumentira (dopis MVI št. 0606-26/2023/2 s 4. 9. 2023). MVI je DPM seznanil tudi s pripravljenim Predlogom kadrovskih normativov za izvajanje zdravstvene dejavnosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih (december 2021) in Predlogom mreže vzgojno-izobraževalnih zavodov, izvajalcev zdravstvene dejavnosti (januar 2023). Predlogi normativov in predlog mreže so bili v letu 2022 posredovani MZ. MVI je pojasnilo, da je bilo od takrat tudi že nekaj sestankov, uradnega odziva pa niso prejeli (dopis MVI št. 0606-4/2023/2 s 5. 2. 2024).

2.3 OBISKI DOMOV STAREJŠIH

V letu 2024 je DPM nenapovedano obiskal **13 domov starejših**, to je socialnovarstvenih zavodov, katerih namen je izvajanje storitev institucionalnega varstva oseb, (praviloma) starejših od 65 let⁴³. DPM je opravil **štiri redne obiske domov starejših (Doma starejših občanov Žiri, Doma starejših občanov Ilirska Bistrica, Doma Danijela Halasa Velika Polana in Doma Janeza Krstnika Trnovo)**,⁴⁴ **osem kontrolnih obiskov domov starejših (Doma pod Gorco Maribor, Doma starejših občanov Maribor, Doma starejših Idila, Doma upokojenec Center - enote Roza kocka, Doma upokojenec Podbrdo - enote Petrovo Brdo, Doma upokojenec in oskrbovancev Impoljca, Centra starejših Notranje Gorice in Doma starejših občanov Hoče – Slivnica)**⁴⁵ in **tematski obisk Doma upokojenec in oskrbovancev Impoljca**⁴⁶.

Ob štirih rednih obiskih domov starejših je DPM podal skupaj **53 priporočil, od katerih je bilo glede na odziv obiskanih domov na predhodna poročila devet uresničenih, tri so bila sprejeta, a še neuresničena**, glede 41 priporočil pa je DPM na odziv obiskanih ustanov v času priprave tega poročila še čakal (roki za odziv še niso potekli).

S kontrolnimi obiski je DPM posebej preverjal uresničevanje priporočil, ki jih je podal ob svojih obiskih v preteklih letih. Uresničitev posameznih priporočil je DPM pohvalil, hkrati pa spodbudil prizadevanja obiskanih domov za uresničitev še preostalih, na kar bo posebej pozoren ob prihodnjih obiskih. Ob kontrolnih obiskih v letu 2024 DPM ni podal novih priporočil.

Tematski obisk Doma upokojenec in oskrbovancev Impoljca je bil opravljen v okviru preverjanja morebitne prezasedenosti varovanega oddelka in ob izvedbi PVU skladnost ravnanja z 29. členom ZDZdr. DPM je ob obisku ugotovil, da je varovani oddelek omenjenega zavoda polno zaseden, glede na prejeto pojasnilo pa do tokratnega obiska DPM na oddelku še ni prišlo do prezasedenosti, torej nameščanja stanovalcev preko kapacitete oddelka. Iz odgovora zavoda je bilo razvidno, da je **sprejel in večinoma že uresničil priporočilo o skrbnem vodenju evidenc glede posameznega PVU, dopolnitvi zloženke s**

43 Tri enote obiskanih (kombiniranih) domov starejših so namenjene odraslim s težavami v duševnem zdravju in motnjami v duševnem razvoju – Dom upokojenec Podbrdo - enota Petrovo Brdo, Dom upokojenec in oskrbovancev Impoljca ter Dom starejših občanov Ilirska Bistrica.

44 DPM je Dom starejših občanov Žiri obiskal 7. 11. 2024, Dom starejših občanov Ilirska Bistrica 19. 11. 2024, Dom Danijela Halasa Velika Polana 5. 12. 2024 in Dom Janeza Krstnika Trnovo 19. 12. 2024.

45 DPM je Dom pod Gorco Maribor obiskal 18. 3. 2024, Dom starejših občanov Maribor 4. 4. 2024, Dom starejših Idila 18. 7. 2024, Dom upokojenec Center - enota Roza kocka 29. 7. 2024, Dom upokojenec Podbrdo - enota Petrovo Brdo 12. 8. 2024, Dom upokojenec in oskrbovancev Impoljca 20. 8. 2024, Center starejših Notranje Gorice 5. 9. 2024 in Dom starejših občanov Hoče – Slivnica 19. 9. 2024.

46 DPM je tematski obisk Doma upokojenec in oskrbovancev Impoljca opravil 20. 8. 2024.

pritožbenimi potmi stanovalcev ob izvedbi PVU, sobo za izvajanje tovrstnih ukrepov je uredil ustrežneje. Podobno kot ob tematskih obiskih posebnih socialnovarstvenih zavodov je **DPM priporočil MSP, naj zavodom, ki izvajajo PVU, posreduje enoten obrazec skladno z 99. členom ZDZdr, zagotovi pravočasno pošiljanje podatkov s strani zavodov in pripravi analize izvajanja PVU, ki bodo osnova za predlog ukrepov, katerih namen naj bo manj PVU, skrajšanje časa, ko ukrep traja, in pa odprava drugih morebitnih nepravilnosti.**⁴⁷

DPM je **večje število stanovalcev, kot je kapaciteta oddelka,** ugotovil ob obisku **Doma starejših občanov Ilirska Bistrica.** Dva stanovalca omenjenega doma starejših sta bila na polni varovani oddelek premeščena zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja in s tem povezane potrebe po strožjem varovanju, ena stanovalka pa iz Univerzitetne psihiatrične klinike v Ljubljani. DPM je na podlagi omenjene ugotovitve priporočil Domu starejših občanov Ilirska Bistrica, naj si **prizadeva, da se vsem stanovalcem, nameščenim na varovani oddelek, zagotovijo enakovredni bivalni pogoji in potrebna oskrba, hkrati pa naj si prizadeva, da bi do prezasedenosti varovanega oddelka v prihodnje ne prihajalo več.**

Obiskani domovi za starejše so tudi v letu 2023 **opozarjali na kadrovske stisko. Domovi predvsem za kader zdravstvene nege in oskrbe ponavljajo razpise za zapolnitev prostih mest, vendar velikokrat neuspešno. Težava zaradi pomanjkanja omenjenega kadra je še toliko bolj izrazita, ker se struktura stanovalcev v domovih starejših spreminja.** Tako so v enem od obiskanih domov pojasnili, da so pred leti stanovalci potrebovali bistveno manj nege kakor danes, sploh v zadnjem obdobju pa prihaja v ta dom starejših vedno več stanovalcev, ki potrebujejo celodnevno negovalno in zdravstveno oskrbo, ali pa vsaj pomoč pri oblačenju, prehrani in vzdrževanju higiene. Vse omenjeno pomeni večjo obremenjenost zaposlenih, posledično pa zaradi nizke plače in zahtevnih delovnih pogojev njihovo nezadovoljstvo, ki vodi do iskanja druge zaposlitve, izven institucionalnega varstva. Zaradi izgorelosti in bolniških težav, povezanih tudi s preobremenjenostjo, prihaja do bolniških odsotnosti, ki jih ni mogoče nadomestiti, zato se še poveča obremenitev preostalih zaposlenih, kar vedno bolj predstavlja začaran krog. Pomanjkanje kadra vpliva na kakovost oskrbe stanovalcev, s tem pa posledično ne le na njihovo manjše zadovoljstvo z bivanjem v institucionalnem varstvu, temveč lahko tudi na njihovo slabše zdravstveno stanje. DPM je v Domu starejših Ilirska Bistrica ugotovil, **da stanovalce zaradi pomanjkanja kadra kopajo (oprhajo) namesto vsakih sedem zgolj vsakih deset dni.** V enem izmed obiskanih domov starejših so zaradi neuspešnih razpisov za kuharja sklenili pogodbo o zagotavljanju prehrane z zasebnim izvajalcem, po nezadovoljstvu s hrano pa začeli hrano voziti iz drugega doma starejših, v drugem domu starejših so se po upokojitvi kuharice v enem letu zamenjali že trije kuharji. **V letu 2024 je bil sicer sprejet Zakon o začasnih ukrepih za izboljšanje kadrovskih in delovnih pogojev ter zmogljivosti pri izvajalcih socialnovarstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe, ki je**

⁴⁷ O tem več v delu poročila, ki obravnava obiske posebnih socialnovarstvenih zavodov.

morebiti korak v pravo smer. Kakšne rezultate bo zakon prinesel in ali bodo predvideni ukrepi dovolj za odpravo kadrovske stiske v socialnovarstvenih zavodih, pa se bo pokazalo v naslednjih letih.

DPM je ob **štirih rednih obiskih domov starejših v letu 2024 podal zgolj splošna priporočila**, kar pa nikakor ne pomeni, da so bile sistemske težave, na katere je opozarjal v preteklih letih, že rešene. **DPM je ob obisku Doma starejših občanov Žiri, ki oddelek za stanovalce z demenco opredeljuje kot oddelek z osebnim spremljanjem,⁴⁸ ugotovil, da se tudi v tem (zasebnem) socialnovarstvenem zavodu varovanje stanovalcev dejansko izvaja na način, ki omeji osebno svobodo stanovalca.** Prehod iz oddelka je mogoč skozi vrata, ki so sicer odklenjena, vendar prelepljena s fototapeto z motivom polja in gora, ki sicer polepša prostor, vendar lahko hkrati stanovalca z demenco zavede na način, da vrat ne prepozna, jih ne odpre in skozi vrata ne odide. Če bi mu skozi vrata vseeno uspelo priti, bi ga glede na prejeto pojasnilo zaustavil receptor, odpeljal v jedilnico, zamotil z aktivnostjo, zaradi česar bi stanovalec pozabil, kam je sploh želel iti. Receptor bi ob tem na stanovalca opozoril zaposlene na oddelku, ki bi ga odvrnili od njegove namere, da odide, obrnili in vrnili na oddelek. DPM je na podlagi ugotovitev ob obisku Domu starejših občanov Žiri priporočil, naj **zagotovi, da so na varovani oddelek nameščeni zgolj stanovalci, ki imajo za sprejem ustrezno pravno podlago**, skladno z ZDZdr (torej veljavno soglasje stanovalca ali odločitev sodišča). **DPM je podobno priporočilo podal tudi ob obisku Doma starejših občanov Ilirska Bistrica**, ki sicer ima varovani oddelek, poleg njega pa še dva oddelka za stanovalce z demenco. Omenjena oddelka sta glede na pojasnilo, prejeto s strani vodstva zavoda, načeloma brez omejevanja osebne svobode stanovalcev oddelka, vendarle je tudi na teh oddelkih vedno kdo, ki ga zaposleni preusmerijo, saj bi bilo prenevarno, če bi ga kar »spustili« z oddelka. Zaposleni takšnega stanovalca ustavijo, odvrnejo od njegove želje, da bi zapustil stavbo doma starejših, in varujejo z zaposlenimi.

DPM je ob rednih obiskih domov starejših med drugim opozarjal **na pomen ureditve skupnih prostorov na način, da bodo stanovalcem čim bolj domači**, torej takšni, ki jih bodo s predmeti in okrasitvijo spominjali na domače okolje, iz katerega prihajajo, pa tudi na dogodek v letu, ki se približuje (na primer posamezni letni čas, božič in novoletni prazniki, prireditve). DPM je obiskane domove starejših spodbujal, da svoje povabijo, naj prinesejo predmete iz domačega okolja stanovalca oziroma njegove preteklosti in s tem pripomorejo k večji domačnosti njegove sobe. Če svojci niso zadosti aktivni, pa je priporočil, da zaposleni pomagajo pri opremljenosti oziroma okrasitvi sobe z izdelki, ki jih je stanovalec naredil v okviru delovne terapije, slikami njegovega sodelovanja pri aktivnostih in posameznih dogodkih ter okrasitvi, vezani na prihajajoči praznik, letni čas in podobno.

⁴⁸ O splošnih dilemah glede tovrstnih oddelkov, nerazumevanju koncepta, posebej pa tudi o kadrovskih težavah, ki onemogočajo, da bi takšen koncept varovanja stanovalcev brez omejitev njihove osebne svobode dejansko zaživel, je DPM več opozarjal že v preteklosti, na primer v letnem poročilu DPM 2023.

DPM je v nekaterih od obiskanih domov starejših opazil **pomanjkljivosti glede klicnega sistema, ki naj stanovalcem v stiski omogoči, da pokličejo na pomoč**. Tako je v določenih primerih ugotovil, da so bile tipke pri posameznih stanovalcih odstranjene ali pa nameščene tako, da jim niso bile neovirano dostopne, sistem nadzora nad (ne)odzivnostjo pa ni bil vedno takšen, da bi omogočal odpravljanje napak in pomanjkljivosti ter posledično omogočil zagotovitev hitrega odziva zaposlenih v primeru stiske stanovalca. DPM je ob odgovoru zaposlenih, da je bila tipka umaknjena, ker je stanovalec nanjo stalno brez utemeljenega razloga pritiskal, priporočil, da je treba vsem stanovalcem, ki so v stiski, zagotoviti možnost klica. Ob tem naj se z ustreznim pojasnjevanjem, morebiti tudi ob pomoči svojcev, o pomenu klicnega sistema, načinu uporabe in tudi neprimernem obremenjevanju zaposlenih ob zlorabi sistema (neprestano nepotrebno pritiskanje na tipko), poskusi povečati zavedanje stanovalcev o pomenu klicnega sistema in načinu njegove uporabe, posledično pa zmanjšati število nepotrebnih klicev.

DPM je ob obiskih domov starejših opozarjal na **pomen prehrane, sodelovanja stanovalcev pri pripravi jedilnika, pa tudi na čim večje upoštevanje želja stanovalcev oziroma posebnosti pri njihovi prehrani**. Tako je ob obisku **Doma Janeza Krstnika Trnovo** priporočil, naj si prizadeva stanovalcem, ki si želijo, ne glede na razlog, določene posebnosti pri prehrani (veganska ali vegetarijanska hrana, hrana brez svinjine, govedine in podobno), zagotavljati njim prilagojene obroke.

DPM je ob obiskih domov starejših opozarjal na potrebo, da so **stanovalci, pa tudi njihovi svojci obveščeni o aktivnostih, ki se bodo na posamezni dan izvajale**. Kot primer **dobre prakse je izpostavil primer, ko je ob zapisu posamezne aktivnosti tudi fotografija ali risba, ki naj olajša razumevanje prihajajoče aktivnosti** (na primer ob času za kavo skodelica kave, ob telovadbi stanovalci, ki telovadijo). Smiselno je, kot je DPM opozoril ob obisku Doma Janeza Krstnika Trnovo, da so omenjeni dogodki zaradi boljše obveščenosti svojcev redno objavljeni tudi na spletni strani zavoda. DPM je ob obisku **Doma Danijela Halasa Velika Polana** opozoril, da je ob izboru aktivnosti, ki jih ponudi stanovalcu, poleg njegovih preostalih sposobnosti treba v še večji meri upoštevati njegove želje in znanja iz preteklosti, saj te nedvomno pripomorejo tudi k ohranjanju njegovih kognitivnih sposobnosti.

DPM je ob obiskih v letu 2024 ugotavljal, da se **določena priporočila iz leta v leto ponavljajo**. Tako nekateri od obiskanih domov niso imeli na oglasni deski varovanega oddelka objavljenih vseh dokumentov, za katere tako zahteva ZDZdr, obrazci, s katerimi stanovalci soglašajo z namestitvijo na varovani oddelek, so bili včasih še vedno brez pravnega pouka ali pa je bil ta pomanjkljiv. V vseh štirih domovih starejših, kjer je DPM opravil redni obisk, je ugotovil, da pri nabiralnikih za pritožbe, pohvale in pobude ni bilo pripomočkov za pisanje vlog ali vsaj obvestila, kje jih je možno dobiti, nabiralniki pa se velikokrat niso pregledovali redno in v razumnih časovnih razmakih. Že več let DPM opozarja, da stanovalci, svojci, pa tudi zaposleni niso zadosti seznanjeni z vlogo zastopnikov pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, zato domovom priporoča, da

vzpostavijo stik s posameznim zastopnikom in ga povabijo, da svojo vlogo in možnosti za pomoč stanovalcem v zavodu predstavi na enem izmed skupinskih dogodkov.

DPM je ob rednih obiskih domov starejših v letu 2024 večkrat **opozoril na pomen anket zadovoljstva, ki jih je smiselno opravljati letno za vse tri ciljne skupine** (stanovalce, svojce in zaposlene). Tovrstne ankete ne le, da pokažejo zadovoljstvo v določenem letu, temveč ob pregledu anket za več let omogočajo tudi razbrati trende zadovoljstva in s tem še lažji sprejem ukrepov, ki naj zadovoljstvo posamezne skupine povečajo. DPM je predvsem glede zadovoljstva zaposlenih opozoril, da lahko vpliva na odnos do stanovalcev, posledično pa tudi na kakovost oskrbe. DPM je **opozarjal tudi na pomen izobraževanja zaposlenih**, s katerim se ti opremijo z znanjem in dobrimi praksami, ki jih lahko prenesejo v vsakodnevno delo s stanovalci, še posebej glede obvladovanja kritičnih položajev.

2.4 OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV

V letu 2024 je DPM obiskal pet posebnih socialnovarstvenih zavodov, katerih namen je izvajanje storitev institucionalnega varstva odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju in motnjami v duševnem razvoju, in sicer **Dom na Krasu Dutovlje, Dom Nine Pokorn Grmovje, SVZ Hrastovec, Dom Lukavci in Prizmo Ponikve.**⁴⁹ Vseh pet omenjenih socialnovarstvenih zavodov je DPM obiskal v okviru **tematskih obiskov**, in sicer je pri obiskih Doma na Krasu, Doma Nine Pokorn Grmovje, SVZ Hrastovec in Doma Lukavci⁵⁰ skušal ugotoviti **morebitno prezasedenost varovanih oddelkov, razmere ob prezasedenosti in skladnost ravnanja z 29. členom ZDZdr v primeru izvedbe PVU**. Ob teh obiskih so se predstavniki Varuha in sodelujoči predstavniki nevladne organizacije pogovorili z zaposlenimi v posameznem zavodu, pa tudi s stanovalci na varovanem oddelku, od katerih so skušali neposredno izvedeti, kakšne so bivalne razmere in njihova oskrba v primeru prezasedenosti oddelka, ali se izvajajo PVU in kakšen je postopek izvedbe ukrepa. Ob obisku Prizme Ponikve pa je DPM skušal ugotoviti, tudi ob pogovoru z zaposlenimi in stanovalci, ali je stanovalcem v tem socialnovarstvenem zavodu na kakršenkoli način **omejena osebna svoboda, ali ga torej lahko zapustijo samostojno in brez omejitev**.

DPM je ob tematskih obiskih štirih posebnih socialnovarstvenih zavodov v letu 2024 **znova ugotovil prezasedenost varovanih oddelkov, tudi število čakajočih na sprejem je bilo znatno, nekateri so na sprejem čakali že dve leti in več**. DPM je v Domu na Krasu ugotovil, da je na (verificiranem) varovanem oddelku, katerega uradna kapaciteta je 12 postelj, 16 stanovalcev. Štirje stanovalci so bili nameščeni na postelje, ki so bile dodane v eno izmed (več)posteljnih sob, eden izmed stanovalcev je bil nameščen v sobo za izvajanje PVU. V Domu Nine Pokorn je kapaciteta varovanega oddelka 12 postelj, v času obiska DPM je bilo na oddelku 13 stanovalcev. Ena stanovalka je bila nameščena v večjo dvoposteljno sobo, kamor je bila dodana postelja. V SVZ Hrastovec je bil v času obiska DPM na enem varovanem oddelku (VO1) en stanovalec preko kapacitete oddelka, ki je 24 postelj. Dodatni stanovalec je bil nameščen na ležišče v skupnem prostoru, vsaj minimalno zasebnost mu je nudil paravan. Drugi varovani oddelk (VO2) je bil polno zaseden, na njem je bilo v času obiska DPM torej 24 stanovalcev, SVZ Hrastovec pa je že čakal na sprejem novega stanovanca s seznama čakajočih. V Domu Lukavci je bila v času obiska DPM na oddelku

⁴⁹ DPM je Dom na Krasu Dutovlje obiskal 18. 4. 2024, Dom Nine Pokorn Grmovje 14. 5. 2024, SVZ Hrastovec 20. 5. 2024, Dom Lukavci 6. 6. 2024 in Prizmo Ponikve 16. 10. 2024.

⁵⁰ DPM je ob teh tematskih obiskih poleg štirih posebnih socialnovarstvenih zavodov v okviru omenjenih tematskih obiskov obiskal tudi dom starejših občanov, ki izvaja storitev institucionalnega varstva odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju in motnjami v duševnem razvoju (kombinirani zavod).

D kapaciteta 12 postelj, v času obiska DPM je bilo na oddelku nameščenih 18 stanovalcev. Pet dodatnih stanovalcev je bilo nameščenih na postelje, dodane v dvoposteljne sobe, en stanovalec pa je bil nameščen v prostor, ki je bil pred tem namenjen izvajanju posameznih aktivnosti. Na varovanem oddelku 2 je kapaciteta osem stanovalcev, v času obiska DPM je bilo na oddelku devet stanovalcev. Dom je dodatnega stanovalca namestil v sobo za izvajanje PVU telesnega oviranja s pasovi.

Tematski obiski štirih posebnih socialnovarstvenih zavodov v letu 2024 so pokazali, da kljub podanim priporočilom, tako Državnemu zboru RS in Vladi Republike Slovenije kot tudi pristojnemu ministrstvu, in prejetim zagotovitvam o pričakovani ureditvi stanja, še ni prišlo do bistvenega napredka pri urejanju težav glede prezasedenosti varovanih oddelkov posebnih socialnovarstvenih zavodov. Ob tem se podaljšujejo čakalne dobe na sprejem v tovrstne oddelke. DPM je na podlagi navedenega MSP, ki je prevzelo področje institucionalnega varstva oseb z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju oziroma z motnjami v duševnem razvoju, (ponovno) **priporočil, naj začne (bistveno hitreje) iskati ustrezne rešitve za namestitev posameznikov, ki potrebujejo zadržanje v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda in torej poleg ustrezne oskrbe potrebujejo tudi ustrezno varovanje, tako, da bi v obstoječih varovanih oddelkih posebnih socialnovarstvenih zavodov ne prihajalo več do prezasedenosti. DPM je ob tem izrazil pričakovanje, da ga bo MSP o prizadevanjih za rešitev položaja obvestilo, hkrati pa tudi v prihodnje seznanjalo z morebitnim napredkom.**

MSP je v odzivi na poročila o obiskih pojasnilo, da naj bi do konca novembra 2024 delovna skupina pripravila predlog pravnih podlag za vzpostavitev Specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju. MSP je ob odgovoru na priporočilo tudi sporočilo, da je izvedlo vse potrebne postopke za zaposlitev kandidata za delovno mesto »koordinator namestitev na varovane oddelke«, vendar je tik pred nameravano zaposlitvijo prejelo informacijo, da izbrani kandidat odstopa od kandidature za navedeno delovno mesto, zato bo moralo postopek zaposlovanja ponoviti. MSP je tudi napovedalo, da bo vsem posebnim socialnovarstvenim zavodom, ki imajo varovani oddelek, priporočilo, naj preučijo, ali obstaja možnost za katerega od stanovalcev, ki je na varovani oddelek nameščen s sklepom sodišča, da bi bil glede na 71. člen ZDZdr predčasno odpuščen.

DPM je ob obiskih zgoraj omenjenih štirih posebnih socialnovarstvenih zavodov preverjal tudi morebitno izvajanje PVU, ob izvajanju pa skladnost ravnanja z 29. členom ZDZdr. Na tej podlagi je po vseh štirih obiskih podal enako (sistemsko) **priporočilo MSP, naj socialnovarstvenim zavodom posreduje enotni obrazec za poročanje, na tej podlagi pa potem zagotovi, da vsi socialnovarstveni zavodi, ki izvajajo PVU, o izvedenih ukrepih skladno s tretjim odstavkom 99. člena ZDZdr tudi redno poročajo. Ministrstvo pa mora na podlagi prejetih podatkov opraviti analizo izvedenih ukrepov in z njenimi rezultati in predlogi ukrepov za zmanjšanje števila PVU seznaniti omenjene zavode.** MSP je v odzivu na poročilo o obisku pojasnilo, da sprejema priporočilo, DPM pa bo z ugotovitvami in morebitnimi ukrepi seznanjalo.

DPM je podal ob posameznem obisku tudi več splošnih priporočil glede izvajanja PVU, in sicer je Domu na Krasu priporočal, naj pripravi bolj podrobna navodila o uvedbi PVU, ki bi bila zaposlenim v pomoč v primeru, če bi bilo ob eskalaciji nemira oziroma nasilnega vedenja stanovalca treba takšen ukrep izvesti. Tako Domu na Krasu kot SVZ Hrastovec je priporočil redno izobraževanje zaposlenih, predvsem z vidika uporabe milejših ukrepov (npr. deeskalacijske tehnike), pa tudi ravnanja ob izvedbi samega PVU. Prav tako Domu na Krasu kot MSP je DPM priporočil, naj predvsem z ustrezno razbremenitvijo varovanega oddelka zagotovita, da bo prostor, namenjen omejitvi gibanja znotraj enega prostora, znova namenjen prvotnemu namenu, kar je tudi ena od zahtev za verifikacijo varovanega oddelka. Nadalje je DPM Domu Nine Pokorn priporočil, naj se stanovalcu, pri katerem se izvaja PVU, zagotovi zadostno zasebnost in tako z odstranitvijo ali ustreznim zastrtjem okna na vratih v sobo, namenjeno omejevanju gibanja znotraj enega prostora, prepreči možnost, da bi ga ostali stanovalci ali obiskovalci, ki pridejo na oddelek, lahko videli, omenjeno sobo pa naj tudi prilagodi, da bo za stanovalca čim bolj varna (odstranitev oziroma zaščita nevarnih predmetov, prilagoditev odpiranja vrat, zagotovitev dvosmerne komunikacije zaposlenega s stanovalcem, pri katerem se ukrep izvaja). V SVZ Hrastovec je DPM priporočil, naj stanovalcem, ki so nameščeni v sobo, namenjeno omejitvi gibanja znotraj enega prostora, upoštevajoč njihovo stanje, omogoči uporabo sanitarij. Če je posameznemu stanovalcu treba namestiti inkontinentni pripomoček (plenico), pa je treba skrbeti za nego stanovalca in plenico redno menjati. Nedopustno je namreč, da je stanovalec vsaj del noči zaradi uhajanja urina preko plenice moker, opustitev ustrezne nege takšnega stanovalca, predvsem z zamenjavo plenice in mokrih oblačil s suhimi, pa bi lahko šteli kot poniževalno, v skrajni obliki celo kot nečloveško ravnanje. DPM je ob obisku SVZ Hrastovec, pa tudi Doma Lukavci, posebej opozoril, da je treba v posebni zloženki, namenjeni stanovalcem, izpostaviti, da se v primeru pritožb zaradi izvedenega PVU lahko obrnejo za nasvet in pomoč tudi na zastopnika pravic oseb s težavami v duševnem zdravju. DPM je vsem štirim obiskanim posebnim socialnovarstvenim zavodom še priporočil, da se v obrazce, ki so predvideni za primer uvedbe PVU, doda rubrika, v katero bi se navedli ukrepi, izvedeni po zaključenem PVU (npr. terapijski pogovor), katerih namen je predvsem, da se stanovalcu pojasni pomen ukrepa in zakaj ga je bilo treba izvesti ter tako znova vzpostavi zaupanje med stanovalcem in zaposlenimi.

Pomembna naloga DPM je tudi, da preverja kraje,⁵¹ kjer bi osebam prostost lahko bila odvzeta. Kot navedeno, je DPM v letu 2024 ob obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Prizma Ponikve preverjal, ali je stanovalcem v tem zavodu na kakršenkoli način omejena osebna svoboda, ali ga torej lahko zapustijo samostojno in brez omejitev. Varuh je omenjeni zavod obiskal v preteklosti že večkrat, ob svojih obiskih (na primer leta 2007) pa ni mogel ugotoviti, da bi bila posameznim stanovalcem omejena njihova osebna svoboda. Podobna je bila tudi ugotovitev Varuha, ki je zavod obiskal ob izvajanju nalog DPM,

51 Odvzem prostosti pomeni skladno s 4. členom Opcijskega protokola h konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (OPCAT) vsako obliko pridržanja ali zapora ali namestitve osebe v javni ali zasebni zavod, ki ga ta oseba po odredbi sodne, upravne ali katerekoli druge oblasti ne sme zapustiti po svoji volji.

in sicer v letih 2011, 2014 in 2017. DPM ob obisku leta 2024 na podlagi navedb vodstva zavoda Prizma Ponikve, zaposlenih, pa tudi samih stanovalcev znova ni mogel zagotovo ugotoviti, da je stanovalcem omejena pravica do osebne svobode. Načeloma lahko zavod zapustijo samostojno, brez spremstva. Zaradi njihove varnosti pa morajo zgolj povedati, da odhajajo, in kdaj okvirno se vrnejo. Vendar pa je DPM ob svojem obisku iz prejetih pojasnil potegnil tudi določene zaključke, ki lahko zbudijo skrb, predvsem mu vodstvo zavoda ni znalo natančno pojasniti, kako je potekalo vračanje stanovalca, ki je brez obvestila odšel iz zavoda dan pred obiskom DPM. Iz odgovorov samega stanovalca je bilo možno razbrati, da je vsaj v določeni meri reakcijo zaposlenih, ko so ga našli, razumel kot očitek, da je ravnal narobe. **DPM je zato opozoril, da so stanovalci zavoda ranljive osebe, pri katerih je treba postopati posebej pazljivo.** Če takšnemu stanovalcu (ki ni nameščen na varovanem oddelku) zaposleni s svojim ravnanjem, izjavami ali nejevoljo kažejo, da je s svojim odhodom iz zavoda ravnal narobe, lahko s tem vplivajo na njegovo voljo in svobodo odločitve, da naslednjič zavod spet samostojno zapusti. V skrajnem primeru lahko torej zaposleni, ki stanovalca ob odhodu ali v okolici zavoda prestrežejo in brez možnosti njegove odločitve, da z izhodom nadaljuje, vrnejo v zavod, vplivajo na njegovo svobodno odločitev in mu s tem *de facto* omejuje osebno svobodo.⁵²

DPM bo na morebitne primere omejevanja stanovalcev zavoda Prizma Ponikve pozoren tudi v prihodnje. DPM sicer razume, da lahko pride do primera, ko bi bil samostojni odhod posameznega stanovalca zanj ali druge nevaren. Zavod je tudi v takšnem primeru dolžan stanovalcu in njegovi okolici zagotoviti največjo možno varnost, če je to nujno, tudi z omejitvijo stanovalčeve osebne svobode. Vendar mora za takšno omejitev pridobiti ustrezno pravno podlago, skladno z določili ZDZdr. DPM je zaradi ugotovitev tokratnega obiska podal dvoje priporočil, in sicer je zavodu Prizma Ponikve **priporočil, naj bo posebej skrben ob odhodih stanovalcev in jih pri tem ne omejuje, obrača, napotuje nazaj v zavod ali kakorkoli drugače vpliva na njihovo voljo po odhodu.** Ob tem je treba biti posebej pozoren na ranljivost stanovalcev zaradi njihovega zdravstvenega

⁵² DPM je ob tem vprašanju posebej opozoril na stališče SPT (Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), ki je ob splošnem komentarju 4. člena OPCAT v 44. in 45. točki posebej izpostavil, da je treba upoštevati vse razloge, ki posamezniku omejujejo svobodo, da odide. Tako v določenih primerih lahko posameznik poljubno zapusti kraj, objekt ali okolje, vendar te svoje svobode *de facto* ne more uveljaviti zaradi fizičnih, zdravstvenih, ekonomskih ali drugih razlogov in je zato primoran ostati. To ustvarja situacijo, ko kljub teoretični pravici do odhoda skladno z njegovo voljo v praksi ne more oditi. Na določenih mestih, objektih ali nastavitvah je posameznikova nezmožnost odhoda lahko povezana z visoko stopnjo ranljivosti osebe. To je še posebej izrazito pri otrocih, ženskah, starejših osebah ali invalidih. Posledično vprašanje, ali je mogoče določeno dejstvo ali okoliščino šteti za odvzem prostosti, ni odvisno le od tega, ali ima zadevna oseba *de jure* pravico odhoda, temveč tudi od tega, ali je oseba to pravico dejansko sposobna izvrševati in lahko torej odide, ne da bi bila zaradi tega izpostavljena resnim kršitvam njegovih pravic. Če je torej zmožnost osebe, da zapusti kraj, objekt ali okolje, kamor je nastanjena, omejena oziroma je zaradi tega (lahko) izpostavljena resnim kršitvam človekovih pravic, je treba takšen kraj, objekt ali okolje razumeti kot kraj odvzem prostosti v smislu 4. člena OPCAT.

in socialnega položaja, v povezavi s tem pa še posebej, da zaposleni stanovalcu na noben način ne dajejo občutka, da je samostojni odhod nekaj napačnega ter bo zaradi takšnega odhoda tako ali drugače v slabšem položaju ali celo kaznovan. Opisano ravnanje zaposlenih bi namreč (lahko) pomenilo *de facto* omejitev osebne svobode stanovalca. Zavod je v odzivu na predhodno poročilo med drugim pojasnil, da je v matični enoti zavoda zaposlenim predstavil poročilo DPM s poudarkom na neomejevanju stanovalcev ter o skrbi za najtežje pomične, ki so pogosto slabše pogovornjivi. DPM je zavodu Prizma Ponikve **priporočil tudi, naj v primeru, ko je treba zagotoviti varnost stanovalca ali njegove okolice s tem, da se mu omeji možnost samostojnega odhoda, za takšno omejitev pridobi ustrezno pravno podlago, skladno z ZDZdr (soglasje samega stanovalca, ki odraža njegovo pravo voljo, ali odločitev sodišča o zadržanju)**. Iz odgovora zavoda Prizma Ponikve je bilo predvsem razvidno, da nadaljuje s konceptom dela in varovanja, ki za stanovalce, takšna je bila tudi ugotovitev DPM ob tokratnem obisku, ni omejujoč.

2.5

OBISKI CENTROV ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO

DPM je v letu 2024 obiskal **tri centre za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV)**, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike do 26. leta starosti, vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za odrasle osebe z motnjami v razvoju in institucionalno varstvo otrok, mladostnikov in odraslih oseb z motnjo v razvoju. Šlo je za redne nenapovedane obiske **13 enot institucionalnega varstva**, in sicer petih enot **CUDV Dolfke Boštjančič Draga (CUDV Draga)**⁵³, štirih enot **CUDV Matevža Langusa Radovljica (CUDV Radovljica)**⁵⁴ in štirih enot **CUDV Črna na Koroškem (CUDV Črna)**⁵⁵.

Ob vseh obiskih je DPM ugotavljal, v kolikšni meri je uporabnikom omejena osebna svoboda, kakšne so pravne podlage za takšno omejevanje, preveril je, kako v obiskanih enotah ravnajo v primerih neželenih vedenj uporabnikov in ali v primerih incidentov uporabljajo PVU, ogledal pa si je tudi, kakšni so bivalni pogoji v teh enotah in v kolikšni meri uporabniki odločajo o svojem življenju oziroma načinu bivanja v enotah institucionalnega varstva.

DPM je ugotovil, da je **večini uporabnikov v obiskanih enotah omejena osebna svoboda**, saj enot institucionalnega varstva ne morejo samostojno oziroma po svoji volji zapuščati, pri čemer nihče od uporabnikov ni v CUDV nameščen na podlagi določb ZDZdr, ki poleg določb Družinskega zakonika (DZ)⁵⁶ in Kazenskega zakonika (KZ)⁵⁷ predstavlja pravno podlago za namestitve v varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov. Na to je DPM že opozarjal ob preteklih obiskih enot institucionalnega varstva v okviru CUDV in VDC ter pristojnemu ministrstvu podal priporočilo glede sistemske ureditve tega področja. Ker DPM ob obisku CUDV Draga ni mogel ugotoviti, da bi MSP že uredilo **pravno podlago za namestitve uporabnikov v varovane oddelke, je ponovno podal priporočilo, naj to čim prej stori. Priporočilo je bilo sprejeto, a še ne uresničeno.** MSP je v odzivu na končno poročilo navedel, da je pripravljen osnutek smernic za oblikovanje spodbudnega, vključujočega in varnega okolja s ciljem preven-

53 DPM je 11. 3. 2024 obiskal Dom Češnja, 13. 3. 2024 Dom Vižmarje, 19. 3. 2024 Center slovenske Istre Ankaran, 25. 3. 2024 Dom Škofljica in 27. 3. 2024 Bivalno enoto Grosuplje.

54 DPM je 10. 6. 2024 obiskal Enoto Center (Dom Mavrica in Dom Žarek) in Bivalno enoto Gradnikova, 18. 6. 2024 pa Bivalno enoto Bela in Bivalno enoto Bor.

55 DPM je 7. 8. 2024 obiskal Enoto Center in Bivalno enoto Brunet, 17. 9. pa Stanovanjsko skupino Dobja vas in Stanovanjsko skupino Ugasle peči.

56 V času obiskov sta bila na podlagi določb DZ v CUDV Draga nameščena dva otroka.

57 Oddaja v CUDV je lahko tudi vzgojni ukrep na podlagi 6. točke prvega odstavka 74. člena KZ. Ker je MDDSZ s sklepom z 29. 9. 2010 za izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v zavod za usposabljanje določilo CUDV Črna, so na tej pravni podlagi v ta zavod lahko vključeni tudi mladostniki. V času obiska DPM nihče od otrok in mladostnikov v CUDV Črna ni bil vključen na podlagi določb KZ.

tivnega delovanja in obvladovanja vedenjskih težav oseb s posebnimi potrebami, ki so vključene v VDC in CUDV.

DPM je v poročilu o obisku CUDV Radovljica v zvezi z navedenim odgovorom MSP ponovno pojasnil, da je glede na ugotovitve ob obiskih CUDV in VDC večini uporabnikov institucionalnega varstva v navedenih institucijah osebna svoboda omejena zato, ker se zaradi motnje v duševnem razvoju ne zmorejo samostojno orientirati v zunanjem okolju, omejevanje osebne svobode zaradi težjih vedenjskih motenj pa je DPM ob obiskih VDC ugotovil v manjšem deležu. V enotah institucionalnega varstva v okviru VDC gre torej predvsem za povečano stopnjo varstva uporabnikov zaradi motnje v duševnem razvoju in ne vedenjskih motenj. Zato **je DPM MSP priporočil, da ob pripravi smernic za oblikovanje spodbudnega, vključujočega in varnega okolja s ciljem preventivnega delovanja in obvladovanja vedenjskih težav oseb s posebnimi potrebami, ki so vključene v VDC in CUDV, upošteva tudi potrebe uporabnikov, ki enot institucionalnega varstva ne morejo samostojno zapuščati zato, ker se zaradi motnje v duševnem razvoju ne zmorejo samostojno orientirati v zunanjem okolju.** DPM je ob tem ponovno opozoril, da mora biti za omejevanje osebne svobode podana zakonska podlaga, kar pomeni, da ureditev tega področja s smernicami ne zadosti ustavnim določbam o omejevanju osebne svobode⁵⁸. **Varuh odgovora MSP kljub preteku roka za odgovor in poslanemu pozivu do priprave tega poročila ni prejel.**

CUDV Draga je v odzivu na predhodno poročilo glede pooblastila DPM, da na krajih odvzema prostosti redno preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, navedel, da je CUDV Draga socialnovarstveni zavod, kamor so uporabniki vključeni prostovoljno in se lahko iz zavoda tudi kadarkoli izpišejo ter se tako po njihovem mnenju CUDV Draga ne more šteti kot kraj odvzema prostosti. DPM je CUDV Draga v zvezi z opredelitvijo kraja odvzema prostosti v smislu 4. člena Opcijskega protokola seznanil s stališčem Pododbora za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja (pododbor), ki je ob splošnem komentarju omenjenega člena opozoril, da je dejstvo, da osebi ni dovoljeno po svoji volji zapustiti kraja oziroma prostora, ključni element 4. člena Opcijskega protokola. Pododbor je ob tem poudaril, da se lahko v nekaterih primerih oseba nahaja na kraju, ki se sicer ne zdi kraj odvzema prostosti, vendar gre ob upoštevanju vseh okoliščin primera dejansko za takšen kraj. Tako v določenih primerih lahko posameznik teoretično sicer zapusti kraj, vendar te svoje svobode dejansko (*de facto*) ne more uveljaviti zaradi fizičnih, zdravstvenih, ekonomskih ali drugih razlogov in je zato primoran ostati. Če je možnost zapustiti določen kraj na kakršenkoli način omejena ali bi bila oseba v takšnem primeru izpostavljena kršitvam človekovih pravic, je treba takšen kraj skladno s komentarjem pododbora šteti kot kraj odvzema prostosti v smislu 4. člena Opcijskega protokola (točke 42 do 45 komentarja)⁵⁹.

⁵⁸ Na podlagi prvega odstavka 19. člena Ustave RS ima vsakdo pravico do osebne svobode, v drugem odstavku istega člena pa je določeno, da se nikomur ne sme vzeti prostost, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon.

⁵⁹ Splošni komentar št. 1 (2024) k 4. členu Opcijskega protokola (kraji odvzema prostosti) – General comment No. 1 (2024) on article 4 of the Optional Protocol (places of depri-

Ob obisku CUDV Draga je bilo ugotovljeno tudi, da so imeli konec leta 2023 negativno finančno stanje. Poglavitni razlog za takšno poslovanje je ureditev financiranja institucionalnega varstva za mladostnike nad 18 let, ki so (večinoma do 26. leta) vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja. Storitve institucionalnega varstva je namreč za otroke in mladostnike do 18. leta financirana iz proračuna Republike Slovenije, kar pomeni, da je za uporabnike brezplačna, medtem ko je isto storitev po 18. letu treba plačati. V CUDV Draga institucionalnega varstva mladostniki (oziroma njihovi starši), ki so še vključeni v program vzgoje in izobraževanja, (ne glede na starost) ne plačujejo, torej te storitve ne plačujejo niti tisti mladostniki, ki so že dopolnili 18 let, čeprav zanje CUDV Draga ne prejme sredstev za izvajanje institucionalnega varstva iz proračuna. Negativno finančno stanje lahko vpliva tudi na kakovost izvajanja storitev za ostale uporabnike CUDV Draga, saj za financiranje institucionalnega varstva za uporabnike med 18. in 26. letom posežejo po sredstvih, ki so namenjena izvajanju storitev za ostale uporabnike v CUDV Draga. DPM je ugotovil, da je CUDV Draga izčrpal možnosti, ki jih ima na voljo, da bi prejel plačila za opravljeno storitev institucionalnega varstva za mladostnike med 18. in 26. letom, ki so vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja. O obveznosti plačila je namreč že odločalo sodišče, ki je tožbene zahteve CUDV Draga zavrnilo z obrazložitvijo, da bi bilo treba določiti ceno storitve v skladu s Pravilnikom o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev. Na podlagi prvega odstavka 38. člena tega pravilnika pristojni organ (torej MSP) izda soglasje k ceni socialnovarstvenih storitev v roku 30 dni od prejema vloge z vsemi potrebnimi podatki in dokazili, česar pa MSP kljub pozivom CUDV Draga ni storilo. **DPM je zato priporočil MSP, naj takoj pristopi k aktivnostim za ureditev težave s plačili institucionalnega varstva za mladostnike med 18. in 26. letom, ki so v CUDV Draga vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja. MSP je priporočilo sprejelo, a še ne uresničilo.** V odzivu na končno poročilo je navedlo, da se strinja s priporočilom DPM in da bodo zadevo poskušali urediti v najkrajšem možnem času.

Ob obiskih CUDV je DPM ugotovil, da se **obiskane institucije soočajo tudi s kadrovskimi stiskami.** Ob obisku CUDV Draga je bilo izpostavljeno, da imajo šolski zavodi, ki izvajajo prilagojen program izobraževanja, več zaposlenih, CUDV, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, pa imajo zaposlenih manj, vzrok za to pa je po besedah sogovornikov v tem, ker po mnenju odločevalcev v šolskem programu v CUDV naj ne bi bilo toliko poudarka na izobraževanju. Kadrovski normativ za uporabnike z avtizmom ter tiste s čustvenimi in vedenjskimi motnjami je glede na izkušnje v CUDV popolnoma neprimeren, otroci v CUDV niso upravičeni niti do spremljevalcev, kot jih lahko imajo otroci v šolah. **DPM je MSP priporočil, naj skupaj s predstavniki CUDV prouči dejanske potrebe otrok in mladostnikov v posebnih programih vzgoje in izobraževanja, ki se izvajajo v CUDV, in kadrovski normativ ustrezno prilagodi oziroma uredi možnost dodelitve spremljevalca za otroke in mladostnike v CUDV. MSP je priporočilo sprejelo, a še ne uresničilo.** V odzivu na končno

vation of liberty), ki ga je pododbor sprejel 4. 7. 2024, je objavljen na <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/catopgc1-general-comment-no-1-2024-article-4>.

poročilo je navedlo, da ministrstvo pri določanju obsega kadra za otroke, mladostnike in odrasle osebe do 26. leta starosti z motnjo v duševnem razvoju, ki so usmerjeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, upošteva kadrovski normativ, ki je priloga k Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev pomoč družini na domu, socialni servis, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji ter zakonodajne predpise Ministrstva za vzgojo in izobraževanje (MVI), ki določajo kadrovski normativ za izvajanje posebnega programa vzgoje in izobraževanja. S spremembami Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami, ki jih je sprejelo MVI, se je zvišal tudi kadrovski normativ za izvajanje posebnega programa vzgoje in izobraževanja. Ministrstvo skupaj s CUDV-ji in MVI še usklajuje točno število kadrov glede na nov kadrovski normativ. Ocenjujejo, da bo povečanje števila zaposlenih v skladu z novim normativom bistveno izboljšalo pogoje dela v posebnem programu vzgoje in izobraževanja. V zvezi z možnostjo dodelitve spremljevalca za otroke in mladostnike v CUDV je MSP navedlo, da o tem odloča strokovna komisija Zavoda RS za šolstvo. V primeru, da se z odločbo o usmeritvi otroku dodeli spremljevalec, ministrstvo v okviru proračunskih zmožnosti in razpoložljivih sredstev na letni ravni zagotavlja financiranje.

V CUDV Radovljica pa je bilo ugotovljeno, da je **kadrovski normativ za odrasle uporabnike institucionalnega varstva popolnoma neustrezen** in imajo tako uporabniki po zaključku posebnega programa vzgoje in izobraževanja bistveno manj strokovne obravnave, kot so jo imeli v okviru institucionalnega varstva otrok in mladostnikov. Na neustrezen kadrovski normativ in posledično pomanjkanje kadra so že opozarjali MSP, ki je odgovorilo, da je v storitvi vodenja, varstva in zaposlitve več zaposlenih in imajo tako uporabniki strokovno obravnavo zagotovljeno v okviru te storitve. Vendar gre za dve različni storitvi, saj je vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji organizirana oblika varstva odraslih invalidnih oseb, ki uporabniku, v skladu z njegovimi sposobnostmi, daje možnost aktivnega vključevanja v družbeno življenje in delovno okolje ter opravljanje koristnega, vendar njegovim zmožnostim primerne dela⁶⁰. Institucionalno varstvo pa je oblika obravnave v zavodu, drugi družini ali drugi organizirani obliki, ki upravičencu nadomešča, dopolnjuje, zagotavlja funkcijo doma ali lastne družine⁶¹. Gre torej za dve različni storitvi in tudi v okviru storitve institucionalnega varstva uporabniki potrebujejo strokovno obravnavo, zaposleni, ki neposredno delajo z uporabniki, pa strokovno vodenje. Zato je **DPM MSP priporočil, naj skupaj z izvajalci institucionalnega varstva odraslih oseb z motnjo v razvoju (ponovno) preuči dejanske potrebe uporabnikov institucionalnega varstva in na podlagi teh ugotovitev ustrezno uredi kadrovski normativ**. DPM je ob tem opozoril na to, da bi bilo treba pri tem izhajati iz dejanskih potreb uporabnikov, saj je izhodišče (različne stopnje motenj v duševnem razvoju) preveč ohlapen in ne odraža dejanskih potreb uporabnikov, kar je DPM ugotavljal tudi že ob obiskih ostalih CUDV in VDC. Osebe z (na primer) zmerno motnjo imajo različne težave in potrebe,

60 45. člen Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev pomoč družini na domu, socialni servis, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji (Pravilnik o standardih in normativih).

61 Prvi odstavek 19. člena Pravilnika o standardih in normativih.

več jih ima tudi pridružene motnje (kar pa ne izhaja iz odločb, ki so podlaga za določanje kadrovskega normativa), zato bi bilo nujno treba ob ureditvi ustreznega normativa urediti tudi vprašanje ustreznosti odločb o usmerjanju. **DPM odgovora MSP kljub preteku roka za odgovor in poslanemu pozivu do priprave tega poročila ni prejel.**

Ob obisku CUDV Draga je DPM ugotovil tudi, da vsi uporabniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami prejemajo farmakološko terapijo, vendar gre dejansko za terapijo, ki ni namenjena ozdravitvi, temveč pasivizaciji uporabnikov, zato je DPM MSP **priporočil, naj skupaj z MZ in izvajalci storitev razmislijo o pilotnem projektu, v katerem bi sodelovali psihiatri in drugi strokovnjaki z namenom zmanjšanja ali celo prekinitve farmakološkega oviranja uporabnikov. MSP je priporočilo sprejelo, a še ne uresničilo.** V odzivu na končno poročilo je navedlo, da ministrstvo močno podpira vse oblike storitev in programov, ki prispevajo k zmanjšanju oziroma (še bolje) prekinitvi medicinskih posegov pri uporabnikih. V okviru Delovne skupine za spremljanje in nadgradnjo področja socialnovarstvenih storitev za osebe s kombiniranimi motnjami v duševnem razvoju in težavami v duševnem zdravju, v kateri sodelujejo predstavniki ministrstva, MZ in predstavniki izvajalskih organizacij, govorijo tudi o tovrstnih temah. Pripravljen je osnutek smernic za oblikovanje spodbudnega, vključujočega in varnega okolja s ciljem preventivnega delovanja in obvladovanja vedenjskih težav oseb s posebnimi potrebami, ki so vključene v varstveno-delovne centre in centre za usposabljanje, delo in varstvo. V okviru smernic posebno pozornost namenjajo preventivnemu delovanju, s ciljem čim manjšega farmakološkega oviranja uporabnikov. Ugotavljajo, da pri tem največji izziv predstavlja pridobivanje in financiranje ustreznega števila kadrov.

V obiskanih enotah CUDV je bilo mogoče opaziti, da se zaposleni trudijo uporabnikom zagotoviti prijetno življenjsko okolje in kakovostno storitev. Ob obiskih enot institucionalnega varstva v CUDV je DPM ponovno ugotavljal, da **bivanje v manjših enotah uporabnikom omogoča boljše kakovost bivanja in individualnega pristopa pri delu z njimi.** DPM je posebej pohvalil dejavnosti CUDV Draga na področju strokovnega dela z uporabniki z najtežjimi čustvenimi in vedenjskimi motnjami, izjemno prijetno in sproščeno vzdušje v vseh obiskanih bivalnih enotah CUDV Radovljica in selitev večjega števila uporabnikov CUDV Črna v manjše enote **kot približevanje načelu deinstitutionalizacije.**

O posameznih priporočilih

Za namen še boljšega izvajanja storitve je DPM CUDV podal 42 priporočil, od katerih je **že uresničenih 15 priporočil, 24 priporočil so CUDV sprejeli, a še ne uresničili, tri priporočila pa niso bila sprejeta.**

24 priporočil obiskanim institucijam je bilo vezanih na bivalne pogoje in **11 jih je že uresničenih, 13 pa je bilo sprejetih in na uresničitev še čakajo.** Šest priporočil se je nanašalo na osebje in **štiri so bila sprejeta, a še ne uresničena, dveh pa CUDV Draga ni sprejel.**

V Domu Škofljica nimajo zaposlenega čistilnega osebja, vse čistijo sami sproti, le za generalna čiščenja se najame servis. Glede na strukturo uporabnikov, ki večinoma ne morejo opravljati gospodinjskih opravil, bi v tej enoti potrebovali čistilko v večjem deležu, zato je **DPM CUDV Draga priporočil, naj zaposli čistilko, ki bi izvajala čiščenje prostorov v Domu Škofljica**. CUDV Draga tega priporočila **ni sprejel** in je v odgovoru navedel, da delo po domovih, ki ga je treba opraviti, ni izključno vezano na posamezno delovno mesto in je lahko vertikalno ali horizontalno razporejeno – če ima npr. določena enota na račun strežnice ali čistilke (ki jim lahko pripada po normativih) tretjino, pol, eno ali npr. dve varuhinji več, je naloga vodje doma, da znotraj hiše organizira tudi delo, ki bi ga sicer opravile čistilke ali strežnice, z obstoječimi varuhinjami in drugim zaposlenim kadrom v enoti. Navedeno dilemo je pred časom v eni od enot v okviru inšpekcijskega nadzora in na prijavo enega od zaposlenih preverjala tudi socialna inšpektorica in ugotovila, da je omenjena razporeditev ustrezna, saj dostikrat težko zaposliš npr. 0,33 ali 1,26 čistilke oziroma 0,66 perice in mora priti do razporejanja dela (kamor je vključeno tudi čiščenje, zlaganje perila ...) znotraj obstoječega kadra, kar velja tudi za Dom Škofljica.

Ob obisku Bivalne enote Grosuplje, kjer bivajo nekoliko samostojnejši uporabniki, so bili v času obiska DPM zaposleni le trije varuhi. Glede na potrebe uporabnikov te bivalne enote in predpise o kadrovskih normativih bi bilo treba ob trenutnem številu uporabnikov zagotoviti štiri varuhe. Z vključitvijo dodatnega delavca za neposredno delo z uporabniki bi bilo mogoče zagotoviti dva prisotna delavca v popoldanskih izmenah in s tem bolj individualizirano obravnavo, uporabniki (nihče od njih bivalne enote samostojno ne zapušča in zaradi pomanjkanja kadra med tednom iz bivalne enote sploh ne odhajajo) bi pogosteje lahko (posamično ali v individualnih skupinah) zapustili bivalno enoto, posamezni zaposleni bi bili tudi manj obremenjeni z izvajanjem vsakodnevne nege in bi tako lahko v večjem deležu izvajali socialno oskrbo, kar vključuje tudi izdelavo in evalviranje individualnih načrtov, za katere zdaj zmanjka časa. **DPM je CUDV Draga zato priporočil, naj v Bivalni enoti Grosuplje zagotovi štiri zaposlene za stalno neposredno delo z uporabniki**. Tudi to **priporočilo ni bilo sprejeto**. CUDV Draga je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da je navedeno priporočilo preučil, vendar trenutno zaradi kadrovskih težav (na trgu dela ni ustreznih delavcev, normativi za manjše enote tudi niso zadostni ...) to ni možno.

CUDV Draga tudi **ni sprejel priporočila** glede obravnave in oblik dela, in sicer **priporočila, naj prouči možnosti, da bi uporabniki vse vikende, praznike in v primerih bolezni, ki ne terjajo posebne zdravstvene nege, imeli možnost ostati v Bivalni enoti Grosuplje**. Zaradi kadrovske stiske namreč vsakih 14 dni enoto zaprejo (od petka popoldne do nedelje do 14.30) in tisti uporabniki, ki ne gredo domov, odidejo v Bivalno enoto Rožna dolina. Enoto zapirajo tudi med daljšimi prazniki, poleti pa za tri tedne. Uporabniki so povedali, da jim selitev v Rožno dolino ni všeč. Tja gredo tudi tisti uporabniki, ki so bolni in potrebujejo počitek, kar uporabnikom prav tako ni všeč, saj menijo, da vsak, ki je bolan, raje počiva doma. V primerih, ko potrebujejo tudi zdravniško oskrbo, pa uporabnike za čas bolezni namestijo v Dom Škofljica. CUDV Draga je v odzivu na

predhodno poročilo navedel, da se soočajo s kadrovsko stisko, ki je posebej pereča v času poletnih dopustov in v času bolniških odsotnosti, zato so zaradi racionalizacije in odhodov nekaj uporabnikov na počitnice v domače okolje združili dve enoti, Grosuplje in Rožno dolino. Na združevanje pa se lahko pogleda tudi z druge strani, namreč kot dobrodošlo spremembo za spoznavanje drugih ljudi, sklepanje novih prijateljstev in vključevanje v novo okolje.

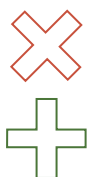
Dve priporočili glede obravnave in oblik dela pa je CUDV Draga sprejel in na uresničitev še čakajo, prav tako dve priporočili, ki ju je DPM podal CUDV Črna. Priporočilo glede obravnave in oblik dela, naslovljeno na CUDV Radovljica, pa je bilo **uresničeno**, prav tako je CUDV Radovljica **uresničil priporočilo**, vezano na obravnavo neželenega vedenja oziroma kršitev pravil bivanja.

Ob ogledu prostorov Doma Škofljica je bila ena od uporabnic v drugem nadstropju zaklenjena v sobo, v prvem nadstropju je uporabnik nameščen v enoposteljno sobo, ki je s preostalim prostorom pregrajena s stekleno steno. Soba se lahko odklepa samo z zunanje strani, z notranje pa ne, iz istega prostora pa je na levi strani vhod v enoposteljno sobo, v kateri je v času obiska DPM počival uporabnik. Soba je v celoti oblazinjena, vrata se odpirajo z bunko, ki pa se z notranje strani zelo težko odpre, zato uporabnik ne more sam iz sobe. **DPM je CUDV Draga priporočil, da pri odločanju o izvajanju PVU upošteva, da se ta ukrep lahko izvaja le v nujnih primerih v varovanih oddelkih in le pri osebah, ki so v te oddelke nameščene v skladu z določbami ZDZdr (s privolitvijo ali z odločbo sodišča), pri izvajanju PVU pa je treba ravnati v skladu z 29. členom ZDZdr. Ob sami uvedbi, poteku in zaključku je treba dosledno spoštovati omenjeno zakonsko določilo, izpolnjevati ustrezne evidence in obveščati osebe, za katere zakon tako določa.** CUDV Draga je priporočilo **sprejel, a še ne uresničil**. V odzivu na predhodno poročilo je navedel, da bo priporočilo predstavljeno delovni skupini ministrstva, kjer se pripravlja protokol oziroma pravna podlaga za delo v CUDV⁶².

Eno priporočilo je bilo vezano na stike z zunanjim svetom, ki ga je CUDV Radovljica **sprejel, a še ne uresničil**. Dve priporočili sta se nanašali na pravno varstvo in pritožbene poti. Eno je s strani CUDV Draga **uresničeno**, v CUDV Črna pa je na **uresničitev še čakalo**. CUDV Draga je **uresničil** tudi priporočilo, vezano na zdravstveno oskrbo. **Sprejeto, a še ne uresničeno** je tudi priporočilo CUDV Radovljica, da jedilnik in ostale za uporabnike pomembne informacije pripravi v obliki, ki bo razumljiva uporabnikom (lahko branje oziroma slikovna oblika). CUDV Radovljica je **sprejel, a ne še uresničil** tudi priporočilo, da uporabnike po dopolnjenem 18. letu na njim razumljiv način seznanijo z volilno pravico in informacijami, ki jih potrebujejo za odhod na volitve, če si to želijo.

62 Po informacijah, ki jih je DPM prejel ob obiskih drugih enot, PVU ne izvajajo.

2.6 OBISKI VARSTVENO DELOVNIH CENTROV

V letu 2024 je DPM obiskal štiri varstveno delovne centre (VDC), in sicer je opravil skupno pet rednih nenapovedanih obiskov enot institucionalnega varstva, v katerih bivajo odrasli uporabniki z motnjami v razvoju. Tudi ob obiskih VDC je DPM ugotavljal, v kolikšni meri in na kakšni pravni podlagi je uporabnikom omejena osebna svoboda, ali se uporabljajo posebni varovalni ukrepi in si ogledal, kakšni so bivalni pogoji v teh enotah ter v kolikšni meri uporabniki odločajo o svojem življenju oziroma načinu bivanja v enotah institucionalnega varstva. DPM je opravil nenapovedane redne obiske **VDC Polž (24. 4. 2024 je obiskal Bivalno enoto Bohova), VDC Novo mesto (23. 5. 2024 je obiskal Bivalno enoto Trebnje in 27. 5. 2024 Bivalno enoto Novo mesto), VDC Murska Sobota (10. 7. 2024 je obiskal Bivalno enoto Lendava) in VDC Tončke Hočevar (20. 11. 2024 je obiskal Bivalno enoto Zelena jama).**

Tudi ob obiskih navedenih enot je DPM ugotovil, da je **večini uporabnikov omejena osebna svoboda**, saj enot institucionalnega varstva ne morejo samostojno zapuščati. **MSP kljub številnim priporočilom⁶³, ki jih je DPM podal v preteklih letih, te sistemske pomanjkljivosti še ni odpravilo**, zato je DPM v okviru obiska CUDV Draga in Radovljica to priporočilo ponovno podal⁶⁴, ob obiskih VDC (ki so bili izvedeni kasneje) pa je na to pomanjkljivost ponovno opozoril.

DPM je ponovno ugotavljal tudi, da so **potrebe uporabnikov s staranjem vedno večje in bi potrebovali več zaposlenih za delo z njimi**. Starejši uporabniki namreč zaradi upada kognitivnih sposobnosti potrebujejo več pomoči pri negi in drugih vsakodnevnih opravilih, manj se vključujejo v dnevna opravila, kar pomeni, da morajo to v pretežni meri opravljati zaposleni, hkrati pa želijo uporabnikom omogočiti individualni pristop in tudi čim več različnih dejavnosti. Vendar glede na kadrovske normativ izvajalci ne morejo zaposliti novih delavcev, čeprav bi jih potrebovali. Predpisi namreč določajo enak kadrovske normativ za vse upravičence z zmerno motnjo v razvoju, v praksi pa je ta razpon zelo širok in nimajo vsi enakih potreb. DPM je ob dosedanjih **obiskih enot institucionalnega varstva ugotovil, da se potrebe uporabnikov zelo razlikujejo** in da je kategorizacija uporabnikov na zmerno, težjo in težko motnjo ter na uporabnike z več motnjami presplošna, saj so potrebe po obsegu pomoči znotraj posamezne kategorije zelo različne, kar je še posebej izrazito v primerih upada kognitivnih sposobnosti zaradi staranja uporabnikov. Zato je DPM v poročilih o obiskih VDC Polž in VDC Novo mesto **MSP priporočil, da skupaj z izvajalci in-**

63 DPM je v preteklih letih MSP priporočal, naj aktivno pristopi k aktivnostim za zagotovitev ustrezne pravne podlage za omejevanje osebne svobode uporabnikom v vseh VDC v Sloveniji.

64 Več o tem je navedeno v poglavju »Obiski centrov za usposabljanje, delo in varstvo«.

**stitucionalnega varstva za starejše uporabnike s posebnimi potrebami pro-
uči potrebe po spremembi kadrovskega normativa za izvajanje te storitve.
MSP je priporočilo sprejelo, a še ne uresničilo.** V odgovoru je navedlo, da na
tem področju že sodelujejo s Skupnostjo varstveno delovnih centrov Slovenije.
Na ministrstvu se zavedajo potreb po kadrovskih okrepitvah. Nekatero ukrepe
so že sprejeli in spremljajo njihove učinke ter poudarjajo, da bo za uspešno
realizacijo ukrepov na področju pridobivanja in zadržanja kadrov na področju
socialnega varstva potrebno tudi medresorsko sodelovanje.

Ob obiskih enot institucionalnega varstva v VDC je DPM ponovno ugotavljal,
da **bivanje v manjših enotah zagotavlja boljšo kakovost bivanja**, uporabniki
lahko v večji meri odločajo o svojem življenju, saj je storitev v manjših enotah
bolj prilagojena individualnim potrebam in željam uporabnikov.

V nobeni od obiskanih enot pa **DPM ni ugotovil, da bi se izvajali PVU.** DPM
je ob obiskih pohvalil tudi dobre prakse, ki pripomorejo k bolj kakovostnemu
izvajanju storitve in s tem k boljši kakovosti življenja uporabnikov, za še bolj
kakovostno izvajanje storitev pa je obiskanim VDC podal osem priporočil, od
katerih sta **dve že uresničeni, štiri so bila sprejeta in na uresničitev še čakajo,**
eno priporočilo ni bilo sprejeto, odziva na eno priporočilo pa v času priprave

letnega poročila DPM še ni prejel. Od preostalih priporočil ob obiskih VDC
so bila štiri priporočila vezana na bivalne pogoje in dve sta bili že uresničeni,
dve pa sprejeti in sta na uresničitev še čakali. Dve priporočili sta se nanašali
na osebje in sta bili sprejeti, ne pa še tudi uresničeni. VDC Polž pa ni sprejel
priporočila, da v Bivalni enoti Bohova na vidno mesto namesti nabiralnik za
pritožbe, kamor bodo uporabniki in njihovi svojci lahko oddali morebitne pisne
pritožbe. V odzivu na predhodno poročilo o obisku je ta VDC zanimivo navedel,
da so v preteklosti imeli nabiralnike in knjige pritožb nameščene, a so ostaja-
le prazne. Pojasnil je, da večina uporabnikov ne zna brati ali pisati, znajo pa
verbalno ali neverbalno izraziti nestrinjanje oziroma nezadovoljstvo. Če upo-
rabniki želijo težave reševati, mora VDC vedeti, za katerega uporabnika gre, saj
potrebuje sogovornika. Glede na upad sposobnosti pri starejših uporabnikih, ki
se kaže najprej ravno v komunikaciji, je treba vložiti veliko individualnega dela,
pogovorov, da sploh ugotovijo, kje je bistvo pritožbe oziroma nezadovoljstva.
Izhajajo tudi iz tega, da živijo v skupnosti, kjer si sproti povedo, kaj jih moti, saj
je le tako lahko zagotovljeno vsakodnevno kakovostno življenje. Uporabnike
so vrsto let usposabljali preko različnih delavnic in samozagovorništva, da se
postavijo zase. Prav tako že leta prakticirajo, da zapišejo vsako pritožbo, ki
je ustno podana s strani uporabnikov ali svojcev in jo obravnavajo. Če svojci
ne želijo, da zadevo obravnavajo kot pritožbo, pa kljub vsemu, skupaj z njimi,
pogledajo, kaj lahko v dani situaciji spremenijo, popravijo, izboljšajo oziroma
preverijo, ali je narejeno vse v dobrobit uporabnika. Menijo, da so uporabniki in
svojci dovolj opolnomočeni, kako lahko izrazijo svoje nestrinjanje in da imajo
v VDC Polž vzpostavljen dober sistem podajanja in reševanja pritožb. Meni-
jo tudi, da so skrinjice za pritožbe danes preživela oblika podajanja pritožb.
Danes tisti, ki to zmorejo, uporabijo tudi že komentarje v različnih digitalnih
medijih, npr. socialno omrežje Facebook, na katerem tudi javno izražajo svoje
mnenje.

2.7 OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC

DPM je leta 2024 opravil **sedem obiskov psihiatričnih bolnišnic**.⁶⁵ V **Psihiatrični bolnišnici Begunje** (PB Begunje) je opravil redni in tematski obisk. Tematske obiske je opravil tudi v **Psihiatrični bolnišnici Ormož** (PB Ormož), **Psihiatrični bolnišnici Idrija** (PB Idrija), na **Oddelku za psihiatrijo v Univerzitetnem kliničnem centru Maribor** (Oddelku za psihiatrijo v UKC Maribor) in v **Psihiatrični bolnišnici Vojnik** (PB Vojnik). V **Univerzitetni psihiatrični kliniki Ljubljana, na Enoti za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo** (UPK Ljubljana, EIOAP), je DPM opravil kontrolni obisk. Vsi obiski psihiatričnih bolnišnic so bili nenapovedani.⁶⁶

Ob obiskih oddelkov pod posebnim nadzorom v psihiatričnih bolnišnicah je DPM podal skupaj 32 priporočil, od tega štiri priporočila MSP, eno priporočilo MZ, 27 jih je naslovil na obiskane bolnišnice. Vsa štiri priporočila, naslovljena na MSP, so bila sistemska,⁶⁷ vsa druga priporočila, naslovljena na MZ in psihiatrične bolnišnice, pa splošna. **MSP je eno izmed priporočil sprejelo, vendar še čaka na uresničitev, glede treh priporočil (ki so po vsebini sicer podobna sprejetemu priporočilu) pa DPM v času zaključka priprave tega zapisa še ni prejel odziva MSP (kljub poteku roka za odziv). Tudi MZ je priporočilo sprejelo, ni pa ga še uresničilo.** Obiskane psihiatrične bolnišnice so sprejele **26 priporočil in štiri v času njihovih odzivov tudi že uresničile, 22 jih je v času odzivov še čakalo na uresničitev, eno priporočilo pa ni bilo sprejeto. Ob kontrolnem obisku je DPM ugotovil, da je bilo vseh 14 priporočil sprejetih in od tega tri tudi že uresničena.**

DPM je leta 2024 v zvezi s problematiko, s katero se sooča večina psihiatričnih bolnišnic v Sloveniji, to je čakanjem oseb na oddelkih pod posebnim nadzorom, ki že imajo sklepe sodišč o sprejemu na varovane oddelke (posebnih) socialnovarstvenih zavodov (PSVZ), ki pa jih zaradi (pre)zasedenosti varovanih oddelkov ne morejo takoj sprejeti, opravil tematske obiske v treh psihiatričnih bolnišnicah (na Oddelku za psihiatrijo UKC Maribor, v PB Begunje in PB Vojnik). V preteklih letih je DPM na podlagi rednih, kontrolnih, predvsem pa tematskih obiskov že večkrat opozoril na nevzdržno oziroma nedopustno stanje, ki ga

65 ZDZdr določa, da je psihiatrična bolnišnica psihiatrična klinika, psihiatrična bolnišnica oziroma psihiatrični oddelku splošne bolnišnice, ki opravlja specialistično bolnišnično in specialistično ambulantno zdravljenje ter konziliarno dejavnost s področja psihiatrije (15. točka prvega odstavka 2. člena ZDZdr).

66 Redni obisk v PB Begunje je DPM opravil 13. 2. 2024, tematski obisk pa 11. 9. 2024. PB Ormož je obiskal 12. 3. 2024, PB Idrija 8. 4. 2024, EIOAP v UPK Ljubljani 21. 8. 2024, Oddelku za psihiatrijo v UKC Maribor 9. 9. 2024 in PB Vojnik 14. 10. 2024.

67 Ob tematskih obiskih treh psihiatričnih bolnišnic v zvezi s čakanjem pacientov na oddelkih pod posebnim nadzorom na sprejem na varovane oddelke je bilo dano po vsebini enako priporočilo MSP v skupnem poročilu o tematskih obiskih. Smiselno podobno priporočilo pa je bilo dano tudi ob rednem obisku PB Begunje.

povzroča (pre)zasedenost varovanih oddelkov PSVZ.⁶⁸ Tudi ob tematskih obiskih, ki jih je DPM opravil v vseh štirih PSVZ v letu 2024, je ponovno ugotovil, da se razmere v varovanih oddelkih kljub vsem opozorilom in odločitvam pristojnih organov glede kršitev človekovih pravic oseb, ki bivajo na teh oddelkih, niso bistveno spremenile.⁶⁹ Po spremembi sodne prakse leta 2019,⁷⁰ skladno s katero sodišča zdaj v primerih izpolnjenih pogojev za sprejem na varovani oddelek po 75. členu ZDZdr odločijo, da se oseba sprejme na varovani oddelek, hkrati pa ob ugotovitvi, da so vsi varovani oddelki zasedeni, odločijo tudi, da se oseba sprejme na varovani oddelek takoj, ko bo na takšnem oddelku prosto mesto, do takrat pa se oseba (če je to potrebno oziroma če oseba ne more čakati v domačem okolju) zadrži na oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice,⁷¹ vedno več oseb, ki bi morale biti obravnavane na varovanih oddelkih PSVZ, ostaja na oddelkih pod posebnim nadzorom psihiatričnih bolnišnic.

DPM je ob tematskih obiskih psihiatričnih bolnišnic v letu 2024 ugotovil, da **osebe pogosto čakajo na sprejem v varovani oddelek več mesecev, tudi več let.** Te osebe ne potrebujejo (več) bolnišničnega zdravljenja, ampak obravnavo v socialnovarstvenem zavodu, zato **njihova namestitev na oddelkih pod posebnim nadzorom zanje večinoma ni najbolj ustrezna in ni v njihovo korist.** Poleg tega lahko osebe, ki čakajo na sprejem na varovane oddelke, **ovirajo sprejem in zdravljenje tistih oseb, ki bi zdravljenje na oddelkih pod posebnim nadzorom potrebovale.** Ker psihiatrične bolnišnice oseb, ki nujno potrebujejo zdravljenje in pomoč, praviloma ne zavračajo, **prihaja na oddelkih pod posebnim nadzorom tudi do prezasedenosti, kar ima za posledico slabše pogoje za zdravljenje oziroma obravnavo vseh pacientov na teh oddelkih in slabše delovne pogoje zaposlenih.**

DPM je ob tematskih obiskih ugotovil tudi, da so osebe, ki čakajo v psihiatričnih bolnišnicah na sprejem v PSVZ, sicer ustrezno obravnavane in vključene v vse dejavnosti (kot vsi drugi pacienti), pogosto pa so naveličane čakanja in dejavnosti, ki niso prilagojene dolgotrajnemu bivanju v psihiatrični bolnišnici. DPM je ugotovil tudi, da imajo pacienti, ki dolgo časa bivajo v bolnišnici, večjo možnost za bolnišnične okužbe oziroma ponavljajoče se bolnišnične okužbe, večja je tudi verjetnost za poškodbe zaradi padcev. Prezasedenost oddelkov pod posebnim nadzorom povzročata tudi več napetosti in večjo obremenjenost zaposlenih.⁷²

68 Tematske obiske v zvezi s prezasedenostjo varovanih oddelkov PSVZ je DPM opravil v letih 2018, 2019, 2020, 2022 in 2024.

69 Več o tem v poglavju o obiskih PSVZ.

70 Glej zadevi Vrhovnega sodišča št. II Ips 51/2019 s 25. 4. 2019 in št. II Ips 71/2019 s 27. 6. 2019.

71 Sodišča ob tem pogosto pojasnijo tudi, da se zavedajo slabosti takšne odločitve oziroma da psihiatrične bolnišnice niso namenjene dolgotrajnemu bivanju oseb, ki bolnišničnega zdravljenja ne potrebujejo več, in da te osebe potrebujejo drugačno obravnavo, kot jo nudi psihiatrična bolnišnica, vendar se ob tehtanju, kako kar najbolje zavarovati pravice osebe, ki se namešča na varovani oddelek oziroma varnost drugih, odločijo za namestitev na oddelek pod posebnim nadzorom.

72 Problematika čakajočih pacientov ni prisotna samo na oddelkih pod posebnim nadzorom, ampak je širša, saj se s čakajočimi pacienti soočajo tako na oddelkih pod posebnim nadzorom kot tudi na odprtih oddelkih, pacienti pa čakajo tako na sprejem na varovane oddelke PSVZ kot tudi na odprte oddelke teh zavodov, pa tudi na sprejem v različne oddelke drugih socialnovarstvenih zavodov (tj. predvsem domov za starejše).

DPM je glede na navedeno **MSP ponovno priporočil, naj v sodelovanju z drugimi pristojnimi organi sprejme in čim prej izvede (še dodatne) ukrepe za rešitev problematike prezasedenosti varovanih oddelkov PSVZ in posledičnega čakanja oseb, ki bi potrebovale obravnavo na varovanih oddelkih, na oddelkih pod posebnim nadzorom psihiatričnih bolnišnic oziroma na drugih oddelkih psihiatričnih bolnišnic ali v domačem okolju, oziroma da svoje aktivnosti intenzivira in poišče učinkovitejše ukrepe, ki bodo hitreje rešili obravnavano problematiko.** MSP je pozval tudi, da ga seznanijo s konkretnimi ukrepi, ki jih trenutno izvajajo za rešitev obravnavane problematike oziroma z dosedanjimi učinki sprejetih in izvedenih ukrepov. DPM je pozval tudi MZ in Razširjeni strokovni kolegij za psihiatrijo (RSK za psihiatrijo), da se opredelita do obravnavane problematike, oziroma MZ, da ga seznanijo z ukrepi, ki jih izvajajo oziroma jih še namerava izvesti v pomoč psihiatričnim bolnišnicam pri soočanju z obravnavano problematiko. **RSK za psihiatrijo je v odzivu navedel, da so »trenutne rešitve nehumane, zavajajoče in predstavljajo stresno doživljanje osebam, ki čakajo na namestitve v socialnovarstvene zavode«. Po mnenju RSK za psihiatrijo predstavlja obstoječe stanje vrnitev za najmanj trideset let v preteklost oziroma zanikanje etičnih in moralnih vrednot, ki so zaveza zdravstvenih delavcev.**

Tudi leta 2024 je DPM ob obiskih psihiatričnih bolnišnic posebno skrb posvečal preverjanju okoliščin v zvezi z **uporabo PVU**,⁷³ v dveh psihiatričnih bolnišnicah (PB Ormož in PB Idrija) pa je opravil tudi tematska obiska, v okviru katerih je preverjal (zgolj) okoliščine v zvezi z izvajanjem PVU. DPM je ugotavljal, kako pogosto v obiskanih institucijah izvajajo PVU in koliko povprečno traja PVU, kakšni so prostori, v katerih izvajajo PVU, kako poteka izvedba in kakšna je obravnava osebe med PVU, kakšne pritožbene poti so na voljo osebam, pri katerih se izvede PVU, ali in kakšne dokumente so institucije sprejele v zvezi z izvajanjem PVU oziroma kako evidentirajo izvedbo PVU ter druge pogoje in okoliščine v zvezi z uporabo oziroma izvedbo PVU z namenom podaje priporočil za izboljšanje stanja.

DPM je tako PB Ormož kot tudi PB Idrija ob tematskih obiskih **priporočil, naj pacientom, pri katerih se izvaja telesno oviranje s pasovi, zagotovi spoštovanje njihove zasebnosti in dostojanstva in da prepreči drugim pacientom (in morebitnim obiskovalcem) možnost pogleda na oviranega pacienta, razen če ta izrazi izrecno željo po družbi drugih pacientov (in to ni v nasprotju z njegovo koristjo ali varnostjo oziroma koristjo ali varnostjo drugih pacientov).** Podobno je glede zagotavljanja zasebnosti na ženskem oddelku za urgentno psihiatrično zdravljenje in intenzivno zdravstveno nego priporočil tudi PB Begunje. V primeru PB Idrija se je navedeno priporočilo nanašalo na telesno oviranje s pasovi v počivalnikih. Tako PB Ormož kot tudi PB Idrija je

⁷³ PVU so skladno z 29. členom ZDZdr nujni ukrepi, ki se uporabijo zaradi omogočanja zdravljenja osebe ali zaradi odprave oziroma obvladovanja nevarnega vedenja osebe, kadar je ogroženo njeno življenje ali življenje drugih, huje ogroženo njeno zdravje ali zdravje drugih ali z njim povzroča hudo premoženjsko škodo sebi ali drugim in ogrožanja ni mogoče preprečiti z drugim, blažjim ukrepom. ZDZdr ureja dve vrsti PVU in sicer telesno oviranje s pasovi in omejitve gibanja znotraj enega prostora, pri čemer se v psihiatričnih bolnišnicah v Sloveniji izvaja (le) telesno oviranje s pasovi.

DPM priporočil tudi, da ob izvedbi PVU zagotovita stalni neposredni nadzor (prisotnost) nad pacientom, pri katerem se izvaja telesno oviranje s pasovi.

DPM je ob tematskih obiskih PB Ormož in PB Idrija ugotovil, da včasih izvedejo **PVU pri pacientu, ki je na oddelku pod posebnim nadzorom na podlagi privolitve**. V PB Ormož so pojasnili, da se po zaključenem PVU z vsakim pacientom pogovorijo in da ima pacient takrat možnost podati preklic privolitve zadržanja na oddelku pod posebnim nadzorom. V PB Idrija pa so povedali, da v primerih, ko izvedejo PVU pri pacientu, ki je na oddelku zadržan na podlagi privolitve, običajno o sprejemu pacienta obvestijo sodišče. **DPM je takšno ravnanje PB Idrija pozdravil, saj glede na izredno omejujočo naravo telesnega oviranja s pasovi, po mnenju DPM v primeru, ko je pacient na oddelku pod posebnim nadzorom na podlagi privolitve, ni možno šteti, da je dal tudi privolitev za izvedbo PVU.** Razen v izjemnih primerih, ko bi pacient morda PVU zahteval sam ali bi se z ukrepom izrecno strinjal (pri čemer je treba biti pri presoji, kdaj se pacient strinja z izvedbo PVU, izredno zadržan), je treba drugače vedno šteti, da je ukrep izveden v nasprotju z voljo pacienta. Pri takšnem pacientu je zato v primeru izvedbe PVU smiselno preveriti in dokumentirati, ali se še vedno strinja z nadaljnjim zadržanjem na oddelku pod posebnim nadzorom.⁷⁴ Če navedeno ni možno, je treba po mnenju DPM njegovo nasprotovanje PVU razumeti kot hkraten preklic privolitve za bivanje na oddelku pod posebnim nadzorom in pacienta odpustiti oziroma o sprejemu pacienta obvestiti sodišče, če so za njegovo nadaljnje zadržanje izpolnjeni pogoji (enako je treba seveda ravnati v primeru, če pacient izrazi izrecno nestrinjanje z nadaljnjim zadržanjem na oddelku pod posebnim nadzorom). Glede na navedeno je DPM tako PB Idrija kot tudi PB Ormož priporočil, naj v primerih izvedbe PVU pri pacientu, ki je na oddelku pod posebnim nadzorom na podlagi lastne privolitve, ravnata v skladu z navedenim. Obe bolnišnici sta priporočilo sprejeli, PB Idrija je pojasnila tudi, da ga namerava formalizirati v posebnem dokumentu.

Ob obiskih PB Ormož in PB Idrija je DPM ugotovil, da **paciente ob sprejemu seznanijo z njihovimi pravicami na oddelku pod posebnim nadzorom**, da pa še niso prejeli pritožbe pacienta v zvezi z izvedenim PVU, prav tako se niso spomnili primera, ko bi pacient zahteval vpogled v evidentirane podatke v zvezi z izvedbo PVU ali zahteval kopijo dokumenta z navedenimi podatki. Po *Standardih CPT glede PVU v psihiatričnih bolnišnicah za odrasle* bi morali biti (tudi) pacienti seznanjeni z relevantnimi informacijami glede izvajanja PVU (točka 1.7.) in bi morali imeti pravico podati pripombe na evidentirane podatke o izvedenem PVU in biti seznanjeni s to pravico (točka 11.1.). Pacienti bi morali imeti tudi možnost zahtevati kopijo dokumenta z evidentiranimi podatki o izvedenem PVU (točka 11.1.). Glede na navedeno je DPM obema obiskanima bolnišnicama **priporočil, naj relevantne informacije o izvajanju PVU oziroma**

⁷⁴ V Standardih Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT) glede uporabe PVU v psihiatričnih institucijah za odrasle (Means of restraint in psychiatric establishments for adults), ki jih je DPM pogosto upošteval ob podaji priporočil psihiatričnim bolnišnicam oziroma se nanje skliceval, je navedeno, da je treba pri uporabi PVU pri pacientu, ki se zdravi na podlagi privolitve, in je ta ukrep nujen, pacient pa se z njegovo izvedbo ne strinja, opraviti revizijo pravnega položaja pacienta (točka 10).

o pravicah pacientov v zvezi s PVU vključita v zloženko po tretjem odstavku 16. člena ZDZdr oziroma v posebno zloženko glede PVU oziroma jih objavita na oglasnih deskah oddelkov pod posebnim nadzorom. PB Ormož je priporočil tudi, da dokumente o izvajanju in evidentiranju PVU dopolni v skladu s standardom CPT (točka 1.7. *Standardov CPT glede PVU v psihiatričnih bolnišnicah za odrasle*). Podobni priporočili glede dopolnitve dokumenta o izvajanju PVU skladno s standardom CPT in vključitve relevantnih informacij o izvajanju PVU v zloženko je DPM podal tudi ob rednem obisku PB Begunje.

DPM je bil ob tematskih obiskih PB Ormož in PB Idrija posebno pozoren na okoliščine v zvezi s **trajanjem in evidentiranjem PVU**. PVU se lahko namreč skladno z ZDZdr uporabi le izjemoma in lahko traja le toliko časa, kolikor je nujno potrebno glede na razlog njegove uvedbe, pri čemer telesno oviranje s pasovi ne sme trajati več kot štiri ure, po preteku navedenega obdobja pa zdravnik preveri utemeljenost ponovne uvedbe PVU.⁷⁵ V obeh obiskanih bolnišnicah je DPM ugotovil, da evidentirata trajanje PVU, pri čemer pa ne evidentirata skupnega trajanja PVU, ampak vsako novo uvedbo PVU štejeta za nov PVU. **Glede na to, da so dolgotrajna oviranja lahko še posebej problematična z vidika omejevanja pravic ovirane osebe in da je treba posebno pozornost nameniti spoštovanju tega, da ukrep traja zgolj toliko časa, kolikor je nujno treba, je DPM v poročilih o obiskih menil, da je smiselno, da se jasno evidentira tudi skupni čas trajanja ukrepa (tudi če so vmes na primer krajše prekinitve oviranja), saj se lahko na ta način na podlagi ugotovitev o morebitnih dolgotrajnih oviranjih sprejmejo ustrezni ukrepi.**

V poročilu o obisku PB Idrija je DPM izpostavil tudi, da je MZ že opozoril na potrebo po poenotenju poročanja o PVU na podlagi tretjega odstavka 99. člena ZDZdr.⁷⁶ Po mnenju DPM bi pristojno ministrstvo lahko namreč le na podlagi enotnega poročanja vseh psihiatričnih bolnišnic opravilo analizo uporabe PVU in sprejelo morebitne ukrepe (na splošno za vse bolnišnice ali za posamezno bolnišnico). DPM je MZ **priporočil, naj čim prej pripravi enoten obrazec za poročanje psihiatričnih bolnišnic o omejevanju pravic oseb in uporabi PVU ter da na podlagi ugotovitev izvedene analize prejetih podatkov iz letnih poročil o omejevanju pravic oseb in uporabi PVU pripravi ustrezne ukrepe za odpravo pomanjkljivosti pri izvajanju PVU oziroma za učinkovito izvrševanje pravic pacientov**. MZ je v odzivu na priporočilo navedlo, da **si bo prizadevalo, da bo do konca 2024 pripravilo enoten obrazec oziroma da bo pri pripravi sprememb ZDZdr posebna pozornost namenjena ureditvi PVU.**⁷⁷ DPM je v poročilu o obisku PB Idrija **opozoril tudi, da bi bilo smiselno, da MZ ob pripravi enotnega obrazca za pripravo letnega poročila podrobneje določi tudi metodologijo zbiranja podatkov o PVU, tako da bodo podatki v letnih poročilih psihiatričnih bolnišnic primerljivi.**

75 Četrti odstavek 29. člena ZDZdr.

76 Glej Poročilo o izvajanju nalog DPM v letu 2023, str. 51.

77 Navedeno priporočilo je bilo dano MZ v poročilu o obisku sprejemnih oddelkov na Enoti za intenzivno psihiatrijo v UPK Ljubljani, ki je bil opravljen 28. 9. 2023. DPM je navedeno priporočilo omenil že v Poročilu o izvajanju nalog DPM v letu 2023. Ker je bilo končno poročilo o obisku posredovano MZ šele 20. 2. 2024, odziv MZ pa je DPM prejel 3. 4. 2024 (dopis MZ št. 122-10/2024-2711-2 z 20. 3. 2024), je poročilo in odziv nanj omenjeno tudi v tem letnem poročilu.

V Standardih CPT glede PVU v psihiatričnih bolnišnicah za odrasle je v zvezi s trajanjem PVU določeno, da naj bi bilo trajanje oviranja s pasovi (oziroma drugo t. i. mehansko oviranje) oziroma trajanje osamitve pacienta omejeno na najkrajši možni čas (raje nekaj minut kot ur) in da se mora vedno prekiniti, ko prenehajo razlogi za uvedbo PVU. Mehansko oviranje, ki traja več dni brez konca, ni opravičljivo in bi lahko po mnenju CPT pomenilo slabo ravnanje (točka 4.1.). Standardi določajo tudi, da se mora v primeru, če se zaradi nujnih razlogov izjemoma uporabi mehansko oviranje oziroma osamitev za več kot nekaj ur, utemeljenost ukrepa preverjati v kratkih časovnih intervalih. V takih primerih je treba razmisliti tudi o tem, da se v obravnavo pacienta vključi drug zdravnik oziroma da se pacienta premesti v bolj specializirano psihiatrično bolnišnico (točka 4.2.).⁷⁸ Ob obisku PB Idrija je DPM ugotovil, da je bilo kar nekaj oviranj daljših od 15 ur oziroma je bil ukrep pogosto vsaj dvakrat podaljšan, zato je PB Idrija priporočil, **naj preuči razloge za dolgotrajne izvedbe telesnega oviranja s pasovi in poskuša najti rešitve, da bi se jim lahko izognili oziroma jih čim bolj omejili, v primeru dolgotrajnih izvedb pa poskrbi za še večji (poostren) nadzor nad trajanjem telesnega oviranja in potrebo po njegovem nadaljevanju (na primer po določenem času o odreditvi telesnega oviranja odloča kolegij zdravnikov in ne zdravnik posameznik).** Poleg tega je DPM tudi leta 2024 **opozoril MZ na potrebo po čimprejšnjih spremembah in dopolnitvah zakonske ureditve telesnega oviranja s pasovi, zlasti določb o trajanju oziroma časovni omejitvi tega PVU,⁷⁹ pa tudi na potrebo po ureditvi učinkovitega pritožbenega mehanizma oziroma sodnega varstva v zvezi z izvedbo PVU. DPM je MZ opozoril tudi na potrebo po analizi vzrokov za dolgotrajna oviranja in sprejemu ukrepov, ki bodo odpravili oziroma čim bolj**

⁷⁸ Tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) je večkrat presodilo, da mora biti izvedba telesnega oviranja s pasovi nujna in da trajanje telesnega oviranja s pasovi ne sme biti predolgo (na primer sodba ESČP v zadevi Wiktoro proti Poljski z 31. 3. 2009 ali sodba ESČP v zadevi Bureš proti Češki z 18. 10. 2012).

DPM v zvezi s tem opozarja tudi na sodbo nemškega zveznega ustavnega sodišča (št. 2 BvR 309/15, 2BvR 502/16 s 24. 7. 2018) v zvezi z uporabo telesnega oviranja s pasovi. V tej zadevi je sodišče med drugim presodilo, da pomeni izvedba ukrepa telesnega oviranja s (pet oziroma sedemtočkovnimi) pasovi, ki ni kratkotrajna (pri čemer se za kratkotrajno oviranje šteje oviranje, pri katerem se lahko predvideva, da ne bo trajalo več kot pol ure), omejitev osebne svobode, ki ne more imeti podlage v sodni odločitvi glede sprejema osebe na oddelek pod posebnim nadzorom, ampak je za takšno omejitev osebne svobode potrebna posebna sodna odločitev. V citirani sodbi je nemško zvezno ustavno sodišče med drugim navedlo tudi, da mora biti oseba, pri kateri je bilo izvedeno telesno oviranje s pasovi, seznanjena z možnostjo, da lahko zahteva sodno varstvo nad izvedbo ukrepa, potem, ko je ta zaključen.

V zvezi z uporabo in omejitvijo trajanja PVU DPM opozarja tudi na Sklepne ugotovitve Odbora ZN proti mučenju po obravnavi Četrtega periodičnega poročila Republike Slovenije o izvajanju določil Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, iz katerih v zvezi z obravnavo oseb v psihiatričnih bolnišnicah (in socialnovarstvenih zavodih) izhaja, da je odbor z obžalovanjem ugotovil, da je 29. člen ZDZdr, ki ureja uporabo prisilnih sredstev, ostal nespremenjen in da se v psihiatričnih bolnišnicah (in socialnovarstvenih zavodih) prisilna sredstva še vedno uporabljajo, ne vedno kot skrajni ukrep in ne za najkrajši možni čas. Odbor je Republiku Slovenijo priporočal, da zagotovi, da je uporaba prisilnih sredstev omejena na okoliščine, v katerih je takšna uporaba nujno potrebna in sorazmerna, podvržena strogim predpisom in za najkrajši možni čas, da se prepreči tveganje škode za posameznika ali druge, ter samo takrat, ko nobena druga razumna možnost ne bi zadoščala za obvladanje tega tveganja. Republika Slovenija mora zagotoviti tudi, da se uporaba omejevalnih sredstev dosledno beleži v posebne registre v vseh ustanovah, da so zagotovljena učinkovita pravna jamstva, vključno z dostopom do pritožbenega mehanizma, ter da se vse zlorabe učinkovito preiskujejo in po potrebi preganjajo.

⁷⁹ Priporočilo s podobno vsebino je DPM podal že ob rednem obisku EIOAP leta 2023 (gl. Poročilo o izvajanju nalog DPM v letu 2023, str. 49–50).

omejili dolgotrajne izvedbe PVU na oddelkih pod posebnim nadzorom v psihiatričnih bolnišnicah.⁸⁰

V PB Idrija je DPM ugotovil, da izvajajo **telesno oviranje s pasovi tudi v počivalnikih**. Zaposleni so pojasnili, da poskušajo ukrep telesnega oviranja v počivalniku izvajati večinoma v sobah pacientov, občasno ga izvajajo tudi v skupnem dnevnem prostoru na oddelku. **Ob izvedbi telesnega oviranja v počivalniku upoštevajo večino določb ZDZdr, ki se nanašajo na uporabo in izvedbo PVU.** DPM je že ob prejšnjih obiskih PB Idrija opozoril na zagotavljanje zasebnosti in stalnega nadzora osebja v primeru oviranja v počivalnikih oziroma na spoštovanje 29. člena ZDZdr, bolnišnica pa je menila, da ukrep oviranja v počivalniku (ali v postelji z ograjico) z namenom preprečevanja možnosti poškodb zaradi padca po svoji naravi in tehniki ne sodi med PVU v smislu 29. člena ZDZdr. DPM se je strinjal s posameznimi navedbami in pomisleki PB Idrija oziroma opozorili, da gre predvsem v primeru starostnikov (z demenco) za poseben položaj. Tudi ob obisku PB Idrija v letu 2024 je DPM bolnišnici **priporočil, naj pri izvedbi ukrepa telesnega oviranja s trebušnim pasom s perinealnim delom v počivalnikih spoštuje vse določbe 29. člena ZDZdr.** Hkrati je (upoštevajoč tudi navedbe PB Idrija ob prejšnjih in tokratnem obisku) **ponovil tudi, da bi morala odgovore na vprašanja, ki jih porajajo ukrepi telesnega oviranja z različnimi pripomočki oziroma drugih načinov oviranja, ki omejujejo posameznikovo svobodo gibanja ali morda celo osebno svobodo (in ki naj ne bi bili uvedeni zaradi razlogov iz prvega odstavka 29. člena ZDZdr), podati stroka oziroma zakonodajalec. DPM je zato pozval MZ in RSK za psihiatrijo, da se opredelita do narave telesnega oviranja pacientov v psihiatričnih bolnišnicah v počivalnikih, stoli ali vozičkih, oviranja na posteljah z ograjicami oziroma drugih morebitnih načinov telesnega oviranja v primerjavi s PVU, kot so urejeni v 29. členu ZDZdr.** DPM je prosil MZ tudi za pojasnilo, ali in katere določbe 29. člena ZDZdr morajo psihiatrične bolnišnice upoštevati pri izvedbi navedenih ukrepov. Po prejemu odzivov MZ in RSK za psihiatrijo, da gre pri navedenih oviranjih za ukrepe zdravstvene nege oziroma druge varovalne ukrepe, katerih namen je predvsem preprečevanje padcev oziroma omogočanje zdravstvene obravnave oziroma ta namen ni isti kot pri PVU,⁸¹ je bilo **MZ posredovano mnenje, da bi bilo smiselno, da se tudi ukrepi zdravstvene nege oziroma drugi varovalni ukrepi – predvsem njihova opredelitev (na abstraktni ravni), pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za njihovo uporabo, evidentiranje teh ukrepov in nadzor nad njihovo uporabo – uredijo v zakonu.** Tudi ti ukrepi lahko namreč po mnenju DPM posegajo v človekove pravice oseb, pri katerih se uporabljajo oziroma te pravice omejujejo (na primer pravico do svobode gibanja), lahko pa seveda pomenijo (le) način izvrševanja posamezne pravice (na primer pravice do zdravstvenega varstva).

80 Odziva MZ v zvezi z navedenim opozorilom DPM do zaključka priprave letnega poročila še ni prejel (rok za odziv še ni potekel).

81 MZ je pojasnilo tudi, da je imenovalo delovno skupino za pripravo vsebinskih izhodišč predloga sprememb in dopolnitev ZDZdr, ki naj bi preučila tudi opredelitev PVU v ZDZdr in jo po potrebi spremenila oziroma dopolnila (dopis MZ št. 0140-257/2024-2711-2 z 9. 8. 2024). RSK za psihiatrijo pa je pojasnil, da bodo v novi in razširjeni izdaji Priporočil in smernic za uporabo posebnih varovalnih ukrepov v psihiatriji, ki je v pripravi, opredeljeni tako PVU kot drugi varovalni ukrepi (dopis MZ št. 013-22/2024-2711-14 s 16. 9. 2024).

Ob obiskih psihiatričnih bolnišnic DPM pogosto ugotavlja, **da bolnišnice pripravljajo in pri obravnavi pacientov uporabljajo različne obrazce, predvsem za evidentiranje podatkov in izjav pacientov.** Takšni obrazci gotovo olajšajo različna opravila in zagotovijo enotnost pri obravnavi pacientov. DPM ob obiskih pogosto poda priporočila za dopolnitev obrazcev. Pri obrazcu, ki ga bolnišnice uporabljajo v primeru sprejema pacienta na podlagi privolitve, je DPM že večkrat ugotovil, da v njem ni navedeno, da lahko oseba, ki je privoli-la v sprejem, kadarkoli, izrecno ali z dejanji, iz katerih je to mogoče sklepati, privolitev prekliče in zahteva, da se jo odpusti z zdravljenja na oddelku pod posebnim nadzorom.⁸² Po mnenju DPM bi bilo obrazec za privolitev v sprejem smiselno dopolniti z navedenim pojasnilom glede možnosti preklica privolitve. **Leta 2024 je tako DPM dopolnitev obrazca o sprejemu priporočil PB Begunje in PB Ormož.** DPM je v preteklih letih psihiatričnim bolnišnicam večkrat priporočil tudi, naj v obrazec za beleženje vseh okoliščin v zvezi z izvedbo PVU vključijo rubriki o izvedenih ukrepih pred uvedbo PVU oziroma po zaključenem PVU (takšno priporočilo je v preteklih letih pogosto podal tudi izvedenec, ki je sodeloval pri obiskih DPM). **Leta 2024 je DPM priporočilo s smiselno podobno vsebino podal PB Begunje.** Priporočila DPM ob obiskih psihiatričnih bolnišnic se občasno nanašajo tudi na druge obrazce.

Po mnenju DPM bi bilo smiselno, da pristojno ministrstvo za vse psihiatrične bolnišnice pripravi enotne obrazce. MZ je zato **priporočil, da preuči morebitno potrebo po pripravi obrazcev, ki jih psihiatrične bolnišnice najpogosteje potrebujejo pri obravnavi pacientov na oddelkih pod posebnim nadzorom, in nato takšne obrazce pripravi in z njimi seznanji psihiatrične bolnišnice.** MZ je v odzivu na priporočilo navedlo, da se je že ukvarjalo s pripravo obrazca za poročanje o uporabi PVU, vendar je pri tem ugotovilo, da je za pripravo kvalitetnega enotnega obrazca potrebno posodobiti *Priporočila in smernice za uporabo PVU v psihiatriji.* Ker so priporočila in smernice v postopku posodobitve, **naj bi po navedbah MZ delovna skupina za pripravo vsebinskih izhodišč predloga sprememb in dopolnitev ZDZdr, katere naloga je tudi ustrezna ureditev področja izvajanja PVU, nadaljevala z aktivnostmi v zvezi z oblikovanjem enotnega obrazca za poročanje o izvedbi PVU. V okviru navedene delovne skupine naj bi preučili tudi možnost oblikovanja drugih obrazcev z namenom poenotenja prakse v psihiatričnih bolnišnicah in socialnovarstvenih zavodih.**⁸³

Ob obiskih psihiatričnih bolnišnic v letu 2024 je DPM pogosto ponovil priporočila, ki jih je podal že ob prejšnjih obiskih. DPM je zato **pozdravil obljubo MZ, »da bo predstavnike ustanovitelja v svetih javnih zdravstvenih zavodov, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija, pozvalo, da svet zavoda zahteva pretekla poročila DPM in se seznanji s časovnim načrtom uresničitve priporočil, ki jih je posamezni javni zdravstveni zavod sprejel, ter da se svet zavoda redno obvešča tudi o obiskih DPM«.**⁸⁴

82 Prvi odstavek 38. člena ZDZdr.

83 Dopis MZ št. 122-17/2024-2711-4 s 16. 7. 2024.

84 Citirani dopis MZ s 16. 7. 2024.

2.8 OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ

V letu 2024 je DPM **obiskal 11 policijskih postaj (PP)**, in sicer: **PP Brežice in PP Krško** 15. 2. 2024, **PP Črnomelj in PP Metlika** 28. 2. 2024, PP Piran 5. 3. 2024, **PP Ribnica in PP Kočevje** 5. 6. 2024, **PP Ormož in PP Gorišnica** 20. 6. 2024, **PP Idrija in PP Nova Gorica** 7. 8. 2024, skupaj torej **11 krajev odvzema prostosti zaradi policijskih pridržanj**. Z izjemo obiska PP Piran, pri katerem so, kot opazovalci, sodelovali predstavniki DPM Mongolije in je bil iz tega razloga **napovedan**, so bili vsi ostali obiski opravljeni **nenapovedano**.

Ob obiskih je DPM pregledal prostore, ki se na PP uporabljajo za obravnavo in namestitvev pridržanih oziroma zadržanih oseb, ki jim je odvzeta prostost, se pogovoril z osebami, ki so bile v času obiska v policijskem pridržanju oziroma zadržanju, da bi ugotovil, kakšni so bili postopki policistov z njimi. Prav tako so se člani DPM pogovorili tudi s policisti, hkrati pa preverili posamezne (nključno izbrane) primere postopkov pridržanj. Redno so člani DPM tudi preverjali uresničitev priporočil s predhodnega obiska posamezne policijske postaje. Spodbudno je, da je DPM **tudi ob obiskih v letu 2024 ugotovil, da PP zgledno uresničujejo priporočila DPM**.

Ob obiskih PP je bilo v letu 2024 podanih **59 priporočil in so bila vsa splošna**. Priporočila so se nanašala na bivalne pogoje (23 priporočil), evidenco in dokumentacijo (15 priporočil), na obravnavo in oblike dela (13 priporočil), na pravno varstvo in pritožbene poti (šest priporočil) in po eno priporočilo na prehrano in na osebje.

Od skupaj 59 priporočil je bilo **sprejetih in uresničenih 36 priporočil, sprejetih in še neuresničenih 21 priporočil, dve priporočili pa nista bili sprejeti**. Navedeno kaže, da je bilo veliko priporočil DPM sprejetih in tudi že uresničenih oziroma so ostala neuresničena predvsem tista, ki za uresničitev ali odpravo ugotovljene pomanjkljivosti zahtevajo več časa oziroma so za uresničitev potrebna večja finančna sredstva.

Od **priporočil, ki nista bili sprejeti**, se je eno nanašalo na **PP Brežice**, in sicer, da se vsa razpoložljiva ležišča, ki se uporabljajo za nameščanje migrantov, opremijo z ustreznimi žimnicami. MNZ je namreč sporočilo, da glede na okoliščine na strani migrantov (umazana oblačila ipd.) ocenjuje, da je bolje, da so v bivalnih zabojnikih nameščene samo podloge »armafleks«, ki omogočajo bistveno lažje »vzdrževanje« kot pa žimnice, saj bi bilo v primeru žimnic potrebno pri vsaki skupini opraviti tudi menjavo prevlek.

Drugo nesprejeto priporočilo pa se je nanašalo na **PP Ribnica**, in sicer, naj se glede na to, da se je v letu 2023 zmanjšalo število zaposlenih policistov, znova

proučijo možnosti vzpostavitve posebnega prostora za izvajanje zaslišanj, da se le-ta ne bi izvajala v pisarnah zaposlenih. MNZ je sporočilo, da je bilo o vzpostavitvi posebnega prostora za izvajanje zaslišanj že predhodno pojasnjeno, da kljub zmanjšanju kadra v enoti ni predviden prostor, ki bi se izključno in namensko uporabljal za izvajanje zaslišanj. V enoti se za izvajanje zaslišanj uporablja prostor, ki je bil primarno namenjen obravnavi migrantov, in se le-ta zelo redko uporablja za ta namen. Izjemoma se za izvajanje zaslišanj lahko uporablja govorilnica ali pisarna vodij patrolj, ki sta tudi večino časa prosti. Zato ni predvideno, da bi se določen prostor v enoti namensko spremenil v prostor, ki bi bil namenjen zgolj izvajanju zaslišanj.

Večina priporočil obiskov PP se je nanašala na bivalne prostore, in sicer prostore za pridržanje in spremljajoče prostore, ki so namenjeni za izvajanje policijskih postopkov v času odvzema prostosti in pridržanja. Nekatera priporočila so se sicer nanašala na manjše napake in pomanjkljivosti (na primer pleskanje, odprava manjših poškodb, številčno označitev prostorov in označitev, da so video nadzorovani). **V teh primerih je MNZ zagotovilo, da so bile oziroma bodo napake in pomanjkljivosti v čim krajšem času odpravljene.**

Ob obiskih PP Brežice, PP Črnomelj in PP Metlika je bilo ugotovljeno, da se v postopkih s tujci, za potrebe njihove namestitve v času postopka, **uporabljajo bivalni zabojniki, ki pa so bili opremljeni samo z ležalnimi podlogami (armafleks), ki so bile tudi sicer poškodovane.** Prav tako je bilo ugotovljeno, da zabojniki v zimskem času praviloma niso bili ogrevani. DPM je v zvezi s tem priporočil, da se v zabojnikih, ki služijo za nameščanje tujcev, poškodovane armafleks podloge zamenja z novimi nepoškodovanimi in da se proučijo možnosti, da se zabojniki za nameščanje tujcev opremijo s pogradi oziroma da se v zabojnike namestijo ustrezne žimnice, kot so opremljeni prostori za pridržanje, da bo možno njihovo čiščenje oziroma dezinficiranje. Prav tako je DPM priporočil, da se proučijo možnosti, da se zabojnike v zimskem času oziroma v času hladnega vremena ob namestitvi tujcev ustrezno ogreva. MNZ je sporočilo, **da imajo v skladišču na PP na voljo nekaj novih podlog (armafleks), ki jih ob poškodovanju tistih, ki so že nameščene v zabojnikih, zamenjajo. Policisti podloge ob uporabi zabojnikov ustrezno namestijo glede na uporabo posameznih zabojnikov in glede na število tujcev, ki jih imajo v postopku. Prav tako je sporočilo, da bodo proučene tudi možnosti, da bi zabojnike za nameščanje tujcev opremili s pogradi. V zabojnike pa trenutno ni mogoče namestiti žimnic, saj bi s tem otežili čiščenje oziroma dezinficiranje.** Glede možnosti ogrevanja zabojnikov pa je MNZ sporočilo, **da se ogrevanje zabojnikov izvaja z vklopom klimatske naprave.**

Ob obisku PP Gorišnica je bilo ugotovljeno, da v prostoru, označenem kot »čakalnica za tujce«, in prostoru za daljše pridržanje, označenem s številko 1, **ne deluje govorna naprava, ki je namenjena za komunikacijo nameščene oziroma pridržane osebe z dežurnim policistom.** DPM je priporočil, da se proučijo možnosti čimprejšnje odprave napake oziroma pomanjkljivosti nedelovanja govorne naprave. MNZ je sporočilo, da je bila napaka nedelovanja govorne naprave odpravljena.

Ob obiskih PP je DPM **opravil tudi pregled intervencijskih vozil**, in sicer prostor za prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost. Na več policijskih postajah (PP Črnomelj, PP Metlika, PP Kočevje in PP Gorišnica) je bilo pri pregledih prostora za prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost, ugotovljeno, da **prostori za prevoz oseb niso bili očiščeni oziroma je bila na tleh umazanija**. V teh primerih je DPM priporočil, da vodstvo PP poskrbi, da se bo oziroma bodo prostori v intervencijskih vozilih, s katerimi PP razpolagajo, namenjenih za prevoz oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, dejansko redno pregledovali in po potrebi tudi ustrezno očistili. MNZ je v tej zvezi sporočilo, **da so policisti takoj pristopili k odpravi ugotovljenih pomanjkljivosti. Prav tako je sporočilo, da so bili policisti in oskrbnik premoženja tudi opozorjeni, da je treba prostore in službeno vozilo vsakodnevno nadzirati ter po potrebi očistiti in prezračiti.**

Na večini policijskih postaj, ki jih je DPM obiskal v letu 2024, je bilo ponovno ugotovljeno, da se še vedno pojavljajo **napake oziroma pomanjkljivosti glede izpolnjevanja obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj**, jih je pa sicer nekoliko manj kot v preteklosti. Največ napak oziroma pomanjkljivosti se pojavlja pri izpolnjevanju rubrik obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj (na primer v obrazcu »Sklep o pridržanju«, v obrazcu »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« ali v obrazcu »Potrdilo o odvzetih predmetih pridržani/zadržani osebi) in pri pravilnem vnašanju popravkov v obrazce, potrebnih za izvedbo pridržanj. Glede ugotovljenih napak oziroma pomanjkljivosti, na katere je DPM opozoril v poročilih o obisku, je **MNZ zagotovilo, da so bili policisti in tudi vodstva obiskanih policijskih enot nanje opozorjeni, oziroma so bili policisti na ugotovljene napake obveščeni na rednih delovnih sestankih policijskih enot.**

Pri pregledu naključno izbranih primerov posameznih pridržanj na PP Črnomelj, PP Metlika in PP Gorišnica je bilo pri pregledu obrazca »Sklep o pridržanju« ugotovljeno, da ta pridržani osebi **ni bil vročen v skladu s 108. členom Zakona o prekrških**, ki med drugim določa, da mora biti obdolžencu takoj, najkasneje pa v treh urah vročen pisni sklep o odreditvi pridržanja z navedbo razlogov za odvzem prostosti in pravni pouk. V vseh primerih je DPM priporočil, da se policiste opozori, da v primeru odreditve pridržanja dosledno spoštujejo zakonske roke za vročitev sklepa o pridržanju pridržani osebi. MNZ je sporočilo, **da so bili vsi policisti opozorjeni, da se v primeru odreditve pridržanja dosledno spoštuje zakonski rok za vročitev sklepa o pridržanju pridržani osebi.**

Pri pregledu naključno izbranih primerov posameznih pridržanj na PP Brežice in PP Idrija je bilo pri pregledu arhivske dokumentacije ugotovljeno, da **policisti v postopkih niso uporabili veljavnega obrazca »Sklep o pridržanju«**. V obeh primerih je DPM priporočil, da se policiste opozori na redno spremljanje prenove obrazcev, da bodo pri svojem delu uporabljali veljavne obrazce. MNZ je sporočilo, **da so bila vodstva pozvana, da obrazce nemudoma ustrezno popravijo oziroma dopolnijo. Zaradi ugotovljenih nepravilnosti bo za vse policiste v septembru 2024 izvedeno usposabljanje s področja postopkov odvzema prostosti in pridržanj oseb. Prav tako je sporočilo, da bodo v okviru**

usposabljanj policisti ponovno opozorjeni na dosledno uporabo veljavnih obrazcev in na strokovnost pri njihovem izpolnjevanju.

Pri pregledu naključno izbranih primerov posameznih pridržanj na PP Kočevje, PP Gorišnica in PP Idrija je bilo pri pregledu arhivske dokumentacije ugotovljeno, da časovni podatki iz računalniške knjige pridržanj niso skladni s podatki iz fizičnih obrazcev, ki jih morajo v primeru odvzema prostosti in pridržanja voditi policisti med samim postopkom. V vseh primerih je DPM opozoril na napako že ob samem obisku in hkrati MNZ priporočil, da se policist (predvsem dežurne policiste) opozori na več natančnosti pri vnašanju časovnih podatkov v računalniško evidenco. **MNZ je sporočilo, da so bile ugotovljene napake pri vnosu podatkov v računalniško evidenco pridržanj takoj odpravljene, policisti pa opozorjeni na več natančnosti pri delu.**

2.9

OBISK CENTRA ZA MLADOLETNIKE BREZ SPREMSTVA

DPM je 28. 10. 2024 opravil redni nenapovedan obisk **Centra za mladoletnike brez spremstva v Postojni (center), ki sicer organizacijsko spada pod Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (UOIM)**. Ob obisku so člani DPM opravili pogovor z vodstvom, opravili pregled prostorov centra in se pogovorili z nekaterimi prisotnimi mladoletniki.

DPM je podal štiri priporočila, ki so bila vsa **splošna**, in sicer so se ta nanašala na bivalne pogoje (dve priporočili) in na obravnavo in oblike dela (dve priporočili). Od prej navedenih priporočil sta bili dve priporočili **spreti in že uresničeni**, dve priporočili pa sta bili **sprejeti, vendar še ne v celoti uresničeni**.

Šlo je za prvi obisk DPM, saj je center začel delovati 1. 4. 2024. Pravna podlaga za vzpostavitev centra je Uredba o načinu zagotavljanja ustrezne nastanitve, oskrbe in obravnave mladoletnikov brez spremstva (Uradni list RS, št. 106/2023 in 8/2024). Center ima kapaciteto 70 mest za nameščanje mladoletnikov, od tega 50 mest za vlagatelje namere (sprejemni prostori) in 20 mest za prosilce (namestitveni prostori). Ob obisku je bilo ugotovljeno, da lahko mladoletniki, tudi v sprejemnem obdobju, prostore centra prosto zapustijo.

Med pregledom prostorov centra je bilo med drugim ugotovljeno, da se mladoletnice nameščajo ločeno od mladoletnikov. Po pojasnilu vodstva centra je mladoletnicam zagotovljena tudi ločena uporaba sanitarij, vendar pa je uporaba tuša v skupnih kopalnicah. **DPM je zato priporočil, naj se proučijo možnosti, da se za mladoletnice uredi posebna kopalnica, ki bi jo lahko uporabljale izključno le mladoletnice.** UOIM je pojasnil, da so pri uporabi tuša glede na zasedenost centra deklicam omogočali ločeno uporabo kopalnic na način, da so prejele ključ od kopalnice, v katero so se lahko zaklenile in si s tem zagotovile intimno uporabo tuša. V času po obisku DPM pa so, **za zagotovitev še večje varnosti in intimnosti, z vrati ločili prehod med sprejemnimi in namestitvenimi prostori ter do nadstropja**, kjer so nameščene deklice ter stalni prosilci in otroci s priznano mednarodno ter začasno zaščito. Tako bodo lažje uredili, da bo kopalnica namenjena izključno deklicam.

Nadalje je DPM ugotovil, da se v centru srečujejo tudi s še posebej ranljivimi otroki brez spremstva (starimi do 12 let), za katere namestitev skupaj s starejšimi mladoletniki/mladoletnicami ni najboljša rešitev. V času obiska so to reševali na način, da se otroke (do 12. leta) brez spremstva namešča v tretje nadstropje, po možnosti ločeno od ostalih mladoletnikov/mladoletnic. Zaradi

tega so glede rešitve nameščanja za otroke (do 12. leta) brez spremstva že potekale aktivnosti, da bi se za njihovo nameščanje uredilo povsem ločene prostore. **DPM je zato priporočil, da se centru za nameščanje mladoletnikov brez spremstva nudi vso potrebno pomoč pri iskanju bolj primernih prostorov za nameščanje otrok do 12. leta. UOIM je sporočil, da se zavedajo, da je treba poiskati novo nastanitev za otroke vsaj do 10. leta starosti, zato intenzivno iščejo primerno nastanitev zanje.**

Ugotovljeno je bilo tudi, da se je glede na Uredbo o načinu zagotavljanja ustrezne nastanitve, oskrbe in obravnave mladoletnikov brez spremstva uporabljal hišni red, ki velja za azilni dom in integracijsko hišo. Hišni red, ki bo specifičen za Center za nameščanje mladoletnikov brez spremstva, pa je bil v času obiska DPM še v pripravi in bo vključeval tudi ukrep zaklepanje vhodnih vrat v nočnem času, saj gre za mlajšo in ranljivo populacijo. **DPM je priporočil, da se nov – specifični hišni red za Center za nameščanje mladoletnikov brez spremstva sprejme v čim krajšem času in se, glede na nameščene mladoletnike/mladoletnice, poskrbi za njegov prevod.** UOIM je sporočil, da bo hišni red Centra za nameščanje mladoletnikov brez spremstva del prenovljene Uredbe o načinu zagotavljanja ustrezne nastanitve, oskrbe in obravnave mladoletnikov brez spremstva in je v pripravi.

Prav tako je bilo ugotovljeno, da je v centru od 25. 10. 2024 potekalo poskusno obdobje za oddajo prošnje za mednarodno zaščito v centru, kamor pridejo predstavniki Ministrstva za notranje zadeve, kar bistveno krajša čas do postopka. **DPM je MNZ priporočil, naj prouči možnosti, da bodo mladoletniki/mladoletnice v prihodnje lahko prošnje za mednarodno zaščito predstavnikom MNZ redno podajali v prostorih Centra za nameščanje mladoletnikov brez spremstva.** MNZ je sporočil, da Direktorat za migracije, Sektor za postopke mednarodne zaščite, prošnje mladoletnikov brez spremstva obravnava z vso potrebno skrbnostjo in pri tem upošteva načelo največje koristi otroka. Tako so v oktobru in novembru 2024 izvedli pilotni projekt sprejema prošenj v samem centru z namenom pohitritve in logistične poenostavitve njihove obravnave.

Ugotovitve iz pilotnega projekta so pokazale, da je za uspešno izvedbo postopkov v centru potrebna usklajenost, prilagodljivost in odzivnost vseh vključenih deležnikov: UOIM, Centra za socialno delo in MNZ. Prav tako je MNZ sporočil, da se je izkazalo, da je za mladoletnike/mladoletnice, nastanjene v centru, bolj primerno in učinkovito sprejemanje prošenj in opravljanje razgovorov na sami lokaciji, **zato nameravajo s to prakso nadaljevati tudi v prihodnje.**

2.10

OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

DPM je v letu 2024 opravil **pet obiskov zavodov za prestajanje kazni zapora (ZPKZ)** oziroma njihovih oddelkov (oddelek) ter **zavod za prestajanje mladostniškega zapora in kazni zapora (ZPMZKZ)**. Trije obiski so bili **redni nena-povedani**, in sicer **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, 26. 3. 2024; **ZPKZ Dob pri Mirni, Odprti oddelek Puščava**, 25. 7. 2024, in **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, 24. 9. 2024. Trije obiski pa so bili **tematski**, in sicer **ZPKZ Ljubljana**, 4. 4. 2024, **ZPMZ KZ Celje**, 15. 4. 2024, in **ZPKZ Maribor**, 24. 4. 2024, ter so bili zaradi njihove narave **napovedani**. Pri tematskem obisku ZPMZ KZ Celje je kot opazovalec sodeloval tudi predstavnik DPM Avstrije.

Ob obiskih je bilo skupaj podano **40 priporočil**, in sicer so bila vsa splošna. Priporočila so se nanašala na bivalne pogoje (24 priporočil), obravnavo zaprtih oseb in oblike dela (šest priporočil), osebje (štiri priporočila), zdravstveno oskrbo (dve priporočili), po eno priporočilo pa na aktivnosti, prehrano, stike z zunanjim svetom in drugo.

Od skupaj 40 priporočil je bilo **sprejetih in uresničenih 19 ter sprejetih in še neuresničenih 21**. Pri pregledu uresničitve priporočil je bilo tako ugotovljeno, da je bila **tudi v letu 2024 praktično polovica priporočil DPM uresničenih**. Pri (še) neuresničenih gre predvsem za priporočila, ki za izvedbo oziroma odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti terjajo nekoliko več časa oziroma so za uresničitve potrebna večja finančna sredstva.

Ob obiskih smo se lahko prepričali, da je bilo uresničenih tudi več priporočil s prejšnjih obiskov. Tako smo ob obisku **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, ugotovili, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, **naj vodstvo oddelka poskrbi, da se prostor številka 8, ki je namenjen za kratke namestitve in v katerem je dovoljeno kajenje, z vidika varnosti opremi tudi s primernim pepelnikom ter da se prostor takoj po zaključku uporabe tudi ustrezno očisti**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bil prostor ustrezno čist, hkrati pa smo prejeli pojasnilo, da se osebi, ki je kadilec, ob namestitvi izroči tudi pepelnik. Ugotovljeno je bilo tudi, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, **naj se prostore pripornega oddelka opremi z ventilatorji**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili v vseh prostorih pripornega oddelka nameščeni ventilatorji. Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM s prejšnjega obiska, **naj se zamenjava oken hodnika pripornega oddelka izvede v čim krajšem času**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bila okna na hodniku pripornega oddelka zamenjana. Prav tako je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno tudi priporočilo DPM s prejšnjega obiska, **naj se na sprehajališču namestijo naprave za fitnes, ki so primer-**

ne za uporabo na prostem, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bile v letu 2023 (poleg že prej postavljenih fitnes naprav) na sprehajališče postavljene tudi naprave za fitnes, ki so primerne za uporabo na prostem.

Tudi **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, je uresničil priporočilo DPM s prejšnjega obiska, **naj se plošče iz gume, ki so namenjene za fitnes prostore, dejansko položi**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bila tla fitnesa v celoti prekrita z namensko podlogo.

Ob rednih in nenapovedanih obiskih se je največ priporočil nanašalo na bivalne pogoje. V več primerih je šlo sicer za **manjše napake oziroma pomanjkljivosti v bivalnih oziroma skupnih prostorih**, ki so namenjeni za zaprte osebe. **V takšnih primerih je DPM priporočil, naj se proučijo možnosti čimprejšnje odprave ugotovljenih napak oziroma pomanjkljivosti. Generalni urad URSI-KS je v večini primerov v odgovorih na priporočila sporočil, da so bile ugotovljene napake in pomanjkljivosti odpravljene.**

So pa bile ugotovljene tudi druge pomanjkljivosti, in sicer so ob obisku **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, zaprte osebe izpostavile slabo kakovost žimnic in s tem povezane težave s hrbtenico. **Na podlagi tega je DPM podal priporočilo, da tudi zaradi večjega števila tujcev (ti se težje znajdejo) zaposleni sami preverijo stanje žimnic po bivalnih prostorih in le-te po potrebi zamenjajo z novimi. Generalni urad URSI-KS je sporočil, da so bile dotrajane žimnice zamenjane z novimi.**

Ob obisku **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, in **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, je bilo znova ugotovljeno, da je **v delo vključenih zelo malo zaprtih oseb** (še posebej pripornikov). **Na podlagi tega je DPM ponovno priporočil, naj se glede zagotavljanja dela za zaprte osebe v oddelkih vloži še več napora pri iskanju možnosti za izboljšanje stanja.** Generalni urad URSI-KS je glede zagotavljanja dela zaprtim osebam v ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota, sporočil, da je omogočanje dela zaprtih oseb eno izmed pomembnejših področij pri obravnavi zaprtih oseb, saj delo pomembno vpliva na rehabilitacijo in posameznikovo psihično stanje ter zadovoljstvo, vendar poleg hišnih del zaprtim osebam praktično ne morejo ponuditi drugega dela. Glede ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica, pa je Generalni urad URSI-KS pojasnil, da je bilo v poletnem času in času dopustov zunanjih podjetij, ki oddelku zagotavljajo delo, res manj dela in posledično manj zaprtih oseb razporejenih na delo. Se je pa stanje glede zagotavljanja dela in števila zaprtih oseb takoj po obisku izboljšalo.

Ob obisku **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, so se nekatere zaprte osebe (enako kot ob prejšnjem obisku) **pritožile zoper delo zdravnika splošne prakse in njegovo počasno odzivnost**, saj naj bi nekatere zaprte osebe na obravnavo čakale dalj časa (tudi več mesecev). **Na podlagi tega je DPM znova priporočil, naj vodstvo preveri izvajanje zdravstvene oskrbe in zagotovi, da bodo vse zaprte osebe imele dostop do zdravnika v razumnem času, ko ga potrebujejo.** Generalni urad URSI-KS je pojasnil, da so ponovno preverili mož-

nost dostopa do zdravstvene oskrbe in ugotovili, da je dostop do zdravstvene oskrbe omogočen vsem, ki zanjo zaprosijo, bodisi ustno ali pisno. Nadalje je pojasnil, da je medicinska sestra v oddelku prisotna na delovne dni, prav tako je vedno pripravljena pomagati tudi izven delovnika ambulate. V primeru nujne zdravstvene oskrbe se v oddelku obrnejo na nujno medicinsko pomoč, ki se vedno odzove, tudi v primerih pregleda novo sprejetih obsojencev oziroma pripornikov.

Tematski obiski

Iz nekaterih pobud za začetek postopka pri Varuhu človekovih pravic RS, pa tudi iz uradnih evidenc zasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora, ki jih tedensko objavlja Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS)⁸⁵, je bilo ugotovljeno, da so bili predvsem Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Ljubljana, Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora (ZPMZKZ) Celje in ZPKZ Maribor že v letu 2023, še posebej pa v prvih treh mesecih leta 2024 močno prezasedeni. **DPM se je zato odločil opraviti tematske obiske glede prezasedenosti, in sicer je ZPKZ Ljubljana obiskal 4. 4. 2024, ZPMZKZ Celje 15. 4. 2024 in ZPKZ Maribor 24. 4. 2024.** Namen tematskih obiskov je bil ugotoviti stanje v obiskanih zavodih in tudi preveriti, ali glede na prezasedenost zavodov morda ne prihaja do kršitev 3. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP). Hkrati je DPM skušal ugotoviti možnosti in načine za izboljšanje stanja glede prezasedenosti v ZPKZ.

Tematski obiski so razkrili sistemske **težave s prezasedenostjo**, ki je po mnenju DPM močno presejala zmoglosti posameznih ustanov za samostojno in zadovoljivo reševanje teh izzivov. **Ključne ugotovitve iz posameznih zavodov kažejo, da so se zavodi zaradi ekstremne prezasedenosti, ki je v nekaterih primerih dosegala do 200 % uradne kapacitete, morali zateči k improviziranim in pogosto neustreznim rešitvam nameščanja postelj v neprimerne prostore, kot so garderobe ali športne sobe, kjer so osnovni življenjski standardi močno okrnjeni.**

V zavodu Ljubljana so bili ob prekoračitvi kapacitete prisiljeni nameščati dve osebi v sobe, namenjene eni osebi, ali celo več zaprtih oseb v skupinske sobe, kjer je standard na osebo padel na približno 3 m², oziroma pod to mejo. Podobne razmere so bile prisotne tudi v zavodu v Celju in Mariboru, kjer so bili zaradi pomanjkanja prostora prisiljeni k uporabi vsakega razpoložljivega prostora za namestitev dodatnih ležišč oziroma celo v namestitve zgolj na žimnice.

Razmere, v katerih so bile v času obiskov DPM v obiskanih ZPKZ nameščene zaprte osebe (predvsem priporniki), so bile zato po ugotovitvah DPM zaskrbljujoče, saj so bile številne zaprte osebe nameščene v bivalne prostore, v katerih je bila površina na posamezno osebo pod temi standardi in tudi znatno pod mejo, ki jo ESČP opredeljuje kot mejo, ki lahko pomeni preseganje neizo-

⁸⁵ <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Zaporska-statistika/2024/Stevilo-zaprtih-oseb-in-zasedenost-zavodov-dne-15.-7.-2024.pdf>.

gibne ravni trpljenja, povezanega z odvzemom prostosti. DPM tudi ugotavlja, da zaradi naraščajoče prezasedenosti zavodov očitno ni več mogoče zadostiti spoštovanje domačih in mednarodnih bivalnih standardov za zaprte osebe, slabše bivalne pogoje je tudi vse težje omiliti z dodatnimi ukrepi (kot je odpiranje sob, podaljšanje bivanja na prostem, dodatne aktivnosti ipd.). Nastalo situacijo pa še pogloblja vse večje pomanjkanje pravosodnih policistov (poleg ostalega zavodskega osebja), kar pomembno vpliva tudi na dolžino trajanja kazenskih postopkov (na primer zaradi odpovedi spremstev) in s tem na trajanje (zasedenost) pripora ter posledično tudi na bivalne razmere obsojencev. **Vse to kaže na kršitve prepovedi mučenja oziroma nečloveškega ali ponižujočega ravnanja.**

DPM je ob tem izrazil zavedanje, da splošna prezasedenost zavodov ni zgolj rezultat trenutnih razmer, ampak izhaja iz dolgotrajnih sistemskih težav, ki vključujejo pomanjkanje ustrezne infrastrukture in kadrovskih virov. **Zato je poudaril, da je nujen učinkovit poseg države.** Ta bi moral vključevati kratkoročne ukrepe za izboljšanje bivalnih razmer v zavodih z namenom zagotoviti vsem zaprtim osebam osnovne človekove pravice. **Poleg tega bodo oziroma so potrebne tudi dolgoročne rešitve, ki bi omogočile povečanje nastanitvenih kapacitet, izboljšanje infrastrukture in kadrovskih razmer ter morebitno reformo kazenskopravnega sistema za preprečevanje nadaljnje nesorazmerne rasti števila priprtih in zaprtih oseb.** Potreben je celovit in vključujoč pristop, ki bo v razumno kratkem času vzpostavil pogoje za spoštovanje človekovih pravic zaprtih oseb, ki so v teh razmerah resno ogrožene⁸⁶.

DPM je ob tem izrazil podporo vsem možnim rešitvam za izboljšanje razmer v smislu zagotavljanja dostojnih življenjskih pogojev za zaprte osebe in delovnih razmer za zaposlene v zavodih za prestajanje kazni zaporov. Na podlagi tega je Varuh, v okviru svojih pristojnosti, izrazil pripravljenost tudi še naprej sodelovati pri iskanju in uresničevanju rešitev, ki bodo lahko dodatno prispevale k zagotavljanju spoštovanja človekovih pravic znotraj kazenskopravnega sistema.

⁸⁶ Čeprav Varuh primeroma omenja potrebo po povečanju kapacitet, pa ob tem hkrati opozarja, da to ne sme predstavljati edinega oziroma ključnega cilja za celovito rešitev problematike prezasedenosti zavodov za prestajanje kazni zaporov. Problema prezasedenosti namreč ni moč reševati (le) z gradnjo novih zaporov oziroma dodatnimi prostori. Predvsem je treba dati večjo veljavo temeljnemu načelu, da je odvzem prostosti skrajno sredstvo, ki naj bo določeno in uporabljeno le, če bi bila zaradi teže kaznivega dejanja drugačna sankcija očitno neprimerna. Varuh je v preteklosti že poudaril, da ob nekaterih predlaganih ukrepih pogreša ukrepe v smeri večje oziroma dodatne uporabe alternativnih ukrepov, ki bi lahko nadomestili izvrševanje pripora in kazni zaporov. V tej smeri je Varuh že s priporočilom št. 17 v letnem poročilu 2014 (enako oziroma podobno je tudi priporočilo št. 20 iz leta 2013) spodbujal prizadevanja URSIKS in MP za odpravo prenatrpanosti v nekaterih ZPKZ, hkrati pa tudi večjo uporabo že uzakonjenih možnosti na tem področju za nadomestitve kazni zaporov. Poleg tega je tudi Odbor Združenih narodov proti mučenju ob obravnavi Četrtega periodičnega poročila Republike Slovenije o uresničevanju določil Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju v letu 2023 Republiko Slovenijo pozval, da podvoji svoja prizadevanja za zmanjšanje prezasedenosti zaprtih ustanov, zlasti z večjo uporabo ukrepov brez odvzema prostosti v skladu s Standardnimi minimalnimi pravili Združenih narodov glede ukrepov brez odvzema prostosti (Tokijska pravila) in Pravili Združenih narodov za ravnanje z zapornicami in ukrepi brez odvzema prostosti za storilke kaznivih dejanj (Bangkoška pravila).

URSIKS je v odzivu na poročilo DPM o opravljenih tematskih obiskih zagotovila, da se vsi zavodi kljub prezasedenosti trudijo, da se za vse zaprte osebe organizira več aktivnosti z namenom, da so več časa zunaj svojih bivalnih prostorov. Od ustanovitve URSIKS v letu 1995 se zaporski sistem še nikoli ni soočal s tolikšnim številom zaprtih oseb – njihovo stanje na dan 19. 6. 2024 je bilo 1.831. Glede na trende v sosednjih državah in migracijske pritiske je pričakovati nadaljevanje rasti števila zaprtih oseb, kar je zaskrbljujoče. Še posebej ob dejstvu, da smo že ob bistveno nižjem številu zaprtih oseb sodili med države z najbolj prezasedenimi zapori. Večina tujih držav in različnih mednarodnih organizacij opozarja, da se prezasedenost vidi in čuti v zaporu, rešitve zanjo pa so zunaj zapora. **Zato je URSIKS soglašala z ugotovitvijo, da je za reševanje prezasedenosti zaporov potreben celostni pristop države in celotne družbe.**

3.

PRILOGE

3.1

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) - PREGLED OBISKOV V LETU 2024

13. 2. 2024	Člani DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, ter Maja Pajk in Srečko Brumen, predstavnika nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, so opravili nenapovedan obisk Psihiatrične bolnišnice Begunje .
15. 2. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec. svetovalec Varuha II, in Urša Regvar, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Brežice .
15. 2. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec. svetovalec Varuha II, in Urša Regvar, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Krško .
28. 2. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec. svetovalec Varuha II, in Katarina Vučko, predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Črnomelj .
28. 2. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec. svetovalec Varuha II, in Katarina Vučko, predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Metlika .
5. 3. 2024	Člana DPM Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, sta opravila napovedan obisk Policijske postaje Piran . Pri obisku so kot opazovalci (v okviru študijskega obiska pri Varuhu človekovih pravic RS) sodelovali tudi predstavniki mongolskega državnega preventivnega mehanizma, in sicer: TSELMEN Yadamjav, TUVSHINTUR Dalkhsuren, NENSENDEN Rentsen, OYU-ERDENE Davaanyam in prevajalka Romana Mlačak.
11. 3. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Sanja Jablanović, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, Doma Češnja .

12. 3. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Mateja Markovič, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan tematski obisk Psihiatrične bolnišnice Ormož.
13. 3. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Sanja Jablanovič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, Doma Vižmarje.
18. 3. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Rok Kuster, predstavnik nevladne organizacije Pravo za VSE, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma pod gorco Maribor.
19. 3. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Sanja Jablanovič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, Centra slovenske Istre Ankaran.
25. 3. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Sanja Jablanovič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, Doma Škofljica.
26. 3. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec. svetovalec Varuha II, in Primož Križnar, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor, Oddelek Murska Sobota.
27. 3. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Sanja Jablanovič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, Bivalne enote Grosuplje.
4. 4. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Pravo za VSE, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma starejših občanov Maribor.
4. 4. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, ter Primož Križnar, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, so opravili napovedan tematski obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana. Pri tematskem obisku je sodeloval tudi varuh Peter Svetina.

8. 4. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Maja Pajk, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan tematski obisk Psihiatrične bolnišnice Idrija.
15. 4. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, ter Katarina Vučko, predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut, so opravili napovedan tematski obisk Zavoda za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje. Pri tematskem obisku je kot opazovalec sodeloval tudi predstavnik avstrijskega DPM dr. Peter Kastner.
18. 4. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Iva Devetak, predstavnica nevladne organizacije Zveza prijateljev mladine Slovenije, sta opravila nenapovedan tematski obisk Doma na Krasu, Dutovlje.
24. 4. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, ter Katerina Kočkoska Šetinc, predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut, so opravili napovedan tematski obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor.
24. 4. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Ilo-na Osrajnik, predstavnica nevladne organizacije Pravo za VSE, sta opravili nenapovedan obisk Varstveno delovnega centra Polž, Bivalne enote Bohova.
14. 5. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Vesna Lujinovič, predstavnica nevladne organizacije Zveza prijateljev mladine Slovenije, sta opravila nenapovedan tematski obisk Doma Nine Pokorn Grmovje.
15. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine V v Mariboru.
15. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine IV v Mariboru.
15. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine I v Mariboru.

16. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine VIII v Mariboru.
16. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine VII v Mariboru.
20. 5. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Ilona Osrajnik, predstavnica nevladne organizacije Pravo za VSE, sta opravila nenapovedan tematski obisk SVZ Hrastovec.
23. 5. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije, sta opravili nenapovedan obisk Varstveno delovnega centra Novo mesto, Bivalne enote Trebnje.
27. 5. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije, sta opravili nenapovedan obisk Varstveno delovnega centra Novo mesto, Bivalne enote Novo mesto.
27. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, intenzivne vzgojne skupine v Vidmu pri Ptujju.
27. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine XI v Staršah.
29. 5. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine XII v Celju.
5. 6. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, in Primož Križnar, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ribnica.
5. 6. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, in Primož Križnar, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Kočevje.

6. 6. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Rok Kuster, predstavnik nevladne organizacije Pravo za vse, sta opravila nenapovedan tematski obisk Doma Lukavci .
10. 6. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Mateja Žan Turk, predstavnica nevladne organizacije Zveza Sožitje, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica, Doma Mavrica in Doma Žarek .
10. 6. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Mateja Žan Turk, predstavnica nevladne organizacije Zveza Sožitje, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica, Bivalne enote Gradnikova .
18. 6. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Mateja Žan Turk, predstavnica nevladne organizacije Zveza Sožitje, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica, Bivalne enote Bela .
18. 6. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Mateja Žan Turk, predstavnica nevladne organizacije Zveza Sožitje, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica, Bivalne enote Bor .
20. 6. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ormož .
20. 6. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za vse, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Gorišnica .
10. 7. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Pravo za vse, sta opravili nenapovedan obisk Varstveno delovnega centra Murska Sobota, Bivalne enote Lendava .
17. 7. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Kriznega centra za mlade Ljubljana .
18. 7. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Urša Podgoršek, predstavnica nevladne organizacije Pravo za vse, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Idila, Vukovski dol .

25. 7. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, in dr. Maja Ladić, predstavnik nevladne organizacije Mirovni inštitut, sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, Odprti oddelek Puščava.
29. 7. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, in Srečko Brumen, predstavnik nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma upokojenecv Center, Ljubljana, enote Roza kocka.
31. 7. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, in Katja Piršič, predstavnik nevladne organizacije SKUP – skupnost privatnih zavodov, sta opravili nenapovedan obisk Kriznega centra za mlade Celje.
7. 8. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha človekovih pravic, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha I, ter Katja Piršič, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Idrija.
7. 8. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha človekovih pravic, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha I, ter Katja Piršič, predstavnik nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Nova Gorica.
7. 8. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, in Neja Čopi, predstavnik nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, Enote Center.
7. 8. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, in Neja Čopi, predstavnik nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, Bivalne enote Brunet.
12. 8. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Srečko Brumen, predstavnik nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma upokojenecv Podbrdo, enote Petrovo Brdo.
20. 8. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Uroš Brezovšek, predstavnik nevladne organizacije Zveza prijateljev mladine Slovenije, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma upokojenecv in oskrbovancev Impoljca.
20. 8. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Uroš Brezovšek, predstavnik nevladne organizacije Zveza prijateljev mladine Slovenije, sta opravila nenapovedan tematski obisk Doma upokojenecv in oskrbovancev Impoljca.

21. 8. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, in Maja Pajk, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan kontrolni obisk Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana, Enote za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo.
5. 9. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Lana Krznarič, predstavnica nevladne organizacije PIC - Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Notranje Gorice.
9. 9. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, in Mateja Markovič, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan tematski obisk Univerzitetnega kliničnega centra Maribor, Oddelka za psihiatrijo.
11. 9. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, in Mateja Markovič, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan tematski obisk Psihiatrične bolnišnice Begunje.
17. 9. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, stanovaljske skupine Dobja vas.
17. 9. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije, sta opravili nenapovedan obisk Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, stanovaljske skupine Ugasle peči.
19. 9. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Matevž Žugelj, predstavnik nevladne organizacije ZDUS – Zveza društev upokojencev Slovenije, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma starejših občanov Hoče Slivnica.
24. 9. 2024	Člana DPM Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha I, in Katarina Bervar Sternad, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper, Oddelek Nova Gorica.
14. 10. 2024	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, in Mateja Markovič, predstavnica nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, sta opravili nenapovedan tematski obisk Psihiatrične bolnišnice Vojnik.

16. 10. 2024	Člani DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, Srečko Brumen ter Maja Pajk, predstavnika nevladne organizacije Društvo Novi Paradoks, so opravili nenapovedan tematski obisk posebnega socialnovarstvenega zavoda Prizma Ponikve .
28. 10. 2024	Člani DPM Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha I, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF ter v okviru pravne klinike tudi študentka Nika Valentina Beltran so opravili nenapovedan obisk Centra za nameščanje mladoletnikov brez sprejemstva v Postojni .
7. 11. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Liana Kalčina Srhoj, predstavnica nevladne organizacije ZPMS – Zveza prijateljev mladine Slovenije, sta opravila nenapovedan obisk Doma starejših občanov Žiri .
19. 11. 2024	Člani DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, Lana Krznarič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, ter dr. Vesna Švab, izvedenka, so opravili nenapovedan obisk Doma starejših občanov Ilirska Bistrica .
20. 11. 2024	Članici DPM Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, in Sanja Jablanovič, predstavnica nevladne organizacije PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, sta opravili nenapovedan obisk Varstveno delovnega centra Tončke Hočevar, Bivalne enote Zelena jama .
28. 11. 2024	Članici DPM Ana Polutnik in Sonja Božič, in Polona Mozeitič, vse svetovalke Varuha I, so opravile nenapovedan izredni obisk Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča (oddelka P) .
5. 12. 2024	Člana DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, in Urša Podgoršek ter Danijela Brečko, predstavnici nevladne organizacije Pravo za vse, so opravili nenapovedan obisk Doma Danijel Halas Velika Polana .
19. 12. 2024	Člani DPM mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, Liana Kalčina Srhoj, Zveza prijateljev mladine Slovenije, ter dr. Vesna Švab, izvedenka, so opravili nenapovedan obisk Doma Janeza Krstnika Trnovo .

3.2

PREGLED NEKATERIH DRUGIH DEJAVNOSTI DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA (DPM) V LETU 2024

10. 1. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, je opravil pogovor z generalnim direktorjem URSIKS mag. Bojanom Majcnom na temo prezasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora in pomanjkanjem pravosodnih policistov.
17. 1. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič in Ana Polutnik, svetovalca Varuha II, so se na Ministrstvu za zdravje udeležili sestanka s predstavniki ministrstva v zvezi s problematiko omejevanja izhodov in obiskov v psihiatričnih oziroma drugih bolnišnicah v času slabih epidemioloških razmer oziroma v zvezi z nekaterimi drugimi odprtimi zadevami s področja ministrstva, ki jih obravnava Varuh.
26. 1. 2024	Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha II, sta se na Zavodu RS za šolstvo udeležili strokovnega posveta ob predstavitvi rezultatov nacionalne evalvacijske študije Identifikacija težav ter dobrih praks pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami s predlogi sprememb.
1. 2. 2024	Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha II, sta se udeležili predavanja Vodenje svetovalnega razgovora v organizaciji Nacionalne mreže TOM, Zveze prijateljev mladine Slovenije.
20. 2. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, je opravil pogovor z vrhovno sodnico Marjeto Švab Širok, podpredsednico Vrhovnega sodišča RS, in generalno sekretarko tega sodišča Heleno Miklavčič na temo prezasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora.
27. 2. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalac Varuha II, se je udeležil (spletnega) Alzheimer cafeja v organizaciji Spominčice – Alzheimer Slovenija z naslovom Vpogled v nevrodegenerativne demence s slikanjem možganov.

29. 2. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, sta opravila pogovor s predstavniki Socialne inšpekcije na temo izvajanja določil ZDZdr.
4. do 7. 3. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in mag. Jure Markič, Ana Polutnik, Robert Gačnik ter Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha II, so članom DPM Mongolije predstavili svoje delo, gostje pa so neposredno na terenu sodelovali tudi pri praktičnem poteku obiskov Državnega preventivnega mehanizma. V koprskem zaporu so se seznanili s tamkajšnjimi razmerami in se učili o izvajanju nadzora na kraju samem. Kako slovenski kolegi izvajajo nadzor nad delom policistov na policijski postaji, so se gostje iz Mongolije seznanili na Policijski postaji Piran. Obiskali so tudi Dom Lukavci in se med drugim poučili o problematiki nameščanja oseb s sodnimi odločbami in težavah posebnih socialnovarstvenih zavodov s prezasedenostjo, na kar DPM opozarja že mnoga leta, prav tako so spoznali tudi Strokovni center Veržej. Zadnji dan obiska je namestnik varuha gostom iz Mongolije predstavil tudi prizadevanja slovenske institucije pri spodbujanju pravice do življenja brez mučenja in drugega nehumanega ravnanja, posebno pozornost pa je namenil tudi širjenju znanja o prevenciji pred mučenjem med širšo javnostjo in pri delu javnih organov.
14. 3. 2024	Mag. Jure Markič, Ana Polutnik, Robert Gačnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha II, so se na sedežu Varuha udeležili delavnice Komunikacija s težavnimi strankami.
26. 3. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, se je udeležil (spletne) Alzheimer cafeja v organizaciji Spominčice – Alzheimer Slovenija z naslovom: Je to demenca, in če je kaj zdaj?
27. 3. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je v Strasbourgu v Franciji udeležil konference z naslovom Of Unsound Mind': Convention-compliant approaches to the execution of judgments concerning involuntary detention and treatment on mental health grounds. Dogodek je bil organiziran v okviru predsedovanja Lihtenštajna Odboru ministrov Sveta Evrope, v sodelovanju z Oddelkom Sveta Evrope za izvrševanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP). Tema konference je bila sodna praksa ESČP in sicer na temo 5. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki (med drugim) določa pravico do svobode in varnosti osebam, ki so zadržane zaradi svojih duševnih motenj.

3. 4. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha II, so se v zvezi s problematiko nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami udeležili sestanka Združenja vodstvenih delavcev ČVM v Strokovnem centru Mladinski dom Malči Beličeve.
3. 4. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, se je udeležil (spletnega) obnovitvenega izobraževanja za demenci prijazne točke v organizaciji Spominčice – Alzheimer Slovenija.
9. 4. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, sta se udeležila slovesnosti ob dnevu Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij.
16. 4. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič in Ana Polutnik, svetovalca Varuha II, so se udeležili pogovora o stanju na področju varovanih oddelkov socialnovarstvenih zavodov v okviru projekta Preobrazba varovanih oddelkov v skupnostne oblike oskrbe odraslih in otrok z oviranostmi, ki poteka na Fakulteti za socialno delo.
17. 4. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje udeležil slovesnosti ob 60-letnici mladoletniškega zapora.
24. 4. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil prvega srečanja delovnih podskupin za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava postopke pred sodiščem, in podskupine, ki obravnava posebne varovalne ukrepe.
25. 4. 2024	Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležila srečanja delovne podskupine za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava ureditev, ki se nanaša na otroke in mladostnike s težavami v duševnem zdravju.
7. 5. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, je opravil pogovor s predstavnico SPT Mario Luiso Romero.
14. 5. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je na povabilo Sveta Evrope udeležil sestanka delovne skupine za pripravo praktičnega vodnika za državne preventive mehanizme za spremljanje in poročanje o izvajanju Priporočila o procesnih pravicah osumljencev in obdolžencev, ki jim je bil odrejen preiskovalni pripor, ter materialnih pogojev pripora z 8. 12. 2022 (C(2022) 8987 final).

23. 5. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, Ana Polutnik in mag. Jure Markič, svetovalca Varuha II, so se v prostorih Ministrstva za zdravje udeležili srečanja posameznih delovnih podskupin za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr.
28. 5. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, se je udeležil (splet-nega) Alzheimer caffeja v organizaciji Spominčice – Alzheimer Slovenija z naslovom Socialno varstvo oseb z demenco in svojcev.
28. 5. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha II, so se v zvezi z načrtovanjem posveta o problematiki nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami udeležili sestanka Združenja vodstvenih delavcev ČVM na sedežu Varuha.
29. 5. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, Sonja Božič Testen in mag. Jure Markič, svetovalca Varuha II, so se v Novi Gorici udeležili posveta Deinstitutionalizacija – nujen proces za zagotavljanje človekovih pravic.
7. 6. 2024	Namestnik varuha Ivan Šelih in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha II, sta se na rednem letnem sestanku srečala s predstavniki Direktorata za policijo in druge varnostne naloge. Srečanje je potekalo v okviru priprav na nadzore oziroma za izdelavo usmeritev in obveznih navodil za delo policije.
7. do 9. 6. 2024	Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, se je udeležila konference Sodobni izzivi dela z mladimi iz ranljivih skupin, ki jo je organiziral Strokovni center Mladinski dom Jarše.
11. 6. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha II, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil srečanja delovnih podskupin za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava postopke pred sodiščem, in podskupine, ki obravnava posebne varovalne ukrepe.
14. 6. 2024	Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležila srečanja delovne podskupine za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava ureditev, ki se nanaša na otroke in mladostnike s težavami v duševnem zdravju.

3. 7. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha II, so se v zvezi z načrtovanjem posveta o problematiki nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami udeležili sestanka Združenja vodstvenih delavcev ČVM v Osnovni šoli Veržej.
16. 7. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Ana Polutnik, svetovalka Varuha II, sta se v Državnem svetu Republike Slovenije udeležila seje Komisije za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino v zvezi s pripravo posveta o problematiki nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami.
3. 9. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je udeležil drugega sestanka delovne skupine za pripravo praktičnega vodnika za državne preventivne mehanizme za spremljanje in poročanje o izvajanju Priporočila o procesnih pravicah osumljenцев in obdolžencev, ki jim je bil odrejen preiskovalni pripor, ter materialnih pogojev pripora z 8. 12. 2022 (C(2022) 8987 final).
3. 9. 2024	Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležila srečanja delovne podskupine za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava ureditev, ki se nanaša na otroke in mladostnike s težavami v duševnem zdravju.
10. 9. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil srečanja delovnih podskupin za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava postopke pred sodiščem, in podskupine, ki obravnava posebne varovalne ukrepe.
20. 9. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, sta se v zvezi z načrtovanjem posveta o problematiki nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami udeležila sestanka Združenja vodstvenih delavcev ČVM v Prevezgojnem domu Radeče.
20. 9. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, sta se v Prevezgojnem domu Radeče udeležila dneva odprtih vrat.

24. in 25. 9. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je v palači Sveta Evrope v Strasbourgu udeležil mednarodne konference, na kateri so govorili o skrbi za zdravje oseb z motnjami zaradi uživanja psihoaktivnih snovi, ki jim je bila odvzeta prostost.
27. 9. 2024	Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, se je udeležila spletnega seminarja »Po poteh ZDIJZ – od A do Ž«.
1. do 5. 10. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič, Ana Polutnik, Robert Gačnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha I, so bili na študijskem obisku DPM Severne Makedonije. V okviru obiska so poleg izmenjave izkušenj z makedonskimi kolegi obiskali Psihiatrično bolnišnico Negorci in Prevezgojni dom za mladoletnike Tetovo.
8. 10. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič, Ana Polutnik, Robert Gačnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha I, so se udeležili sestanka z delegacijo European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).
14. 10. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalac Varuha I, se je udeležil spletnega dogodka Strengthening NHRI-NPM Cooperation for effective Torture Prevention (Webinar 1).
17. 10. 2024	Robert Gačnik in mag. Jure Markič, svetovalca Varuha I, sta se udeležila zaključnega sestanka z delegacijo European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) na Ministrstvu za pravosodje.
17. 10. 2024	Mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha I, so se udeležili zaključnega sestanka z delegacijo European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) na Ministrstvu za solidarno prihodnost.
17. 10. 2024	Sonja Božič Testen, svetovalka Varuha I, se je v Kinogledališču Tolmin udeležila prireditve ob 40. obletnici delovanja VDC Tolmin.
25. 10. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Ana Polutnik, svetovalka Varuha I, sta se v zvezi z načrtovanjem posveta o problematiki nameščanja in obravnave otrok in mladostnikov v strokovnih centrih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami udeležila sestanka Združenja vodstvenih delavcev ČVM v Strokovnem centru Planina.

29. do 30. 10. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Ana Polutnik in mag. Jure Markič, svetovalca Varuha I, so bili na študijskem obisku DPM Hrvaške. V okviru obiska so poleg izmenjave izkušenj s hrvaškimi kolegi obiskali tudi Nevropsihiatrično bolnišnico dr. Ivan Barbot Popovača in oddelek za psihiatrijo v Splošni bolnišnici Bjelovar.
8. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je v Parizu v Franciji udeležil seminarja Mreže neodvisnih organov za obravnavo pritožb zoper postopke policistov (IPCAN), katerega član je Varuh od leta 2022.
11. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Sonja Božič Testen in Ana Polutnik, svetovalki Varuha I, so se v Državnem svetu RS udeležili posveta Pomanjkljivosti v sistemu pomoči otrokom in mladostnikom v stiski - poziv strokovnih centrov k ukrepanju, ki sta ga organizirala Združenje vodstvenih delavcev ČVM in Varuh v sodelovanju z Državnim svetom RS in MVI.
12. 11. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil srečanja delovnih podskupin za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava pravice pacientov in posebne varovalne ukrepe.
12. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha se je udeležil webinarja v organizaciji SPT na temo neodvisnosti državnih preventivnih mehanizmov.
21. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter Ana Polutnik in mag. Jure Markič, svetovalca Varuha I, so v Gradcu skupaj s predstavnikom DPM Avstrije obiskali več stanovanjskih skupin družbe Miteinander leben, namenjenih poforenzični namestitvi in obravnavi oseb.
22. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha I, sta v okviru pravne klinike študentom Pravne fakultete v Ljubljani predstavila institucijo Varuha na področju omejitve gibanja tujcev/migrantov in DPM ter delo in ugotovitve DPM ob obiskih policijskih postaj, sprejemnih prostorov Azilnega doma, Centra za nameščanje mladoletnikov brez spremstva in Centra za tujce.
26. 11. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v okviru Slovenskega knjižnega sejma na Gospodarskem razstavišču udeležil predstavitve monografije Dolgotrajna oskrba ljudi z demenco v Sloveniji v teoriji in praksi socialnega dela.

28. 11. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil srečanja delovne podskupine za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava sodne postopke.
28. in 29. 11. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, se je udeležil srečanja mreže SEE NPM Network na Dunaju, ki ga je organiziral avstrijski ombudsman ob finančni podpori Sveta Evrope. Tema srečanja so bile razmere za pripornike.
29. 11. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v prostorih Državnega sveta udeležil posveta z naslovom Deinstitutionalizacija – storitve po meri uporabnika.
16. 12. 2024	Mag. Jure Markič, svetovalec Varuha I, se je v prostorih Ministrstva za zdravje udeležil srečanja delovne podskupine za pripravo sprememb in dopolnitev ZDZdr, in sicer podskupine, ki obravnava sodne postopke.
17. 12. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha I, so se v prostorih Ministrstva za solidarno prihodnost udeležili sestanka seje delovne skupine tega ministrstva s področja obvladovanja demence na temo realizacije priporočil DPM.
17. 12. 2024	Ivan Šelih, namestnik varuha, ter mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Sonja Božič Testen, svetovalci Varuha I, so se v prostorih Ministrstva za solidarno prihodnost udeležili sestanka na temo namestitev po sklepu sodišča v socialnovarstvenih zavodih.

3.3

DRUGE PRILOGE

3.3.1 Konvencija OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju

3.3.2 Zakon o ratifikaciji opsijskega protokola

3.3.3 O DPM v Zakonu o varuhu človekovih pravic

3.3.4 O DPM v Poslovniku Varuha človekovih pravic

Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2024

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Pri pripravi publikacije so sodelovali:

Peter Svetina, varuh človekovih pravic (do 23. 2. 2025); Ivan Šelih, namestnik varuha in vodja Državnega preventivnega mehanizma; mag. Jure Markič; Robert Gačnik, spec., Ana Polutnik, Katarina Vučko in Sonja Božič Testen

Uredili: Ivan Šelih, namestnik varuha, Nataša Mazovec, svetovalka Varuha za področje publicistike in promocije, dr. Simona Drenik Bavdek, pomočnica vodje Centra za človekove pravice

Lektura: Jezikovne storitve Peresce

Oblikovanje in računalniški prelom: Aljaž Primožič

Ljubljana, junij 2025.

Publikacija je objavljena tudi na spletnih straneh www.varuh-rs.si.

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

Naslov:

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska cesta 56
1000 Ljubljana
Republika Slovenija

T: 01 475 00 50

W: www.varuh-rs.si

E: info@varuh-rs.si

Reproduciranje delov publikacije je dovoljeno z navedbo vira.

ISSN 2591-099X (spletna različica)

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC